ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్త్రికాశికము. సంఖ్య-౩౦.

శ్రీరస్తు.

షోడశకుమారచరిత్రము.

వెన్నెలకంటి అన్నయ్యకవి.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ప్రకాశితము. సంఖ్య-౩౦.

శ్రీరస్తు.

షోడశకుమారచరిత్రము.

ఇది

వెన్నెలకంటి అన్నయ్యకవివిరచితము.

రెండవకూర్పు ౫౦౦.

కాకినాడ:

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచేఁ బ్రకటితము.

వెల ౦-౮-౦.

సిటీప్రెస్, కాకినాడ.

1934.

గ్రంథాకృతి:—ఈకవి దశకుమారచరిత్రమును మన స్సున నుంచుకొని యీ షోడశకుమారచరిత్రమును రచియించెను. కొన్నికథలను కథాసరిత్సాగరాదులనుండి సంగ్రహించి తన కవితాచమత్కృతిచే నవసృష్టిచే వర్ణనాధిక్యమును గలిగించి జనమేజయుని రెండవకుమారుని కథానాయకునిగఁ జేసి. అతనికిఁ దోడుగ నతని మంత్రితనయులను, పురోహితపుత్రులను, దండనాథసుతులను, పదేనుగురను చూర్చి కథ సాగించినాఁడు. కావున నందుమఁ గల షోడశరాజకుమారచరిత్ర మనుపేరు చెల్లును. ఒక్క-తావున షోడశనందనచరిత్ర మని యున్నది. దానికి బాధ లేదు.

కవిత్వము నిర్దుష్టమైనది. ఉభయభాషాప్రౌఢి మెఱయుచున్నది. శైలి మంచన కేయూరబాహుచరిత్రమును, జక్కన విక్రమార్కచరిత్రమును, కేతన దశకుమారచరిత్రమును బోలుచుండును. పద్యములు హృద్యములై ధారాశుద్ధి గలవిగా నున్నవి. ఎవ్వరియొద్ద నైన సంపూర్ణప్రతి యున్నచో దయతోఁ బంపి యీ షోడశకుమారచరిత్రమును బూర్ణముగాఁ బ్రకటించుభాగ్యమును వా రాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తునకుఁ గల్గింతురుగాక.

శ్రీరస్తు.

షోడశకుమారచరిత్రము.

ప్రథమాశ్వాసము.

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నాయొనర్పంబూనిన కథా
కల్పవల్లికామతల్లికకు నాలవాలం బగు హస్తినాపురం బెట్టి
దనిన. ౧

గీ. ఆది   ప్పురమునఁ
గాఁపురంబుండఁగాఁ జూడఁ గడలి వచ్చి
కోటసారరాక కూఁతుపైఁ గూర్మిఁ జుట్టి
వారియున్నట్టు లొప్పారి పరిఖ మెఱయు. ౨

గీ. అక్షయఖ్యాతి నెంతయు నందమొంది
యమల కమలోదయస్థాన మనఁగ వెలసి
కువలయప్రియహేతువై కొమరుమీఱి
యలరు నప్పురిపరిఖ దుగ్ధాబ్ధిభంగి. ౩

గీ. మహిత సన్మార్గవర్తన మాన్యు లనఁగఁ
బొలుచు నినరాజకవిగురుబుధులనైనఁ
దగులువడఁజేయు పెంపునఁ దనరు వీటి
కోటకొమ్మలు తారకాస్ఫోటనములు. ౪

సీ. ధామాద్భుతోద్దామహేమకుంభంబులు
తరణిమండలముతోఁ దడఁబడంగ

వజ్రవైడూర్యమాణిక్యప్రవాళరత్నంబు
లలితతోరణములఁ గలసి బెరయఁ
ప్రమదకేళీలోలబాలముఖేందులు
చంద్రబింబంబులతో సరసమాడఁ
గగనరత్నవిభాసిఘనచంద్రశాలలు
ఖచరవిమానసంఘములఁ గలయఁ
హారమౌక్తికమణిమయతోరణముల
బహువిధమనోహరచిత్రసంపదల మహిత
విభవములతోడ సంతయు విస్తరిల్లు
సురపురం బన హస్తినాపురవరంబు. ౫

చ. అమరులకంటెఁ దత్పురి ధరామరవల్లభు లెక్కుడంట త
క్ష్యము తలపోయ నాగమవిధానములై తనరారు వారు ని
త్యము నొనరించు దానముల యజ్ఞములం బరితృప్తిఁబొంది
సం. భ్రమమునఁ దేలి వారు వడిఁ బ్రస్తుతిసేయఁగఁ బెంపుఁ
జెందుటన్. ౬

క. రాలెల్లను రత్నంబులు
చేలెల్లను రాజనంబుఁ జెఱకును బార
స్త్రీలెల్లఁ బద్మినులు పురి
శ్రీలను నుతియింప వశమె శేషున కైనన్. ౭

సీ. గిరుల ఱెక్కలు ద్రుంచి గిరిభేది భూమిపైఁ
గ్రుమ్మరుఁ డనిన మేల్కొండ లనఁగ
హరుఁ డొకగజమూర్తి నణఁచుట నీసుచే
బహుగజాకృతుల వైఁ బరఁగె ననఁగ

వెలవెల్లఁ బాటించి విడిచెడు గజములు
హంసలమూర్తుల నమరె ననఁగ
జడధిని గిరులను నడయాడనొల్లక
మేఘబృందము లుర్వి మెలఁగెననఁగ
మున్న తాకృతి నెంతయుఁ జెన్నుమిగిలి
వందనీయ భద్రస్ఫూర్తి నందమొంది
వినుతసత్త్వంబులను దానవృష్టి మెఱసి
తనరు నప్పురి భద్రదంతావళములు. ౮

గీ. సిరులు మెఱసిన వారణాపురములోన
మెలసితేరిగెడుహాయములమిసిమి చూచి
యినునితురగంబు లెలఁ గాలుకొనఁగ వెఱచు
వెల్లనై యుండు వేలుపువీటిహాయము. ౯

చ. అరదము పూన్పనొక్కొ యెడ నప్పుడు నెక్కుడు...హాయం
బులో, ఖరకరునశ్వముల్ ... ...
... ... నూడఁడు నెన్నఁడు నౌమరయ్యా
య, నప్పురిఁగల యుత్తమాశ్వములఁ బోఁడిగ నెక్కుడు వా
హాకోత్తముల్. ౧౦

క. నవముక్తాతోరణములఁ
బ్రవిమలవజ్రాభిరామభవనముల సుధా
ధవళప్రాసాదంబు ...
... గనిందు ప్రభ నబ్బ్యటన్. ౧౧

గీ. నెఱయ నప్పురి వప్రాగ్రనీలమణుల
కాంతిసంగతి నాకాశగంగ యొప్పఁ

జందమున మింటిమీఁదఁ గాళిందితో
... ... ౧౨

సీ. ... ... తేనియల్
నింపారఁ దొరగిన
సౌగంధికముల వాసనగల విరిసిటఁ
బ్రబలి కై వ్రాలిన రాజనములు
నిరుడైనం జెంగవొందు త ...
... ...
... ...
చిలుకలు చిందిన ఫలరసంబు
... ... కలును
గల్గి బహిరంగణంబులు పొలుపుమిగులు
జనుల కెల్లకాలంబు నామనియొకాఁగ
సాక్ష్వ......సేయ నలవియగునె. ౧౩

సీ. వా ... ...
... ంబు లెసకమెసఁగ
మెఱుఁగారుఱెకులు నెఱిదప్పి యొండొంటిఁ
గడవ సందడిపడి ...
... ...
కుత్తుకకొలఁదులు గ్రోలిగ్రోలి
అన్నా ... ంగమ్మ
పుష్పాడి తిప్పలఁ బొరలిపొరలి
చెలువుమిగిలిన యవ్వాటికొలఁకులందు
దాఁటులైకూ ... ...

... ...

మన్ననఁగని వెగడువానిఁ గ్రేళ్ళుదా ౧౪

సీ. రాజితపుష్పపరాగంబుఁ బరఁగించు
మదభృంగమోహనాస్పదత గాంచి
రమణీను ... ...
... కలన మెఱయ
కర్పూరచందన ... ...
ణంబుల నాకర్షణంబుసేయ
వివిధకేళీలోల విటవిటీసురతశ్ర
మంబుల నుచ్చాటనం బొనర్చు
గర ... ...
... నెంతయుఁ గరముతోడ
మంద ... ...
... ... ౧౫

వ. అప్పురంబున కధీశ్వరుండు. ౧౬

సీ. లీల వేల్పులనెల్ల నసినరాజిలో
ముక్కంటిగెల్చి విఖ్యాతి
... .
... గా నేరాజు తాతతండ్రి
దర ... ... గలంచె
రారాజులబలము నేరాజు తాత
కాలికాలములయందున ...
... ట్టి రాజాన్వయఖ్యాతుఁ డహిత

రాజరాజకిరీటమణిప్రభారాజితాంఘ్రి
కిరణరాజరాజన్యచరణుఁ డాది
రాజగణరాజితుండు జనమేజయుండు ౧౪

మ. ... ... శుండాలకే
సరిదైత్యేయభయార్తదేవగణరక్షాదక్షుఁ డుగ్రాదిభీ
కరకేతుక్షోణి! సర్వసన్నుతకృపాగారంబు ధర్మక్రియా
నిరతుండు జనమేజయుండు వె ౧౫

వ. ప్రభావతియును గమలయు నగ్రమహిషులుగా మహనీయరా
జ్యభోగంబు లనుభవించుచుండఁ బ్రభావతికి శతానీకుం
డనుకుమారుం డుదయిం(చె). ౧౬

క. వరపుత్త్రుఁ గోరి కమలా
తరుణీమణి చాల నియతిఁ దనుకేందుకళా
ధరు నారాధింపంగఁ
బరమేశ్వరుఁ డొక్కనాఁ డపారకరుణతోన్. ౨౦

సీ. చెన్నొంద ... ...
... ... గుత్తి

జిగిమీఱు వెలిపట్టుచేలసంగడమున
నెరుసార మూఁడువన్నియలచీర

బాగొందెడి పసిండిపచ్చలపదకంబు
దాపున నొప్పారుపాఁపకంటె

తావులుసంగడిఁ
బొలుపారు తెల్లని భూతిపూఁత

యమర సతివయు మగవాఁడు నైన వేల్పు
దనపాదపుఁ గలలోన నందముగఁ జూచి
రమణ మీఱంగ నొక్కయరఁటిపండు
నేలఁజేని తెఱవ కిచ్చె నెమ్మితోడ. ౨౧

వ. అట్టి మేలికలఁ గని యాక్షణంబున మేలుకని యయ్యతివ
తనప్రాణవల్లభునకుం జెప్పుటయు నతం డుల్లంబున నుల్లసిల్లి
నీ కొక్కపుత్త్రరత్నం బుదయించు నని చెప్పి యానందకం
దళితమానసుం డగుచున్నంతఁ గొన్ని దివసంబులకు నెల
మసలిన. ౨౨

సీ. మానినీరత్నంబుమధ్యంబుతోడన
వలుద లై యూరులు చెలువు మిగిలె
సుదతీలలామంబుచూచుకంబులతోన
యూరు గప్పారె యొప్పారఁ దోఁడఁగె
నలినీలకుంతలయంగవల్లికతోడఁ
బలుచగాఁ జెక్కులు పలుకఁ బాఱె
శీతాంశుబింబాస్యచెయ్వులతోడన
నలసంబు లయ్యె నేత్రాంచలములు
జలజలోచననడపుల జడను దోఁచెఁ
జామనెమ్మదిఁ గోర్కులు సందడించెఁ
దరుణినాలుక చవులకు నెరవుపడియెఁ
జెన్ను దఱుఁగుచు గర్భదశ్రీకతమున. ౨౩

చ. అలసము లయ్యెఁ జెయ్వు లనయంబుఁ బ్రియం బొనరించెఁ
జూడ్కికి, న్నలువును జెంది యుండియు మనఃప్రమదావహ
మయ్యెఁ జన్నుదో, య్వేలవెలఁ బాఱియుండియు నవీనవిలా

నము శైలములు, ...గర్భమునఁ బొడమి
నయ్యె ...బోఁడికిన్. ౧౪

పసఁదనంబున నోయి హేమకుంభములకంటె
నొప్పు ...కుంభములకంటె నొప్పు ననఁగ
జనులకనుఁదోయి వ్రేఁకకి కంకణాంచిత యనఁగ
గర్భసంపదఁ జానయొక లక్ష్మి దాల్చె ౧౫

విపుల నర్మోక్తి వింటింట చెలువు గోరె
ధరణిఁ జేవలు లేకుండ దయఁ గోరె
నేమకీవ్రుల రేలంగ నిద్రఁ గోరె
...ధానంద మొనరింపఁ గోరె సతివ. ౧౬

వ. ఇవ్విధంబున గర్భసంపదఁ జెలువు వహించి నవమాసంబులుం బరిపూర్ణంబు లగుడు నంత నొక్క శుభసమయంబున.

క. మాఘని ఌ
మారునిఁ బోల్పంగఁ దగిన మహనీయశుభా
కారు మనోహరతేజః
స్ఫారు వరకుమారుఁ గనియెఁ బ్రమదం బెసఁగన్. ౧౭

క. నిం గాంచిన
యావత్త మహీశమనమునం దలరంగాఁ
దా వెలయఁజేసి బంధుజ
నావళి కత్యంతశుభము నాపాదించెన్. ౧౮

సీ. మంగళతూర్యసమాజంబునకు మున్న
నభ్రమున సౌరదుందుభులు మ్రోసె
నర్తకీమోహననాట్యంబునకు మున్న
నిర్జరీనృత్యంబు నింగిఁ జెలఁగె

సతివలు శోభనాకృతులు చల్లకమున్న
సురపుష్పవర్షము లురియఁదొడఁగె
బ్రాహ్మణాశీర్వాదరావంబునకు మున్న
యనిమిషకోటి దీవనలు దోఁచెఁ
బొలసి దక్షిణపవనుండు వెలసె దిశల
హవ్యవాహనుఁడు ప్రదక్షిణార్చి యయ్యె
జనవరుఁడు వేడ్కఁ బ్రియ మందె సకలలోక
మోదకర మైన యక్కుమారోదయమున. ౩౦

వ. అట్టి మహోత్సవమున జనమేజయమహీనాథుండు నానావిధ దానంబులుఁ గామితవస్తుత్యాగంబులు బంధమోక్షణంబులు జపహోమంబులు నొనరించి సముచితపరివారుం డై కుమారునకుం గమలాకరుం డనునామం బిడిన మొదలిపక్షంబున విదియచందురుం బోలె ననుదినప్రవర్ధమానుం డగుచు ముద్దుఁబలుకులు పచరించుచుండ. ౩౧

చ. హృదయము లుబ్బ నొండొరుల కిట్టివిధం బని చెప్పఁబం
పుచుఁ, మృదుమధురంపు టాటలను మేనలరంగను గౌఁగి
లించుచు, న్మదితయు నాథుఁడుం గొడుకుముద్దులఁ దేలన
కాని యెన్నఁడు, న్మదిని దలంప రంచితరమావిభవోజ్జ్వల
రాజ్యభోగముల్. ౩౨

వ. ఇట్లతిగౌరవంబునం బెరుఁగం బెరిఁగి సముచితసమయసమాచరితచౌలోపనయనుం డై. 33

సీ. వేదవేదాంగములు వివిధపురాణేతి
హాసము ల్తర్కధర్మార్థశాస్త్ర

ములును వాయుర్వేదమును ధనుర్వేదంబు
భరతశాస్త్రంబును బంచబాణ
శాస్త్రంబు కామందచాణక్యభార్గవ్య
కౌణపదంతిముఖ్యప్రదీప
భూపాలనయశాస్త్రములు శిల్పిశాస్త్రంబుఁ
గావ్యము ల్లక్షణగ్రంథములును
నాటకంబులు నష్టనానాకళాశాస్త్ర
పంచమును నలవడఁగ శీలించి దుష్ట
కుంజరరథాశ్వరోహణకళలఁ జైని
రూఢిఁ జెన్నొందె మిగులంగఁ బ్రౌఢి మెఱసి. ౩౪

వ. నవయౌవనంబు నొందుసమయంబున జనమేజయజననాథుం
డు రాజకుమారానీకశేఖరుం డగు శతానీకుని నిజరాజ్యం
బునకు నభిషిక్తునిం జేసి యక్కమలాకరకుమారునకు యౌ
వరాజ్యపట్టంబు గట్టి సమస్తంబు నప్పగించి తానును దేవి
ద్వయంబును దపోవనంబున కరిగిన. ౩౫

క. లోకోన్నతగరిమ శతా
నీకుఁడు రాజ్యంబు బూనర్ప నెమ్మిని యువరా
జై కమలాకరుఁ డురువిభ
వాకరుఁడై యనుదినంబు నన్నుం గొలుచున్. ౩౬

సీ. అంగహీనతయును హారవిరోధము మాని
కనుపట్టు మకరకేతనుఁ డనంగ
వనవాసమును గృష్ణవర్ణత్వమును మాని
విలసిల్లు నిందిరావిభుఁ డనంగ

బహుగుఁజందంబును నొడలికంపము మాని
సంపూర్ణరుచినొప్పం జంద్రుఁ డనఁగ
ఘనపిధానంబును ఖరకరత్వము మాని
తనువుమైఁ బెనుపొందు తపనుఁ డనఁగ
రూపతనుకాంతి లక్ష్మీప్రతాపమహిమ
లఖిలవర్ణనీయంబులై యతిశయిల్ల
పావనోజ్జ్వలతరమూర్తి నందమొందు
నఖిలకమలాకరుఁడు కమలాకరుండు. ౩౭

మ. జగదానందవిహార హారమకుటచ్ఛత్రాదిసంపన్న ప
న్నగభూషాన్వితభావ భావజకళాన్వై పుణ్య పుణ్యక్రియా
సుగమాచారగభీర భీరహిత తేజోదీవ్యమానక్షమా
గగనాభోగదిశాంత శాంతమదరాగద్వేషగర్వోదయా. ౩౮

క. ఆఖ్యానకల్పితకథో
పాఖ్యానాఖ్యాయికాప్రపంచరహస్య
వ్యాఖ్యానవ్యవహరణ
ప్రఖ్యాతచరిత్ర వికచపంకజనేత్రా. ౩౯

మాలిని. శమదమగుణమోదీ శైవసిద్ధాంతవేదీ
సముచితనయబుద్ధీ సంచితైశ్వర్యసిద్ధీ
యమనియమధురీణా యజ్ఞకర్మప్రవీణా
శమితదురితవేగా సాధితాష్టాంగయోగా. ౪౦

గద్యము. ఇది శ్రీమద్వెన్నెలకంటి సూరనామాత్యపుత్ర హారితసగోత్ర పవిత్ర సుకవిజనమైత్రీవిధేయ అన్నయనామధేయ ప్రణీతం బైన షోడశకుమారచరిత్రంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

దశకుమారచరిత్రము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

క. శ్రీమద్విరించివితతమ
హోమలకీలాలినాదకూలంకషమా
న్యామాభిరామ సుకవి
స్తోమనుతౌన్నత్య యన్నసూరామాత్యా. ౧

వ. అక్కుమారకుండు, బుద్ధిసాహాయ్యుండు ను వివేకనిధియు ను గాంభీర్యమంతుండు ను యశఃకేతుండు ను గరుణాకరుండు ను ప్రభాకరుండు ను జిత్రకరుండు ను నీతిమంతుండు ను ననుమంత్రితనూజు లెనమండ్రు ను, భీమభటుండు ను దీర్ఘబాహుండు ను దృఢముష్టి యు విక్రమకేసరియు నను దండనాయకతనయులు నలువురు ను, మతిమంతుండు ను గళానిధియు వసంతకుండు నను పురోహితపుత్రకులు మువ్వురు ను, ప్రాణమిత్రులై నిరంతరంబును బరివేష్టించి కొలువ నొక్కనాఁడు. ౨

మ. చెలులుం దానును వేడ్కమీఱ విలసచ్ఛృంగారుఁడై త
త్పురీ, లలితోద్యానములందుఁ బుష్పితలతాలాస్యంబు లి
క్షింపుచు, న్గలకంఠీభ్రమరీనినాదము లగణ్యప్రీతి సంధిల్ల లీ
లలఁ జేసెన్ జనమేజయాత్మజుఁడు కాలక్షేప మేపారఁగన్.

వ. ఇట్లు వినోదపరాయణుం డై యొక్క శీతలతరుచ్ఛాయాత
లంబున నెచ్చెలులుం దానును సుఖాసీను లై యున్న సమ
యంబున సాధకుం డొక్కరుండు నిజేచ్ఛ నరిగి వారలం గని
చేరవచ్చిన నక్కుమారుండు వినతి నాతని నాదరించి మీ
రెవ్వ రెచటి కేగెద రని యడిగిన. ౪

క. సాధకుండ నేను సుమహా
(సాధి) కు నొకసిద్ధుం గొలిచి యతనిపనుపునన్
సాధింపం గడంగియగునది
సాధింపంగ నిశ్చయించి చనుచున్నాఁడన్. ౫

సీ. అది యెట్టి దనిన వింధ్యాటవిలోపలఁ
గరమొప్పు శింశుపాతరువుదండఁ
బారావతాక్షుఁ డన్పన్నగేశ్వరుపాల
వైదూర్యకాంతి యన్వాలు వహ్ని
దీధితి యనియెడు దివ్యరత్నము గల
దావాలు ధరియించి యాతఁ డేడు
దీవులు నేలు నాదివ్యరత్నముకడ
నఖిలసిద్ధులు గల వధిప నేను
వాని నిప్పుడు సాధింప వలనుమెఱసి
యెంతు ననుటయు నలరి మహీశసుతుఁడు
సఖుల నీక్షించి వారలసమ్మతమున
నతనితో నిట్టు లనియె నత్యాదరమున. ౬

శా. ఏను న్మాంత్రులుఁ దోడువచ్చెదము నీ కీప్రొద్ద యన్నన్ ధర
త్రీనాథాత్మజు నిచ్చ మెచ్చుకొనుచున్ దివ్యౌషధిశ్రేణితో

నాఁడు దానె యిటుఁబు దిస్సదములఁ బొట్టించి యద్రిస్థలి
యూనోక రైని వాటఁ బోటఁ జని వింధ్యారణ్యదేశంబునన్.

ఆ. పాంసుసంస్పర్శమైనకూపంబుఁ గనిన
దాని చేరువ నింబపాదపము క్రింద
స్వస్థకందంబుఁ గొనఁగని యచట నిలిచి
తనసచివులు రక్షకులుగాఁగ నియమమున. ౮

వ. సుస్థిరాసనాసీనుండై సాధకుండు ఖదిరేంధనంబుల వేల్వం
బొడంగిన. ౯

క. వీరిచన్నులుఁ దెలికన్నులు
నగుమోమును మెఱుఁగుమేను నయనానందం
బుగఁ బద్మినియను యొకసతి
యగపడె విభ్రమముతోడ నగుచేవచటయున్. ౧౦

సీ. అలినీలవేణికాంధకారంబుచే
మదనాంధకారంబు పొదివికొనఁగ
నవసారుణాధరయధరరాగంబుచే
భావజరాగంబు పట్టుకొనఁగఁ
జంచలనేత్రదృగ్జాలంబుచేత ద
ర్పకబాణజాలంబు పర్వికొనఁగ
నునుకుచకుచచక్రయుగముచే శంబర
రిపుజైత్రచక్రంబు ద్రిప్పుకొనఁగ
నల్లము గరంగ వైశిక పల్లటిలఁగ
ధైర్య మెడలఁగ మంత్రతంత్రములు మఱచి
తలఁపుఁ జూపును నంగనం దగిలియుండ
సంయమభ్రష్టుఁడై యుండె సాధకుండు. ౧౧

వ. ఇట్లు సాధకుండు కామాతురుండై మంత్రసామర్థ్యంబు గోలుపోయిన. ౧౨

క. పారావతాక్షునకుపున
ఘోరతమం బగుచు భూతకోటులు భయదా
కారత సాధకుఁ బొదివి మ
హారవ మెసఁగంగ నార్చి యాగ్రహ మొప్పన్. ౧౩

వ. కడకాలు పట్టి దవ్వులం బడవైచిన వాని వెదక సంభ్రమించి యందఱు నన్నివంకల నమ్మహాటవి దరియం జొచ్చి వెదకి వెదకి దిగ్భ్రమనొంది వచ్చిన జాడ యెఱుంగక యొండొరులం బాసిగానక తిరుగుచుండ భూపాలనందనుండు కొన్ని దివసంబులు చెలులం దడవి యొక్కనాఁ డొక్క యేటిదరి నరుగు సమయంబున. ౧౪

ఉ. గ్రాహము తన్నుఁ బట్టినఁ గిరాతుఁ డొకండు ఘనార్తిఁ గూయుచు, న్సాహసమార నానృపతినందనుఁ డానదిఁ జొచ్చి యుద్ధతి, న్బాహుశితాసి దానివదనంబు రయంబున వ్రచ్చి బోయ న, వ్వాహిని వెల్వరించుటయు వాఁడు ముదం బెసఁగంగ నమ్రుఁడై. ౧౫

క. పూని యకారణబంధుఁడ
వై నాప్రాణములు గాచి తసమానకృపాం
భోనిధి నను నీదాసుని
గా నేలితి, రమ్ము నాయగారమ్మునకున్. ౧౬

వ. అని తా నేలెడి కిరాతపల్లికిం దోడ్కొని చని సముచితసంభావనంబు లొనరించి నిజగృహంబులలో నొక్కరమ్యసదనంబున నునిచిన నుండి నాఁటినిశాసమయంబున రత్నదీప

ప్రభావిభాసితుఁ డగు తద్విమానంబు గలయఁ గనుంగొనుచ
న్నపుడు దైవయోగంబున. ౧౭

చ. ఒకపురికెమ్మిఁ గాంచె ప్రియ మొందఁగ బంధము లూడ్చి
పట్టి యుఁ, గకములు మున్నె వాసిమొదఁ గట్టినరజ్జువు గాంచి
విస్మితుఁడై, కేకసిసమాకృతిం బొరఁగి చయ్యన భీమభటాభి
ధానుఁ డై, ప్రకటవిచిత్ర మొక్కటియు దాసుతుం డమ్మిత
మోదమగ్నుఁ డై. ౧౮

వ. అత్యంతసంభ్రమంబునం బరిరంభణం బొనరించి యతనిపు
నఃపునఃప్రణామంబు లాదరించి సమీపంబున నునిచికొని
తదంబు కరంబునం గీలించి నీ కీరూపంబునకుం గారణం బేమి
యని యడిగినఁ గరంబు వినయంబున స్వతం త్రుతని కి
ట్లనియె. ౧౯

క. ఆపన్నగంబు కతమున
నాపన్నత మిమ్ముఁ బాసి యలజడి నశేనా
యాపీడనొంది యుజ్జయి
నిపురముం జేరి మేను నెఱిచెడి తూలన్. ౨౦

సీ. ఏ నొకముదుసలియింటికి నరిగి నా
కాహార మొనరింపు మనుడుఁ బ్రీతి
వెలయించి భోజనవేళయందా కను
నది నన్ను శయనింపు మనిన శయ్య
నుండి చూచుచు నుండ నొకకొన్నియవ లది
ధరణిమీఁదటఁ జల్లెఁ దత్క్షణంబ
మొలచి గుబ్బన నేచి ఫలియింప సక్తువు
గావించి యదియుఁ బాకంబుచేసి

యొక్కపాత్రంబులోపల నునిచి ప్రాంత
యవలఁ బాకంబుగావించి యదియునొక్క
కంచమునఁ బెట్టి యొకచీర గప్పి దొంతి
నునిచి యది పెరుదేరంగఁ జనియె నంత. ౨౧

వ. అది కపటకృత్యంబుగా నెఱింగి. ౨౨

గీ. పాత్రముల సక్తువులు విడువడఁగఁ బెట్టి
యంబరం బది కప్పినయట్ల కప్పి
యేను శయనతలంబున మేను సేర్చి
కన్నుమూసినపోలిక నున్న యంత. ౨౩

వ. ఆజంత యరుగుదెంచి నేఁ జేసినవిధం బెఱుంగక యత్యంత రయంబున. ౨౪

క. నాపేర నిర్ణయించిన
యాపాత్రము నాకుఁ బెట్టి యవ్వలిపాత్రన్
వేపుచ్చుకొని భుజించుచు
నాపాపపుజంత మేఁక యయ్యె నరుదుగన్. ౨౫

వ. దానిం గనుంగొని నివ్వెఱఁ గందుచు నాకుం బన్నినయురుల నీవ తగిలితే యనుచు నవ్వుచు భుక్త్యుత్తరంబున నొక్కరజ్జువున దానికంఠంబు బంధించి తిగిచికొనుచు నొక్కసూనరి గృహంబునకుం జని జట్టి యిచ్చెద ననిన నతనిభార్య యెఱింగి నాచెలియలి నిట్లు చేసితే కాని మ్మని జంకించిన వెఱచి యయ్యజంబు విడిచిపెట్టి దేవాలయంబునకుం జని నిద్రించితి నదియు నదియ వైరంబుగాఁ బాటించి నాచొప్పునం జనుదెంచి యేను మయూరం బగునట్లుగా సూత్రాడు మత్కంధరాంతరంబున బంధింపంబోలు నేనును బర్హిభావంబు

నొంచి భోయులచేతఁ బట్టువడి యిప్పటికి వచ్చి దేవరచే
నసి తిర్యగ్భావవినిర్ముక్తుండనై భవదీయదర్శనంబునఁ గృతా
ర్థుండనైతి నని పలికి యొక్కవిన్నపం బవధరింపు మని యి
ట్లనియె. ౨౬

సీ. పోయిన యిప్పటి వెడలంగ వలయుఁ గి
రాతు లుద్ధతులు ద్వారమున వెడలి
పోవంగఁ గనుఁగొన్నఁ బాలియింతు రిత్రాటి
వలన మయూరభావములు వాల్చి
యూగవాక్షమ్మున నేగుద మని కృప
దనయుకంఠమున నా త్రాడు గట్టె
నెమలియై యప్పుడు నాకోమకుండు వెడలి త్రా
డూడ్చి యాతనిచేతి కొసఁగుటయును
నాగుణము కంఠమునఁ గట్ట నాక్షణంబ
తాను బక్షియై వెడలి రానూనుచేత
బంధనిర్ముక్తుఁడై యాత్మభావ మొంది
తమరయంబున నాపల్లె వెడలి వచ్చి. ౨౭

వ. తనమతమున కుల్లసిల్లు మహీనాథకుమారుండునుం దానును
గాననమార్గంబున నరిగి యరిగి. ౨౮

చ. పెళ మగుచీఁకటిం దెరువు దప్పి పదంబులు నొప్పిగూరినన్
సొలసి వనంబులోన నొకవృక్షమహీజముక్రింద నుండఁగా
లలితనిశాకిరాతమహిళాకచభారవిభాసితాబ్జినీ
దళమును బోలి తూర్పుదెసఁ దారకరా జుదయించె నత్తఱిన్.

చ. నెలవొడువంగఁ జిత్రముగ నీరసభూరుహ మాకువెట్టి మొ
గ్గల విరిపూవులం దనరి కాచి ఫలించినఁ దత్ఫలావళుల్

దళముగ వారు మోదమునఁ దద్రస మానటఁ గ్రోలి దాన
నాఁ, కలియును దప్పియుం బోలఁగఁగా ముద మందుచు
నున్నయంతటన్. 30

తే. ఆకుజము గుణాకరాఖ్యమిత్రుం డగు
బయును నద్భుతంబుఁ బ్రియముఁ దనర
నక్షితోడ నప్పు డాలింగనము చేసి
యిట్టు లగుటకుఁ గత మేమి యనిన. 31

సీ. ఆహా ముకినుకచే నందఱఁ బెడఁబాసి
యడవులలో మిమ్ముఁ దడవి తడవి
యిచ్చోట నొక్కమునిశ్వరుండు సమాధి
నుండు టెఱుంగక యురక నేను
బ్రణమిల్లి చెలులును రాసుతుండు నెచట
నెబ్బంగి నున్నవా రెఱుఁగఁజెప్పు
మనుచుఁ గాద్యర్థి నై యందంద ప్రార్థింప
జపవిఘ్నమునకు నాతపసి కినిసి

వక్షితరువవు గమ్మన్న వంత నొంది
వేఁడుటయు నాదరించి సవిభుఁడుఁ జెలియు
నిచ్చటికి రాఁగలరు వార లేగుదేర
నెలమిఁ బొంది ఫలింతు వా రెలమి నొంద. 32

క. దళముగ ఫలింప సఫల
ములరసముల వారు తృప్తిఁ బొందుదు రంతన్
ఫలవృక్షాకృతి విడుచుచుఁ
జెలువంబుగ వారిఁ గదిసి చెలఁగెద వనినన్. 33

వ. అపుడాయు వీరసత్పురుషుండు నై తి చేసర యిచ్చటికి విచ్చేయు
నంతయున తాపసియుక్తుండ నై తావకదర్శనంబున ధన్యుండ
నై తి నిప్పు డిప్పుడ్తకమయుబంత్రము జెందదేని యున్నవాఁ డనినం
బద్ధకరాజ్ఞ ప్రమోదతరంగితాంతరంగు లగుచు నతండును
దాసును నొక్కపక్షంబున నడుగుసమయంబున. ౩౮

కం. పొగలు వోడుగుక* నొకయొల
నాఁగియుఁ దాపసు వధ్యంబునం జని చని భూ
భాగంబున ముఁగడం గని
వేగంబున నవతరించె విపత్తుం డైనన్. ౩౯

—♦ చిత్రకరుని వృత్తాంతము. ♦—

వ. పిండె మనచిత్రకరుండు వచ్చె నిట్టిచిత్రంబునం గలదె యని
యుల్లంబున నుల్లసిల్లుచు వానిం బరిపాటి నందఱుం బరిరం
భణం బొనరించు నంగనయు ముసుంగిడి తొలంగి యుండె
నంతఁ దానొక్కయెడ నాసీనుఁడై యున్నచోఁ గమలాకరుండు
చిత్రకరుని వదనంబునం జూడ్కి నిలిపి నీ కీఖేచరత్వంబు మ
హత్త్వంబు నెట్లు గలిగె నని యడిగిన. ౪౦

మ. అహిరోషంబున నట్లు వాసి చని వింధ్యారణ్యమధ్యంబున
న్మహాజనస్ఫూర్జితతేజు లిద్ద ఱసురల్ సత్త్వాఢ్యు లేకామిష
స్పృహఁ దక్కంపఁగ వారిఁ జేరఁ జని గంభీరోక్తి వారించి దు
స్సహవాదంబున కెద్ది హేతు వనిన న్వాంతోరుసంరంభు లై.

వ. ఒక్కపాత్రంబును నొక్కలాతంబును నొక్కపాగదోయినిం
జూపి. ౪౧

* పాగలు నొడికొని † మగుడఁ గని-శబ్దరత్నాకరము.

శా. ఈపాత్రంబు నిరంతరేష్టఫలదం, బీయష్టి ప్రాయంగ నే
రూపంబైనను నిక్కువంబ యగుఁ, జేరం గోరుచోటన్న
దం, బీపాగ ద్రొక్కినష్ట్రు, మత్పితృధనం బీవస్తువు ల్వీని కై
కోపం బారఁగఁ బోరఁగావలసె మాకుం బాలువోకుండుటన్.

క. అనుటయు నతిమత్సరతం
బెనఁగెడు వారలను గాడుపెట్టి పలికి తై
కొనియెద నీవస్తువు లని
మనమున నూహించి చతుర(మత) మేపారన్. ౪౦

క. ఇరువురు సంగడి విడువక
పరువునఁ జనుచోటఁ గడవఁ బాఱెడువాఁ డీ
వరవస్తువులకు నొడయఁడు
సరభసగతి నరుగుఁ డనిన సమ్మదమొదవన్. ౪౧

క. ఏ విడువఁగ సమసత్త్వులు
గావున నొండొరులఁ గడవఁగాఁ జాలక యా
దేవారులు ద వ్వరిగిన
నావలఁ బాఱె రని నెమ్మనమున నలరుచున్. ౪౧

క. త్వరతో యష్టియుఁ బాత్రయుఁ
గరమునఁ గబళించి పాదుకలుదొడిగి యేనం
బరగతి...నా యంజక
పురమున కరిగితిఁ గుమారపుంగవ వినుమా. ౪౩

క. అందొక్క వృద్ధకామిని
మందిరమున విడిసి తదభిమతధనములు పెం
పొందఁగ నిచ్చియు నప్పురి
యందొప్పెడుకాంత గలదె యనియడుగుటయున్. ౪౪

ఉ. రత్నశిఖామణి ప్రాణసఖిరత్నము మాపురిరాజు తత్సుతన్
రత్నవతీమహాక్షి హారిరత్నశిఖాలకఁ బోలుకన్యకా
రత్నము లేదు లోకమున రాజితకేలిల నెన్నరంచు నా
రత్నగృహాంబునం దనుదు రాసిత యుండెడు మేడఁజూపినన్

వ. నాఁటినిశాసమయంబున మదీయమానకామహానుభావంబునఁ
మదీయశాపంబునకుం జని రత్నకేళికాలోకం బగు తదంత
రంబున. ౪౬

క. తొంగలిఱెప్పల మెఱుఁగులు
తొంగలినొసమోము వదనతోయరుహంబున్
రంగారఁ దల్పమున న
య్యంగన నిద్రింపఁజూచి యాత్మగతమునన్. ౪౭

క. నాగతి మున్నె నెఱుంగదు
నేఁగతి మేల్కనుపువాఁడ నీసతి నిద్రా
రాగము లగుచూపుల నను
రాగము వొడమునొ యమ్మష్టరాగ మొదవునో. ౪౮

ఉ. అగ్గల మైనమోహమున నల్లన నేనొకయింత డాసినన్
దిగ్గన మేలుకాంచి సుదతీమణి వింతదనంబులేక తా
నిగ్గులుమీఱు కిన్కఁగవ నెయ్యపుఁ జూపులు సందడింపఁగా
డగ్గఱునేని నాకు నిట దక్కు మనోభవరాజ్యసంపదల్. ౪౯

క. అనుచుండ సౌధపాలుఁడు
తన ప్రియ కొకకథను జెప్పి తద్వేళకు నా
కనుకూలంబై కడునిం
పెనయంగా నొక్క పద్య మి ట్లని చదివెన్. ౫౦

ఉ. లాలితరూపయౌవనవిలాసమనోహర యైతనర్చు నె
లాలిక నిద్రవోవఁ గని యాదటఁ గౌఁగిట మేలుకన్నఁగాఁ
జాలిక యాత్మఁ దక్కిన విచారములొందఁగ నూరకుండ నా
కూళెఁదు కామరాజ్యమునకు న్వెలిగాఁడె తలంచిచూడఁగన్

క. అనపలు కపదేశముక్రియ
ఘనమోదము నిగుడఁజేయఁ గదికెంతమకం
బునఁ గౌఁగిలించి యమ్మా
నిని మెలుపారంగ నేను నిద్ర దెలిపినన్. ౫౨

క. చంచలనేత్రము లమరఁగ
సంచలతయు సమ్మదంబు సంశయము మది
న్మించిన హస్తస్వస్తిక
కంచుక యగునింతియొప్పు గడుసలరింపన్. ౫౩

ఉ. ఇచ్చ జనించు వేళ్ళ నొకయించుక వింతదనంబు సేయమిన్
మచ్చిక లేక యుండియును మచ్చిక లగ్గల మైనపోలికిం
బొచ్చము లేనిసౌఖ్యములఁ బొందితి మేము రహస్యవేళలం
బచ్చనివింటిదేవరప్రభావము భావములం గరంపదే! ౫౪

వ. ఇట్లయ్యింతియు నేనును నత్యంతమోదంబునం గంతునిం గృ
తార్థునిం గావించి తదనంతరంబ. ౫౫

క. నావృత్తాంతముఁ బేరును
నావెలఁదికిఁ జెప్పి రాత్రి యంగనతోడన్
భావజకేళిం దేలుచు
నావిడిదల దివసవర్తనంబు గడుపుచున్. ౫౬

ఉ. ఇప్పగిది న్రహస్యముగ నే నొనరింపఁగ బోటు లొక్కనాఁ
డప్పువుఁబోఁడిచన్నుఁగవ నంగజముద్రలు గాంచి రాజుతోఁ

చెప్పకయున్నఁ దప్పునను శీఘ్రముగం జని యేకతంబునం
జెప్పినఁ గాంతుఁ డాకునకుఁ జిత్రములోపల వంత మీఱఁగన్.

చ. అనుటయు దానికి నిదితెంబుగ నారయఁ బ్రోడ నోర్తుఁ బం
పిన నది యేగుదెంచి యొకచెంగట నుండి రతాంతవేళ మా
నినియును నేను హైమజవి నిద్దుర వోవఁగఁ జూచి ప్రోడలీ
ల నెఱయ నామచేలమున లత్తుకరేఖలు వ్రాసె నచ్చుగన్.

క. అంబుజముఖి యిటు లచ్చే
రంబులు గావించి చెప్ప రాజ్యాంకసమే
తాంబుపుఁ బుడుఁ దడవ్వంతు క
యంబున నని రాజు భటచయంబుం బనిచెన్. ౫౯

వ. ఆవృత్తాంతం బంతయు రాజసదనాంతర్వర్తిని యగు నావృద్ధజంతచేత విని యచ్చట నునికి యకార్యం బని నిశ్చయించి పాదుకాసమన్వితపాదుండనై పాత్రయు లాతంబునుం గొని యాక్షణంబ కమలాక్షి యున్నసౌధంబునకుం జని సకలంబు నెఱింగించి గమనోన్ముఖుండ నగుటయు నిన్నుం బాసి నిమేషం బైనను బ్రాణంబులు నిర్వహింపనేరనితోడన వచ్చెదఁ దోడుకొనిపొమ్మనిన నిమ్మగువం గరంబులం బొదివికొని గగనగమనంబున వచ్చి వచ్చి యిచ్చట దేవరం గాంచి యానందకందళితభావుండ నగుచు నవతరించితి ననుచు విన్నవించి. ౬౦

గీ. భక్ష్యభోజ్యలేహ్యపానీయచోష్యముల్
సంకుమదపటీరచంద్రమృగమ
దములు పాత్రమహిమఁ దత్క్షణమాత్రన
వడసి నెచ్చెలులకుఁ బతికినొసఁగి. ౬౧

వ. మఱియు నక్కుమారు నాలోకించి. ౬౨

క. నాయష్టిమహత్త్వంబున
నీయెడ దేవరకు నుండ నిరవుగ సకల
శ్రీయుత మైతగుపట్టణ
మాయతముగ వ్రాయువాఁడ నని యుత్సుకుఁడై. ౬౩

సీ. మణిహేమవిస్తారమందిరప్రాకార
సౌధదేవాలయసంచయములు
ఘనసత్త్వబంధురగంధర్వసింధుర
దుర్దమసుభటసందోహాళములు
వరధరణీదేవ వైశ్యశూద్రాదినా
నాజాతు లైనజనావళులును
నిరుపమలావణ్యసురుచిరగుణగణ్య
పణ్యపుణ్యాంగనాప్రకరములును
సన్నుతగృహోపవనములు సత్వనిధులు
నెఱయవ్రాసిన నన్నియు నిక్కువంబు
లై త్రిలోకీపురీరాజ్య మనఁగఁదగిన
పట్టణము వొల్పెఁ గన్నులపండు వగుచు. ౬౪

వ. ఇట్లు చిత్రంబుగాఁ జిత్రకరుండు పురంబు నిర్మించి దానికిం జిత్రపురం బని పేరిడి యందు రాజమందిరంబునఁ గమలాకరకుమారుని సింహాసనాసీనుం గావించి తానును భీమభటుండును గరుణాకరుండును, సముచితప్రకారంబులం గొలుచుచు మణికనకభాసురనివాసంబుల విశిష్టవిభవంబుల నుల్లసిల్లుచున్నంత. ౬౫

చ. కలువపుఁ గొక్కొరాతమునఁ జిత్రకరాఖ్యుఁడు పట్టణంబుగా
వెలసినమన్మథరూపములు వ్రాయఁగ నన్నియు నిర్భావంబులై
యలవడఁ దత్పురీజనులకైతె కమలాకరుఁ డన్విభుండు భూ
వలయమును తేలఁజూచి నసుధార్త్రి జగంబుల నెల్ల వ్రాసినన్

క. ఏడ్చిన యూడార్త్రిలు విని
మాలక వేకడలి కాంతిమంతుండును బు
ద్ధిసహాయుండును మోదం
బెసఁగంగా నరిగి యాన్నృపాగ్రణిఁ గనినన్. ౨౬

క. అతిథులుగాఁ గని యా
స్థానంబున నన్నమంత్రితతియును దానున్
మానవపతి యెదురుగఁ జని
మే నలరం గౌఁగిలించి మించినవేడ్కన్. ౨౭

వ. సింహాసనంబు చేరువ సముచితాసనాసీనులం గావించి వారి
వదనంబు లవలోకించి. ౨౮

గీ. మమ్ముఁ బాసియరిగి ... ...
దత్తుఁడనురాజుపురిఁ జేరి తత్తనూజుఁ
డగు విజయసేనుతోడ సఖ్యమ్ముచేసి
యుచితవృత్తిమైఁ దిరుగంగ నొక్కనాఁడు. ౨౯

క. ఆనృపనందనుసోదరి
మానసభవరాజ్యలక్ష్మి మదిరావతి య
న్మానవతీతిలకం బు
ద్యానవిహారంబు సలుప నరిగెడువేళన్. ౩౦

క. విలసితమరాళరాజీ
కలకల మెసఁగంగ మెలఁగు కమలిని వోలెం

గలనూపురకాంచీమం
జులరావము లెసఁగ నింతి చూడ్కికి నబ్బెన్. ౭౨

క. హారావళిలో నయ్యం
భోరుహలోచనకుచాగ్రములు గనుపట్టెన్
శారదనదిఁ గానంబడు
హారిసరోజాతకుట్మలాగ్రములగతిన్. ౭౩

ఉ. అవ్వనజాక్షిఁ జూచి హృదయంబున రాగము నివ్వటిల్లఁగా
నివ్వెఱఁగంది చెప్ప లిడనేరక చూడఁగ ధైర్యమూలముల్
ద్రవ్వెడుచూపుల న్వికచతామరసానన చూచె నామదిం
బువ్విలుకాఁడు దట్టముగఁ బుష్పశరంబులఁ దూఱనేయఁగన్.

క. పులకలుఁ జెమరును గంపము
నెలకొన నొకమాటువందు నిలిచితి నేను
జ్జ్వలపుష్పబాణబాణా
కులిత యగుచు నెట్టకేనిఁ గోమలి చనియెన్. ౭౫

వ. ఏనును మీనకేతనోదారశరాసారవిదారితమానసుండ నగు
చు విజయసేనుం గొలువ నరిగి యవసరం బగునంతకు నగ
రిలో నొక్కెడ వసియించి మదిరావతినిం జింతింపుచున్నంత
నన్నాతి యుపమాత గనుంగొని కన్నుసన్న నన్నుం జేరి
ధవళాంబరంబునం బొదివినకందుకంబుచందంబున నున్నపూ
దండ నాకుం జూపి యిట్లనియె. ౭౬

క. ఏమితపం బొనరించితొ
మామదిరావతి ప్రియంబు మదిఁ గదురంగాఁ
దా ముదముతోడఁ గట్టిన
యీమాలిక నన్ను నీకు నిమ్మనిపనిచెన్. ౭౭

క. వేయింతికి నెన మరి యో
నాయకుఁ డెవ్వఁ డేరికేనఁ డన యని తా
నాయువ్విలి వామంబున
నాయుఱుతం జెప్పి వాననము వికసిల్లన్. ౭౮

క. ఆలాలన తాన కట్టిన
మాలిక ధరియించి పద్మనేకరముల గా
ఢాలింగన మొనరించిన
హాలా గొందలయు సుఖమయాత్ముండ నైతిన్. ౭౯

వ. అ ట్లుత్కంఠ మోహాయత్తచిత్తుండ నై యున్నాతి నన్ను వరి
యించు నని యున్నంత. ౮౦

క. జగతీపతి తనపుత్రికిఁ
దగువరుఁ డని యొక్క రాజతనయునకుఁ దగ
న్మృగనేత్ర నిచ్చువాఁడై
యగణితశుభలగ్ననిశ్చయము సేయుటయున్. ౮౧

క. అమ్మాట పిడుగుమ్రోఁత వి
ధమ్మునఁ గర్ణములు వగులఁ దాఁకుటయును న
ల్లమ్మ గడుఁ దల్లడిల్లఁగఁ
గ్రమ్మెడు విరహాగ్ని సైఁపరాక తరలఁగన్. ౮౨

వ. అత్తఱి మదిరావతిపుత్తెంచినపరిచారిక యొక్కతె యరుగు
దెంచి నన్నూఱడించి యబ్బోటి తనయాడినమాటలు విను
మని యిట్లనియె. ౮౩

ఉ. భామినవాఁడు తన్ను నొక భూపకుమారున కిచ్చునంచు నీ
వేమియుఁ జింతఁ బొందవల దీక్రియ నిన్ను వరింతు నెంతయుం

ప్రేమ దలిర్ప నొడ్డను వరింపఁగ నామది కియ్యకోలు గా
దామనుజేంద్రుఁ డేల నను నన్యుల కిచ్చు ననాదరంబునన్.

గీ. అనుచుఁ బల్కు సుధాసేక మగుచుఁ జెవుల
నలరఁజేసె డెందంబు కొండలము మాన్పెఁ
జలనమొందిన ప్రాణంబు నెలవుకొలిపె
నూతనాంగజరాగంబు నూలుకొలిపె. ౮౫

వ. అమ్మగువమాటలు విని సమ్మోదయిమ్మెయి నూజడిల్లి యు
న్నంతఁ గొన్నిదినంబులకు లగ్నదివసంబు వచ్చుటయు.

సీ. రాజనిశ్చితుఁ డైన రాజకుమారకుం
డభినవవిభవంబు లతిశయిల్ల
ననమాననమణితోరణాలంకృతం బైన
రాజమార్గంబున రమణతోడ
నానావిధవిభూషితానేకజనములు
చెలువారఁ దనచుట్టు బలసికొలువఁ
గనకహర్మ్యము లెక్కి కామినీజనములు
తనమీఁద శేషాక్షతములు చల్ల
వివిధశోభనవాద్యము ల్విస్తరిల్ల
నతులవందిమాగధజనస్తుతులు చెలఁగఁ
బ్రీతి మదిరావతీకన్యఁ బెండ్లియాడ
వైభవోన్నతు లలరార వచ్చుటయును. ౮౭

క. ఏ నావిభవము గనుఁగొని
మానసమునఁ జాలఁ గుంది మదిరావతిపై
నూనిన యాస విడిచి యతి
దీనతఁ బురి వెడలి పోయి ధృతి మాలివెసన్. ౮౮

క. కాయజకేళిని గోర్చక
కాయము విడనాడ గదంగదగా నైనగతిఁ
నాయువ్వు కొండెలో బుట్టిన
హాయిముడుసి యచ్చుటియుఁ గాంచి హర్షం బెసఁగన్. ౮౯

వ. గాంధారీనగరం బొందించి వృత్తాంతం బంతయు నెఱింగించి
నం బంతింపవలదు విహ్వలయువల్లభ నీకు సిద్ధించునుపాయం
బు గలిగెడు నని యూఱడించి నిపడినయట్లు యేమనుచుం బడితి
నాకర్ణింపుమని యిట్లనియె. ౯౦

సీ. ఉల్లసింబైన మిముఁ జూసి యరిగి యేను
పెక్కుగహనంబులు తిరించి యొక్కయడవి
నిందిరామందిరం బయి యుండమందు
శంఖపాలాఖ్య నొప్పారు సరసిపొంత. ౯౧

క. పలువురుబోటులతోడను
జలకేళి యొనర్పు వేడ్కఁ జనుదెంచిన యు
జ్జ్వలరూపవైభవవతిని
విలసితరూపవతి నొక్కవెలఁదిం గంటిన్. ౯౨

క. అంగనకబరీమేఘము
నంగతటిద్విద్యుతియుఁ జూచి యనురాగముతో
నంగజుకేళిమయూరము
భంగిని సమ్మదవిఘూర్ణభావుఁడ నైతిన్. ౯౩

క. ఆకాంతయు నన్నచట వి
లోకనములఁ జూచుచుండె లోలాత్మిక యై
యాకోలనివంక నొక్కమ
హాకరి యచ్చటికి వచ్చె నంభోవాంఛన్. ౯౪

మ. గళదానద్రవస్రవరంజితభ్రమరరేఖం గాలకూటచ్ఛవిః
కలితోదంచితమందరంబువిధ మై కర్ణానిలాలోలదీ
ర్ఘలసన్నిర్మలచామరంబుల బలాకావేష్టితాబ్దంబునా
నలి గర్జిల్లెడు నాగజంబుఁ గని కాంత ల్పొందలం బందఁగన్.

వ. ఒడ కోడకు మని యమ్మౌనినిం జేర నరుగుటయు. ౯౭

క. అతిభీతి నాగయోగో
ద్ధతకంపచ్ఛేదపులకితప్రసభసము
న్నతకుచము లురము గాడఁగఁ
నతివ ననుం గౌఁగిలించె నతిరభసమునన్. ౯౮

చ. కనుకలిఁ జిక్కు మేను బిగికౌఁగిటఁ జేర్పఁగఁ గోమునాసరో
జనయన యప్డు కుంజరమిషంబునఁ బైఁబడి యిట్లు కౌఁగిలిం
చినఁ బులకించి యిట్టి దని చెప్పఁగరాని సుఖంబుఁ జెప్పిన
న్నను నెఱుఁగంగనేరక మనంబున నేన కరంగుచుండితిన్.

వ. ఇవ్విధంబున నభినవసౌఖ్యంబు లనుభవించి యే నయ్యనుం
గు నుద్దేశించి. ౯౯

ఉ. ఓకరిరాజ నీకతన నుత్పలలోచన దాన వచ్చి న
న్నేకొని కౌఁగిలించె వికసిల్లుచు నిట్టిపరోపకారికి
న్నీకుఁ బ్రియాసమాగమము నిచ్చలుఁ గావుతఁ దత్కరో
ల్లస, ద్ఫూత్కరశీకరప్రకరసేకసుఖంబులు నివ్వటిల్లఁగన్. ౧౦౦

వ. అని దీవించితిం దదనంతరంబ యాసామజంబు నపారాశుసీ
త్కారపూరితశీకరాసారమండితం బైన కరదండం బార్చు
చు నామీఁదన కవిసిన నయ్యింతి నోసరిలం జేసి. ౧౦౧

క. కరికరము వట్టికొని

... ...

నెరవృమెయి పాఁటి యరిగితి
మరలి కనుంగొనకమున్న మహితరయమునన్. ౧౦౨

క. ఏను గరి కష్టపడునా
లోనన వెచ్చొలులు పద్మలోచనఁ గొనుచుం
గానకము దరిసి లెచ...

... ... ౧౦౩

వ. ....రంబు బ్రవేశించి యున్నంతఁ దంతావళంబు సరః
ప్రాంతంబున నెంతయుం బడవు విహరించి యది తొలంగి
చనుట యెఱింగి యయ్యెడ వెడలి యయ్యాలనాఁగ చనిన
వలని.....బున. ౧౦౪

ఉ. ఆవనజాక్షి నేవలన నారసి కానక యాతురుండ నై
భావజవహ్నిఁ గ్రమ్మకొని భావము గాల్పఁ జరించునంత రా
జీవవిరోధిమండలము చిచ్చుఱపిడ్గును బోలె నెన్నఁ
... ... చున్. ౧౦౫

వ. అప్పుడు దేహారు మదనానలతాపంబున కోర్వక మరణోద్యు
క్తుండ నై యాంగికంబు లగుశుభసూచకంబులు గల్గిన నం
గనం గనుంగొనియెద నను......డ నై పెక్కెడలం జరించి
యిక్కడకు నరుదెంచి నిన్నుఁ గాంచితి నని తనవృత్తాంతం
బుఁ జెప్పిన యనంతరంబ మనోభవాధీనమానసుండ నై న
న న్నాఱడించి యి ట్లనియె. ౧౦౬

క. ... ...
... ... మునిగుడికిం
జని లో నొక్కెడ నుండఁగ
మనకోర్కి ఫలించు నిచట మసలఁగ నేలా. ౧౦౭

క. అని పలికి నన్నుఁ దోడ్కొని
చనఁగా నిషధపురముఁ బుష్పనాయకుఁడీకిం
జని గర్భగృహంబున న
మ్మనసన... ... ... ౧౦౮

వ. ... ... యంబునం గరదీపికానముదయంబు వె
లుంగ నాందోళికారూఢ యై యమందవిభవంబున. ౧౦౯

క. ఘనవాద్యఘోషభీషణ
జనవననిధినడుమ లక్ష్మిసరణి నమరుచుం
జను ... ...
... ... నంగజుఁ డీకిన్. ౧౧౦

గీ. వచ్చి చెలువందఁగా నెల్లవారి నిలిపి
యొక్కతియ గుడి సొచ్చి చిత్తోద్భవునకు
మ్రొక్కి కరకమలంబులు మోడ్చి నిలిచి
కన్నెసి రొల్కి ని ట్లని విన్నవించె. ౧౧౧

క. అగణితవిలాసు నొక్కని
... ...
... కవేఱ యొక్కని
మగఁ డని తగిలింపఁ దగునె మనసిజ నీకున్. ౧౧౨

క. ప్రాణేశవిరహ మోర్వం
బ్రాణము విడిచెదను మీఁదిభవమున నైనం
బ్రాణేశ్వరుఁ గందు రతి
ప్రాణే... ... ... ౧౧౩

వ. నిర్భరతరం బగుసాహసంబున గర్భగృహంబు సొచ్చి కంఠం
బున నురి యిడుకొనుటయు. ౧౧౪

క. బాలిక ప్రాక్తన మైత్రిక
చాలింపక ప్రియసఖి తన మృదుకేల మెడం
గీలుకొలిపిన యువతి ప్రచ్చిన
నాలోకించి నగునెక్కఁగి యానసమయమునన్. ౧౧౫

క. అనిమిషకాంతలజల్ల
మానినమదిక్రీడ పెచ్చుమార్పుచు నయ
జ్ఞానన సబాష్పగద్గద
మై నన్నుం గౌఁగిలించె నత్యనురక్తిన్. ౧౧౬

వ. అట్లు ప్రియమాలింగనసౌఖ్యతరంగితాంతరంగుండ నై యాకు
రంగలోచనం గనుంగొని. ౧౧౭

క. వనజాతనేత్ర యడలకు
నిను వెరవునఁ గొనుచుఁ బోదు నిమిషములోనన్
మనవాలి పుణ్యదేవత
మనసిజుఁ డిచ్చోటఁ గూర్చె మనలం గరుణన్. ౧౧౮

వ. అని యూఱడించుసమయంబున బుద్ధిసహాయుండు నన్నుం
గనుంగొని యిట్లనియె. ౧౧౯

చ. వెలఁదుకభూషణంబులును వేషము నచ్చుపడంగఁదాల్చి యే
వెలువడి పెండ్లికన్యయన వేడుక నందల మెక్కి యేగెదం
గలజను లెల్లఁ బాయ వెసఁ గామిని దోడ్కొనిపోయి యంబికా
నిలయములోన నుండు మని నేర్పున ధైర్యము విస్తరిల్లఁగన్.

చ. కచభర మూర్చి నుందురుముగా నిడి మించినపూవుగుత్తు
లం, గుచములు గాఁగఁ గట్టుకొని కోమలి భూషణవస్త్ర
మాలికా, ప్రచయము దాల్చి మీసములు రాని మొగం

బునఁ గాంతిమెఱుంగుఁగా, నచలగతి న్మనుఁ గిడి లతాంగిగతి
న్వెలి కల్ల నేసెన్. ౧౨౨

వ. పరిజనంబులు సంభ్రమంబున నద్దియు నెఱుంగక యాందో
ళిక యెక్కించుకొని క్రందుకొనం గొలిచి యందఱు నరిగిన.

క. మదిరావతిఁ దోడ్కొనిచని
మదిరాగం బెసఁగ దుర్గమందిరమున నె
మ్మది రాగిల్లుచు నుండఁగ
నది రాజ్యముకంటె నాకు హర్షముచేసెన్. ౧౨౩

వ. అ ట్లుండునంత బుద్ధిసాహాయ్యుండు మూఁడవజామునఁ బ్రి
యకామినీసహితుండై యచ్చోటికి వచ్చిన నచ్చెరువంది
పిచ్చలించుచున్న యంతరంగంబు లలర గాఢాలింగనం
బాచరించి యిచ్చోటున యెచ్చట నీకుం జేకుఱె ననిన హాస
భాసితవదనుం డగుచు ని ట్లనియె. ౧౨౪

ఉ. ఏ వనితాకృతి న్నగరికేఁగ నృపాత్మజయుండునట్టి య
య్యావరికేఁగి తల్పమున నొప్ప ముసుం గిడి యున్నయంత
న, న్నాభవరకన్యఁగాఁ దలఁచి పొల్తుక యొక్క_తె చేరవచ్చి
తా, నావనజాక్షి చిత్తగతి యంతయు మున్నె యెఱుంగుఁ
గావునన్. ౧౨౫

వ. ఎవ్వరు వినకుండ నల్లన ని ట్లనియె. ౧౨౬

ఉ. వందఁగనేల యిట్లు వలవంత దొఱంగుము రాజకన్యకం
బొందఁగవచ్చు నమ్ము తనబుద్ధికి వచ్చినవానిఁ దండ్రి యా
త్మం దలపోసి యిచ్చినయతండు వరుండని యుండు నెమ్మితో
నందని మ్రానిపండులకు నఱ్ఱులు సాఁపకు పద్మలోచనల్.

క. ఈవేళఁ బాము వెంటితి
యాపద్ధముగ నుండు టుచితమే తలపోయన్
భావజనహ్నయుడంగెడు
భావంబున ధైర్య మింత పట్టుకొలుపుమా. ౧౨౮

క. మానసభవుకేళి వేడెమి
యే నెఱుఁగనె దీని ననఁగ నేఁటికి విరహా
గ్నాని గుందుచు మానిని
గానేరక యున్నదానఁ గమలదళాక్షీ. ౧౨౯

సీ. శంకపాలాఖ్య కొప్పాయు సరసి పొంత
మన్మథాకారు నొక్క (కుమారు)ఁ జూచి
యుల్లమలరంగఁ జేరుచో నొకగజంబు
విధివశంబున మముఁ బాపి వీఁకఁ గదిసి. ౧౩౦

క. కరి ప్రాణేశ్వరుఁ బాపిన
విరహమునకు నోర్వలేక వేదురునై యా
మరుఁడు దగిల్చిన చిచ్చున
నురిసెద నదిమొదలుగాఁగ నుత్పలనయనా. ౧౩౧

క. నావుడు మత్ప్రియుఁగా మది
భావించి మునుంగు వుచ్చి భావం బలరన్
సీవల్లభుఁడను నే నని
నావృత్తాంతంబుఁ జెప్పినం దెలిసి వెసన్. ౧౩౨

క. అంగము తాపము వాయఁగ
నంగన ననుఁ గౌఁగిలించి యాత్మ గరంగం
బొంగెడు నా దెసఁ గనుఁగొని
యంగన యిట్లనుచుఁ బలికె నతిమృదుఫణితిన్. ౧౩౩

క. ఈమదిరావతితల్లియు
నామాతయుఁ దోడఁబుట్టినా రట్లగుటన్
భూమీశునాజ్ఞఁ జెంజ్లికి
నే ముదమున వచ్చి కంటి నిచ్చట నిన్నున్. ౧౩౪

వ. అని చెప్పిన నత్యంతసంతుష్టాంతరంగుండ నై మదిరావతీ
కల్యాణనిమిత్త మదిరాపానమత్త పరిజనప్రతీహారద్వారపా
లాదుల వంచించి వచ్చితి నని చెప్పిన నుప్పొంగుచు నీప్రాద్ద
కదలి యిద్దఱము నన్నార్థుల(?)మై యింతులం దడవికొని
కాంతారమార్గంబున నరుగుదెంచి యిచ్చట దేవరం గాంచి
కృతార్థుల మైతి మని చెప్పిన నద్భుతరసాయత్తచిత్తుం
డయ్యెఁ దదనంతరంబ. ౧౩౫

క. ఆనరనాయకుఁ డత్తఱి
నేనిక వేఁటాడ దూర మేగి యొకమహా
కాననములోన దుర్గా
స్థానముఁ గని యచటఁ జేరఁ జనియెడునంతన్. ౧౩౬

— వసంతకునికథ —

క. పరమేశ్వరి కతిభక్తిని
నరబలి యొనరింప వచ్చినకిరాతులు ద
న్నరపాలునిఁ గని పట్టిన
నరుల విడిచి భీతిఁ గాననముఁ దూఱుటయున్. ౧౩౭

క. బుద్ధ్యధికుండు వసంతకు
వధ్యశిలాగ్రమునఁ గాంచి వసుధాధీశుం
డధ్యానందుం డగుచున్
విధ్యనుకూలతకు నాత్మ వికసిల్లంగన్. ౧౩౮

క. తనమంత్రులుఁ బాపుచు నా
పానములు చేసి చేరఁ జేరి యతని బం
ధనము తొలఁగించి యాలిం
గనములఁ బొనరించి యుప్పుడు ఘనమోదమునన్. ౧౭౯

వ. అతండును దానును సముచితాసనంబుల నిచ్చి దేవికి సా
ష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి శీతలతరుచ్ఛాయ నాసీ
నులై యుల్లాసంబున నతం డడుగఁ దమవృత్తాంతం బెఱిఁ
గింపఁ దదనంతరంబ వసంతకుండు కరయుగంబు మొగిచి
మహీకాంతున కిట్లనియె. ౧౮౦

— రూపిణికథ —

క. భూరమణ నిన్ను వెదకుచు
ఘోరాటవిలోనఁ దిరుగఁ గొందఱుచోరుల్
క్రూరత మీఱఁగ నొకచే
పారిధనంబు హరియింప నతఁ డాతురుఁడై. ౧౮౧

క. మొఱ వెట్టఁగ నావైశ్యుని
వెఱ వంతయుఁ బాపి చోరవీరులనెల్ల
న్నఱుమాడి యాతఁ డెంతయు
వెఱఁ గందఁగ సొమ్ము లెల్ల వెస నొసఁగుటయున్. ౧౮౨

వ. అత్యంతసంతోషంబున నతండు వినతుండై నన్ను బహు
విధంబులం గొనియాడి మదనోల్లాసం బనుతనపురంబునకుఁ
దోకొనిపోయి యపారధనంబు లిచ్చి సంభావించె నప్పురం
బు బహువిధవినోదాస్పదంబు. ౧౮౩

సీ. శుకుఁ డైన నవ్వీటిజోటులఁ జూచిన
భంగంబు నొందు దర్పకునిచేత

శివుఁ డైన నప్సరిచెలువలఁ జూచిన
మరు లొందు భావసంభవునిచేత
శరజన్ముఁ డైన నప్సరఃకామినులఁ గన్న
రాగాంధుఁ డగు రతిరాజుచేత
వరదుఁ డైనను నన్నగరకాంతలను గన్న
మదనాతురుం డగు మదనుచేత
బ్రహ్మచర్యంబులకు నెల్లఁ బాయుదెరువు
వివిధనియమంబులకు నెల్ల విడుకోల్పు
మహితభోగంబులకు నది మందిరంబు
ల............న్మథోల్లాసపురము. ౧౨౨

సీ. హాటకహర్మ్యంబు లంగకేఁకులవారు*
పరిచారికావళి భటచయంబు
స్మరబంధచిత్రము ల్పకినలమంచము
ల్పరువు గీరంబులుఁ బారువంబు
లాలవట్టంబులుఁ గీలుబొమ్మలు మంచి
పైఁడిపన్నీరులుఁ బట్టుతెరలు
నిలువుటద్దములు గంటలయుయ్యాలలు హంస
తూలికపాన్పులు దోమతెరలు

సారమృగమదకర్పూరచందనములు
లలితచీనాంబరాదులు పొలుపు మిగిలి
చెలువు మీఱ మనోహరశ్రీల మెఱసి
యొప్పుదురు వారకామిను లప్పురమున. ౧౨౩

* యీపద్యము మూఁడవయాశ్వాసములో నున్నదని - శబ్దరత్నాకరము.

వ. ఇట్లు మనోహరంబై యొప్పునప్పురంబున నుండి యొక్క
నాఁడు దేవాలయంబున కరిగి రూపిణి యను నర్తకీనృత్యంబు
చూచుచుండ నయ్యంగన నన్నుం గనుంగొని యంగజాయ
త్తచిత్తయై తనయనురక్తి చెప్పి నాపాలికి మాత్రికం బుత్తెం
చిన నది ప్రార్థించి తోడ్కొనిపోవఁ దద్దినంబునకుం జనిన
నది మనోరాగంబున నాతోడి యిష్టోపభోగంబులం దగిలె.

ఉ. మెచ్చుము పిటిలోనఁ జెలిమిందల నెవ్వరుఁ దన్నుఁ గోరి వే
యిచ్చెద మన్న నందికొనని వేశ్య యప్పుడుఁ దల్లితోడ నా
యిచ్చిన యాఁగి సెప్పికొను నెందును బాయుట కోర్వ దా
త్మలో, నచ్చపలాక్షి నన్నుఁ బ్రియమారఁగఁ బొందినయం
తనుండియున్. ౧౪౭

క. ఎడపక నాఁడు న్నాఁటికిఁ
గడునూత్నము లై నరతులఁ గౌతుక మొదవం
బడఁతి యలరించ నెక్కుడు
బాడిచిత్తె ప్రౌఢ యని యింపు వొందితి నోవన్. ౧౪౮

వ. నిరంతరానుమోదంబున నున్నయవసరంబున. ౧౪౯

సీ. జత్తుల వట్టంబు జఱభి మాటలపోతు
పలుగాము డాకిని బందికత్తె
చెడుగు బమ్మెతకత్తె చికొ్కంకి రక్కెస
యోడిసి జూదరిక ... ...

... ...

... దినంబులు పోరిపోరి. ౧౫౦

క. ఈపగిదిఁ బోరియును నను
రూపిణిఁ బాపంగలేక క్రూరత నొకరే

పాపాత్ముఁడిక యది నాప్రా
ణాపాయ మొనర్పఁ దలఁచి యతిదౌష్ట్యమునన్. ౧౫౧

క. చూపిరికి నాకుఁ జొక్కిడి
యాపాలఁతుకఁ బాపి యిద్ద ఱతివలచేతన్
మోపించుకొనుచుఁ గొని చని
వే పాఱెడు నేటిలోన విడిచి యఱిగినన్. ౧౫౨

క. మోచుకొని యరుగునప్పుడు
చూచుచునుండియును నేను జొక్కుకతమునన్
లేచి చనలేక నదిలో
వైచిన నొక కొంతతడవు వఱద నరుగఁగన్. ౧౫౩

క. అంగంబు నేటిలోన ము
నింగినఁ జొక్కెడలుటయును నెరిఁబడి యేనుం
డంగ వఱదబడి యొకమా
తంగముఁ డొక్కఁ డనుఁ జేరె దైవవశమునన్. ౧౫౪

క. ఆయేనుఁగుఁడొక్కను బా
హాయుగమునఁ బట్టి యెక్కి యగ్రమునందే
నాయతరంధ్రముగాంచి యు
పాయంబున లోనఁజొచ్చి యచలాంగుఁడ నై. ౧౫౫

వ. కొంతతడవునకు సేదదేఱి యున్నంత నాదంతికళేబరంబు నదీ
వేగంబున నంబునిధానంబు సొచ్చిన. ౧౫౬

ఉ. ఒక్కమహాఖగం బెచటనుండియొ యచ్చటి కేగుదెంచి యా
డొక్క నిజాననాయతపుఁ దోరపుఁజంచువున న్వహించి
కొం, చెక్కుడు వేఁకఁ జంక్రమణ మెంతయుఁ దోఁపఁగ

చేరె వర్తిల్లెఁ, దిక్కులు పిచ్చుప్రమోదముల నెక్కొంగిత్తి దాని
మహోత్సవంబుగాఁ. ౧౫౭

వ. అంత నమ్మహాభాగుండు లంకాద్వీపంబునకుం బోయి. నద్వీపక్కడి కేడబరంబు ప్రిదిలి ధరం బడిన నేనును బోరున నందు నెపకొలి తలచీర యులవరించుకొని యన్నెలవువాసి నలుదిక్కు లుం జూచుచు నరుగ నత్యంత శాంతులగు దైత్యులు కొందఱు నెదురువచ్చి నన్నుఁ గాంచి నీవు నరుండవు వీఁడి లంకానగరం బిప్పటికి నీవు వచ్చుట యచ్చెరువని పలికి మమ్ము నేలిన కరుణావిభూషణు విభీషణుం గానుపించెదము రమ్మని తోడు కొనిపోయి సముఖంబుచేసిన నాపౌలస్త్యుండు చాలం గరుణించి సన్నుతుండనైన నన్నుఁ బ్రసన్నావలోకనంబున నిరీక్షించి యెక్కడనుండి వచ్చితని యడిగిన నంతలోనన యెక్కయుక్తిం బోడగాంచి కరంబులు మొగిడ్చి. ౧౫౮

సీ. అనఘ జంబూద్వీపమున మదనోల్లాస
మనఁగ నింపొందు మహాపురంబు
నెలసి యందుల రమాధీశుండు నుద్భక్తి
వరదనామమున సేవకుల కెల్ల
వరము లిచ్చుచు నున్నవాఁ డమ్మకుందుని
నత్యంతభక్తి నేనాశ్రయించి
దేవ విభీషణదేవరఁ గాంచుపు
ణ్యంబు నాకిమ్మని యర్థి వేఁడ
దేవసన్నిధి నిద్రింప దివ్యమహిమ
నెవ్వరో నన్నుఁ గొనివచ్చి యిచటనిడిరి

నిఖిలభాగవతాగ్రణి నిన్నుఁ గంటిఁ
బరమపుణ్యుని గాంచిన ఫలముఁ గంటి. ౧౪౯

వ. అనిన నెంతయు సంతసిల్లి కనకరత్నమయంబు లగు శంఖచక్రంబులును గదాంబుజంబులును దెప్పించి యవి యద్దేవునకు సమర్పింపు మని యిచ్చి నాకు దివ్యాంబరాభరణమాల్యంబులు నపరిమితకనకంబును నొసంగి యిరువురు దైత్యుల రావించి వీని నిజవస్తుసంతానంబును భరియించి మదనోల్లాసపురంబు సమీపంబున నునిచి రం డని పనిచిన వారు నన్నుం గొనివచ్చి యన్నగరంబు చేరువ నునిచి మగుడ నరుగ నత్యంతమోదాయత్తచిత్తుండ నై నాకిచ్చిన ధనంబు నొక్కకందువ దాఁచి తత్క్షణంబ. ౧౫౦

చ. కరముల శంఖచక్రములు గైకొని కాంచనరత్నభూషణో
త్కరములు దాల్చి నూతనవికాసమున న్మఱియు నివ్వటిల్లఁగా
సరసిజనాభుపోల్కిని నిశాసమయంబున నేను జూపి నీ
వరసదనంబుఁ జొచ్చుటయు వారనివేడ్కలు నివ్వటిల్లఁగన్.

క. వనజాక్షుఁడు వచ్చె నటం
చనుమోదముతోడ నెదియు నమ్మియు సాష్టాం
గనమస్కృతు లొనరించినఁ
గని నాచేఁ జిక్కె ననుచుఁ గౌతుక మెసఁగన్. ౧౫౨

గీ. నేఁడు మొదలుగ వరియింతు నిన్ను నింక
నొరులఁ జేరంగనీ నన నుల్లసిల్లి
పుష్పకోమల యనురక్తిఁ బొంది యుండ
మకరదంష్ట్రియుఁ జిక్కె నామాయఁ దగిలి. ౧౫౩

వ. ఇట్టిదాని నాకొక్కనాఁడు దనకాంతుఁడు వేఁడికొని యడి
యుఁ జెప్పెను. ౧౬౪

క. ఏకాంతిని నన్ను వేఁడెను
నాకమునకుఁ బోవఁదలఁచిన నను సంపఁగఁడే
యేకాంతుఁడు శ్రీకాంతుని
నేకాదశినాఁడు వేఁడి యే క్రియ నైనన్. ౧౬౫

తే. అనుచుఁ బ్రార్థించుటయుఁ దన యమ్మమాట
నాకుఁ జెప్పిన చే నెమ్మనమున నగుచు
నమ్మకరదంష్ట్రిఁ నాకు సేయుంగఁ దలఁచి
నాకిఁ జెప్పె మే నిట్టిటి మానవేంద్ర. ౧౬౬

సీ. ఎల్లి యేకాదశి యెంతయు నిష్ఠను
స్నానదానంబు లొనర్చి నీవు
పెడతలం జెంపల నడునెత్తి ముందల
నైదుకూఁక లుంచునట్లు గాఁగఁ
దల బోడ గావించి తనువులో సామున
సిందూరము నలంది చేత నొక్క
యడిదంబుఁ బూని దిగంబరవై రాత్రి
నిచ్చెనఁ దెచ్చించి నెమ్మితోడ
నాదుగుడిపొంతఁ జాల నున్నతిఁ దనర్చు
తోరణస్తంభ మెక్కి యెవ్వారు నెఱుఁగ
కుండ నిచ్చెన దప్పించి యుండు మువిద
యట్లు లైనను నేగెద వమరపురికి. ౧౬౭

వ. అనుచుం జెప్పినయప్పలుకులు నిజంబుగా మనంబున నిశ్చ
యించి మఱునాఁడు మద్వచనప్రకారంబున నన్నియుం జేసి

నాఁటి నిశాసమయంబునఁ దోరణస్తంభంబున కనుఁగొనఁబ్ర
డంతికాము న్న యేనను నతిరయంబునం జని హరిమందిరం
బెక్కి యేకాదశీ వ్రతపరాయణులై యున్న విప్రులు విన
నేఁడు మహామారీపతనం బగు నేమఱకుండుం డని పలికి
వారు గానకుండ నేను సురిఁగి యఱిఁగితి వారు వెడలి వచ్చి
చూచి యరసి యెవ్వరిం గానక యది యాకాశవాణిపలు
కుగా నిశ్చయించి. ౧౩౮

క. హస్తములు మోడ్చి శాంతి
స్వస్తికమంత్రములు నెరయ వారందఱు లో
కస్తవ్యోక్తుల దుర్గఁ
బ్రస్తుతి సేయంగ నర్ధరాత్ర మగుటయున్. ౧౩౯

వ. అంతకమున్న యెవ్వరు నెఱుంగకుండఁ దోరణస్తంభం బెక్కి
యున్న మకరదంష్ట్రి యయ్యవసరంబున. ౧౪౦

క. స్తంభాగ్రతలమునను సం
స్తంభమ్మునఁ బవనుచేతఁ దల్లడపడుచుం
గుంభినిపై నఱుకుదునా
యంభోరుహనయన యనుచు నతిరావమునన్. ౧౪౧

వ. ఎలుఁగెత్తిన నయ్యెలుంగు విని యిదియ మహామారీభాషణం
బనుచు నమ్మహీసురులు మస్తకన్యస్తహస్తులై ప్రస్తుతింపుచు
నోదేవీ! మాకీర్తనంబు లుల్లంఘింపక మామీఁద లఘిం
పక మమ్ము మన్నింపు మనుచు నుండ సైరింపలేక మకర
దంష్ట్రికంపంబు నొందుచు మఱియును. ౧౪౨

క. పడుదుం బడుదు ననంగాఁ
బడకు పడకు మనుచు వారు ప్రార్థింపంగా

నెపమని పలుకుల నైపుణియు
గుడిఁ బ్రతిపాదమును బ్రేమఘోరంబయ్యెన్. ౧౨౩

క. తెలతెలనాఱఁ దారలుఁ
గలవారందఱును జూచి కలకల నగఁగా
బలుగాకుఁ బోటుల కోర్వక
యిటపై నా జంత కూలి యార్తి రయమునన్. ౧౨౪

వ. ఏ నిట్లు ఘోరంబుజలధి యటిమానంబును బ్రాణంబునుం
గాని సమాధానంబున హాపిణితో నభిమతసుఖంబు లను
భవించుచు నున్నంత. ౧౨౫

క. కమలాకరుఁ డనుపతి చి
త్రముగాఁ దనమంత్రివరుఁడు వ్రాసిన నిజమై
నమహాత్మునినన్నాఁ డ
త్యమితోన్నతి ననుచు జగము లాడఁదొడఁగినన్. ౧౨౬

క. ఆవార్తలు విని తత్పతి
పావని మది నిశ్చయించి యిచ్చయలరఁగా
నావనితారత్నమునకు
నావృత్తాంతంబు చెప్పినం బ్రియ మెసఁగన్. ౧౨౭

క. ఏనును నీవుఁ గదలి య
మ్మానవపతిపురికిఁ బోదమా యనవుడు న
మ్మానినివచనంబుల క
త్యానందముఁ బొంది సకలధనములుఁ గొనుచున్. ౧౨౮

ఉ. దేవరఁ గాన నర్థిఁ జనుదేరఁగ నొక్కవనంబులోఁ గిరా
తావలి నన్నుఁ దాఁకిన నుదగ్రత నందఱు కన్నిరూపులై

చేవ వఱిచ్చి ఖడ్గమునఁ జెండఁదొడంగిన బంధుల న్వెస
న్వెవ్వరఁ గూల్చి తెచ్చి కమఠీక వఱిచ్చుఁగఁ జుట్టుముట్టినన్.

క. తెగి పేను దునుమఁ దొడఁగినఁ
బగఁగొని ఖడ్గహతిఁ గొట్టి పైఁబడి కొండజ్
దెగఁ గాఁ గొండఱు గాల్సె
యొగయుకయును మెలఁగ మిడుకనీక యదిమినన్. ౧౮౦

క. బెట్టు వడియుండ నొక్కటఁ
బట్టి నిగళబద్ధుఁ జేసి భామను సొమ్ముల్
ముట్టఁగొని యిచ్చోటికిఁ
బట్టుకొనుచు వచ్చి రిపుడు జలి యిచ్చుటకున్. ౧౮౧

వ. అంత నాభాగ్యంబున నిచ్చటికి దేవర విచ్చేసితి రనిన నత్యం
తసంతుష్టాంతరంగుం డై భీమభటాదులవలనం గనుంగొని
నేఁ డిట్టిపుణ్యదివసం బగునే యని పలికి వసంతకువలను గనుం
గొని వలయుభటవర్గంబుం గొని చని కిరాతపల్లి ముట్టఁ
గొని మనసొమ్ములతోడ రూపిణిం గొనితెం డనిన నపరిమిత
పరివారుం డై చిత్రకరాదులతోడ దాడివెట్టి శబరాల
యంబు ముట్టికొని. ౧౮౨

చ. అమితకిరాతవీరులఁ గృతాంతునిపాలికిఁ బుచ్చి బోరున
రమణిని వర్ణనీయమృగరాజ ధనాదుల సంవినోదపా
త్రము లగుపక్షుల న్శబరరాజమనోహరకన్యకావలిం
బ్రమద మెలర్పఁ గైకొని ధరావరుపాలికి వచ్చి రంతటన్.

శా. తారానాయకబింబరత్నకలశీధారాళనిర్యత్సుధా
సారాభ్రంకషదుగ్ధవార్ధిలహరీసంతాననిత్యప్రభా

వారక సద్విద్యానాదవాచకటీకు ప్రాగల్భ్యభాస్వద్యశో
హారశ్రీకరకీర్తిమాలవిరాజత్ప్రక్రియాసంభృతా. ౧౮౪

క. శ్రీరామనామధారా
పారీణపురాణకావ్యశాస్త్రప్రముఖా
వారప్రాణవినోదన
గారవమతినెన్న మంత్రిగణమాన్యుండా. ౧౮౫

మాలిని. కరదమృతమయూఖస్వాంత తేజోమహాంగా
హరిహరపదపద్మధ్యాన సంధ్యాంతరంగా
నరపతినయవిద్యా సక్తిశాస్త్రరంగా
పరబలతిమిరార్కోజ్జ్వలనోద్యత్ప్రతాపా. ౧౮౬

గద్యము. ఇది శ్రీమద్వెన్నెలకంటి సూరనామాత్యపుత్ర హారితసగోత్ర పవిత్ర సుకవిజనమైత్రీ విధేయ అన్నయనామధేయప్రణీతం బైన హాలికకుమారచరిత్రంబు నందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

షోడశకుమారచరిత్రము.

పంచమాశ్వాసము.*

క. శ్రీచరణాంబుజసేవా
వైచిత్రీనిరత శిష్యవర్గమహాశ్రీ
ప్రాచుర్యమూలకరుణా
సూచితమాహాత్మ్య యన్నసూరామాత్యా. ౧

వ. అమ్మహీపాలునితో బేతాళుం డొక్కకథ వినుమని యిట్లనియె. ౨

—♦ (5) భోజనవనితాశయ్యాచంగులకథ ♦—

మ. నతిపాత్ర మ్మగునంగదేశమున విష్ణుస్వామి యన్భూవరుం
డతిధన్యుండు శ్రుతాన్వితుండు మఘదీక్షాయుక్తుఁడై సౌ
ఖ్యవిశ్రుతులన్ యావనరమ్యులం దనదుపుత్త్రుల్మువ్వు
రం జూచి తత్కృతుకృత్యంబున కొక్కకచ్ఛపము దేరం
బంచె వారాశికిన్. ౩

క. పనిచినఁ జని వార్ధితలం
బున నారసి యొక్కకూర్మముం గని పొలకం
పున బిచ్చిలంబు నగుత
త్తను వంటఁగ రోసి తరుణతాగర్వమునన్. ౪

---

*తృతీయచతుర్థాశ్వాసములు లభించలేదు.

మ. వనితారత్నముఁ గూడ నీవికంపునకు నోర్వంజాలఁ జేపట్టె నే
నని యపుడు నాకెవ్వఁడు వచ్చె; నాకెవ్వఁడు శయ్యాచంగుఁ
డగా దీనినై, ఘనమర్గంధము దుస్సహం బనుచు నోఁకం
బాపెః నాకెవ్వండు భోజనచంగుండు డగు దీని ముట్టె నని
యిచ్చున్ గోసె భూమీశ్వరా. ౫

మ. ఘనగర్వాంధమనస్కుఁడై యిటులు దీక్షాభంగదోషంబుల
న్ననరతం బుండుననేగతిం గలుగు కాకారంబు ధర్మక్రమం
బును నూహింపక కష్టపంబుఁ బోరిచూపుల్ సూచి వే
యంట కేవిచగర్వంబున నేగి దుష్టులకు న్నిర్ధించునే ధ
ర్మముల్. ౬

వ. అని యామువ్వురం దమలోన వాదు మానక తమ తారత
మ్యంబులం దగువారి నడిగి తెలిసికొందమని కడంక నిటం
కాక్షితులైన సేనపతి పాలికి నరిగి, ౭

క. సంగడిన నిలిచి భోజన
చంగుండను నేను యువతిచంగుఁడ శయ్యా
చంగుఁడ నే ముప్పురలో
నం గడుసుఖి యెవ్వఁ డనిన నవకుతుకమునన్. ౮

క. ఈరే యిచ్చుట నిలువుం
డారసెదఁ బ్రభాత మగు డనంతర మనుచు
న్వారల నెంతయు నాదర
మారంగా నిలిపి నృపతి యాదివసమునన్. ౯

క. రాజమృగనాభిపరిమళ
రాజితకలితోపదంశరసయుతగంధ

ప్రాంచితశాల్యోదనమును
భోజనపంక్తికి మోదముఁ బెట్టుటయున్. ౧౦

క. అన్నంబు కమరువలచుచు
నున్నది భోజనము సేయ నొల్లక యుండం దా
నన్నను దొలంగి వచ్చిన
నన్నరపతి కారణంబు నరయించుటయున్. ౧౧

వ. పితృవనక్షేత్రంబునం బండినధాన్యంబున నైనయన్నం బిది
యన్నెలవు ప్రేతధూమావృతం బగుటచేతం గమరువలచెని
ని ట్లుండునే యని కొనియాడి వాని భోజనచంగుంగా ని
శ్చయించి. ౧౨

గీ. ఒప్పు గలుగుదాసి నొక్కతెఁ జందన
మాల్యపట్టవస్త్రమండనములఁ
జెలువు మీఱునట్లు చేసి నాకొసంగు
పాల నందు మనుచుఁ బంచుటయును. ౧౩

వ. అది దగ్గఱిన నాసుభగుండు దానియొడలు మేఁకగదురు వ
లచుటయు ను నాఘ్రాణించి. ౧౪

గీ. ముక్కు మూసికొనుచు మునుకొని రోయుచుఁ
జాల నేవ పడుచు శయ్య డిగ్గి
యిట్టికష్టకాంత నెందును గానము
వెదకి యనిన మనుజవిభుఁ డెఱింగి. ౧౫

వ. ఆదాసిం బిలిపించి యిట్టికంపు వచ్చుటకుం గారణం బేమి
యని పరికించి. ౧౬

గీ. జనని కడచిన సత్యాంతశైశవమునఁ
గొఱె నది యొక్కమేఁకచన్గుడిచి పెరుఁగు

చెలిఁ గాంచి పొంగి వెయ్యిగుణములు నిచ్చి మెచ్చి
యుద్ధిష్టుఁ డరసి వారికందఁ దని నుతించె. ౧౭

క. సంగతసత్త్వస్థైర్యో
త్తుంగుం డగుహర్షు ప్రియముతో నిడి కేయ్యూ
రాంగు రయనిండఁ జనిచిన
నంగం బాకేయ్యూఁ జేర్చి యాక్షణమాత్రన్. ౧౮

క. ఒడలొత్తె నమచు వాఁ డెలుఁ
గడరఁగ నాపోవ్రమను రయముంబున నాయి
త్వాదలి చనుదేర భూపతి
యడుగుచు నాశ్చర్య మందియుఁగ మరయఁగాన్. ౧౯

వ. ఏమపములపులక్రింద నున్న వెంట్రుక యొత్తిన. ౨౦

క. ఒడల వలయంబులాంఛన
మడరఁగ నొకరోమ మొత్తి యరుణచ్ఛవి నే
ర్పడి యునికి నూప నచ్చెరు
వడి కేయ్యూరుంగుఁ డనుచుఁ బ్రస్తుతి చేసెన్. ౨౧

క. ఈవిధమున నవ్విభుఁ డా
మూవురయంతరము నరసి మోదంబున సం
భావించి యిష్టధనములు
భూప మలర నిచ్చుటయును బరమప్రీతిన్. ౨౨

వ. భోగపతాయణులై యానగరంబున నుండి రంత నక్కడ.

క. తనయాగము మానినఁ ద
జ్జనకుఁడు భార్యయును దానుఁ జాల నియతిమై
ననశనదీక్షాపరతం
దనువు వోరఁగి సురనికేతనంబున కరిగెన్. ౨౪

వ. అని కథ చెప్పి యీ మువురియందు జనకుమరణం బెవ్వరిం జెందు నని యడిగిన. ౨౭

సీ. ప్రకటంబుగా నేనుపకృతులు క్రిందట
నున్నట్టి వెంద్రుక యొత్తినట్టి
యత్యంతభోగి శయ్యాచతురుండు బొందను
కమరంబుఁ బట్టనికడిఁదియఘము
మేలుఁ గీడు నెఱుంగఁజాలెడునట్టి త
జ్జ్ఞులుగాని యెంతయు సుఖులుగారు
గాన భోజనచతురకామినీచంగుల
యోగవిఘ్నంబున నైనయఘముఁ
దల్లిదండ్రులు గడచిన తద్విచితము
పొందు ననిన నదృశ్యుఁడై భూజమునకు
పోక వేతాళుఁడరిగిన వెంటనరిగి
బలముమీఱఁగఁబట్టి భూపాలసుతుఁడు. ౨౮

వ. మగిడి చనఁ దొడంగిన నింక నొక్కకథ వినుమని వేతాళుం డిట్లనియె. ౨౯

—♦ (6) జ్ఞానవిజ్ఞానశూరుల కథ ♦—

సీ. సురపురెజయిని నాఁ బరఁగునుజ్జయిని ము
న్బుణ్యసేనుం డను భూవిభునకుఁ
జాల నిష్టుఁడు హరిస్వామి యన్విప్రుండు
వినుతచరిత్రుఁ డై పెనుపునొందు
నతనికి వేదవేదాంగపారగుఁడు దే
వస్వామి యనియెడు వరసుతుండు

భువనవస్త్రర యనుబాల్య నామప్రభ
యాంశస్త్రయును గతిరామ్యాత్మి
జ్ఞాని కొండెను కన్న విజ్ఞాని కొండె
నఫికకారున కొండె ని మ్మనస్యవోల్ల
నిదియు నిశ్చయ మనుటయు నిశ్చయంబ
నతండు సల్లించెదనని యె నంత. ౨౯

వ. ఇనవంశుం డగురాజు తత్పురమునకు వేతెంచి యొదారు మా
రోన్నంగా నోపక పుణ్యశ్రవణముం జేంద్రుం డాహరిస్వామి వ
జ్ఞనాథారాయవాలికిం బనుప నుత్సాహంబుతో నేగి యా
యిదకార్యంబు ఘటింపఁజేసి పురికై యేతెంచునామ్యోడన్.

క. శ్రీనందనసముభావ్యుఁడు
భూనందితుఁ డొక్కని ప్రపుత్రుండు నాకు
స్నినందన నిమ్మని సుజ
నానందచరితుని నతని నరి ౘడిగినన్. ౩౦

క. జ్ఞానివొ శూరుండవొ వి
జ్ఞానివొ నాతనయ యిట్టిచందమువానిం
గాని వరియింప దన వి
జ్ఞాని నని పరీక్ష నేర్పెసఁగఁ జెప్పుటయున్. ౩౧

క. ప్రమదంబునొంది విప్రో
త్తమ నాసుత నీకు నిచ్చెద న్నేఁటికి స
ప్తమ మగుదివసమున వివా
హాముచేసెద నను నిశ్చయంబుగఁ బలికెన్. ౩౨

గీ. పదములజ్ఞాని యొకరుండు సదనమునకు
వచ్చుటయుఁ గన్నతల్లి భావంబెలర్పఁ

దనయ నిప్పటి నేఁడవదినమునందు
నిటుఁ బెండ్లిచేసెద నని నిశ్చయించె. ౩౩

క. ఆతనిసుతుఁ డొకఁ డయ్యెడ నొక
క్రతువునకుం జనిన నతనిఁ గని రూపబలా
న్వితుఁ డొకవిప్రసుతుఁడు స
న్నుతచరితా నాకు నీయనుజ నిమ్మనినన్. ౩౪

క. జ్ఞానివొ శూరుండవొ వి
జ్ఞానివొ నాయనుజ యిట్టిచందము వానిం
గాని వరియింప దన్నను
నే నతిశూరుండ ననుచు నెంతయుఁ గడఁకన్. ౩౫

వ. ధనుర్విద్యాకౌశలంబును మల్లవిద్యాపెంపునుం బ్రకటించిన.

క. ప్రమదంబు నొంది విప్రో
త్తమ నాయనుజాత నిచ్చెద న్నేఁటికి స
ప్తమ మగుదివసమున వివా
హము చేసెద ననుచు నిశ్చయంబుగఁ బలికెన్. ౩౬

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రత్యేకనిశ్చయంబులు చేసికొని హరిస్వామియు దేవస్వామియు సదనంబునకు వచ్చి యొండొరువులతోడం దమతమ నిశ్చయంబులు చెప్పక కన్యతల్లి నొడివిన దినంబునకు వలయుపదార్థంబు లలవరించి రంత. ౩౭

క. జ్ఞానియు శూరుండును వి
జ్ఞానియు నాలగ్నతిథికి సంభ్రమ మెసఁగం
గా నరుగుదెంచి రత్తఱిఁ
గానఁబడకపోయె విప్రకన్య యరుదుగన్. ౩౮

ఉ. దానికి నృపతిక్కి నగుమానమువక్త్రుఁడు జ్ఞానిఁ జూచి యే
మైనది నాతి సాదు యని యడ్గిన నంతకము న్వదృశ్యుఁడై
నాచక్ర ... ... సింతిఁగొని తన్నయు వీఁకను వింధ్యభూమి
భృ, ... భూమి ... ననిగా నని యంతయు సంభ్ర
మంబునన్. ౮౦

మ. వెఱవారన్ స్వామి వేగుతే నొకటి యావిశ్వాలి నావింప సు
స్థిరకీర్త్యం దివంగ ... శూరవరుఁ డాత్తేశ్రీ ... వింధ్యావని
పరకాంతారము ... ము ... నాథై త్యుంద్రు వింద దాఁకి
ఘీకరబాణంబుల వానిఁ ద్రుంచి నకీ నాకన్యామణిం దె
చ్చెనన్. ౮౧

సీ. కరము ముదమంది పుత్రికఁ గౌఁగిలించి
తగిన పెండ్లికొడుకుల ముగురఁ గాంచి
మువ్వురును సమకాలమె మిగుల యందు
దగినవాఁ డెవ్వఁడని చింతఁ దగిలియుండె. ౮౨

క. అని కథ చెప్పి నరేంద్రా
ఘనులా ముగురందు విప్రకన్యావరణం
బున కెవ్వఁ డర్హుఁ డనుటయు
జననాయకుఁ డిట్టు లనియె సరసత మెఱయన్. ౮౩

ఉ. ఆరసి జ్ఞానదృష్టిఁ గమలానన యున్నెడఁ జెప్పినాతఁడుం
దేరుఘటించి నాతఁడు మదింబరికింపఁగఁ గన్యరాకకుం
గారణమాత్రముల్ దనుజఘస్మరుఁడై వరవర్ణిఁ దెచ్చె నే
పారఁగఁ గాన శూరుఁడ మహాత్ముఁడు కన్యవరింప నావుఁడున్

క. ఘనరయమున వేతాళుఁడు
చని తరు వెక్కుటయు వెంటఁ జని పతి మగుడం

గొని చేరంగ నింకొక కథ
విను మని యాతనికి వింత వేడుక దనరన్. ౪౬

—• (౭) మదమంజరికథ •—

క. మనుజేశ్వర శూద్రసుతుం
డనురజకుం డొకఁడు మోహనాకార మహా
జనవినుతను మదమంజరి
యనియెడివరపుత్త్రిఁ గనియె నంబవరమునన్. ౪౭

వ. అన్నారీమణిమోహనాకారంబు గనుంగొని ధవళుం డనుర
జకుండు మనోభవాధీనమానసుం డైన వానిజనకుం డెఱింగి
వానిజననీజనకుల నొడంబఱిచి యక్కన్యం దనతనూజునకు
వివాహంబు గావించుకొని పురంబునకుం దోకొని పోయిన.

క. ధవళుండును వేడుక నా
ధవళాంశుముఖి స్వనూత్నధవళాంబుజచా
రువిలోచనఁ బొంది మనో
భవసౌఖ్యము నొందుచుండెఁ బాయని వేడ్కన్. ౪౮

ఉ. అంతట నొక్కనాఁడు దనయల్లుని గూఁతును దోడి తేర న
త్యంతముదం బెలర్పఁగ నిజాత్మజు శూద్రసుతుండు పంపఁగా
నెంతయుఁ బ్రీతి వాఁ డరిగి యిద్దఱఁ దోడ్కొని యేగుదెం
చుచో, సంతతశోభితం బయిన చండికగేహముపొంత న
క్కడన్. ౪౯

క. ధవళుండు దనమఱందిని
ధవళేక్షణ నచట డించి తా నొకఁడుఁ బ్రభా
ధవళ మగు భద్రకాళీ
భవనంబున కరిగి యధికభక్తియుతుం డై. ౫౦

క. తను సిద్ధి కనుఁ గ్రొత్తేడ్చఁగ
ముసు క్రొమ్ముడిచి చని కరవాలమునఁ దనగళముం
దునుముకొని తల యమ్మాపద
పనజాంబుజములమీఁద నిలిపి వ్రాలె ధరిత్రిన్. ౫౧

వ. అప్పుడా గెంటంగక యొంటియుం దన వెనుకమాని వాని
మఱంది దేవిమందిరంబున కరిగి యాచందం బైనయాతనిం గ
నుంగొని యెందంబునం దల్లడిల్లి నాకు వీనితోడిద లోకంబు
గాక యని శిరంబు ద్రెంచుకొని తానునుం గూలిన. ౫౨

క. పడఁతుక యయ్యిద్దఱం గటఁ
బడయుటకును మది భయంబు దనుకఁగ వెసన
గ్గుడిలోని కరిగి యిరువురుఁ
బడినవిధముఁ జూచి శోకభయవిహ్వల యై. ౫౩

క. అవరుఁడు సహోదరుఁడును
జీవంబులఁ బాసి యుండ జీవముతో నే
నివార్త తల్లిదండ్రుల
కేవిధమునఁ జెప్పఁ బోదు నింకిట ననుచున్. ౫౪

క. జీవంబు విడుచుతలఁపున
దేవీభవనంబుపొంత దీర్ఘతరువునం
దీవ యురి వెట్టి తత్స్తుతి
యావిశ్వసవిత్రి నిట్టు లని నుతియించెన్. ౫౫

శా. శ్రీవామాధిపవాగ్వధూవరులు నీశ్రీపాదసేవారతుల్
శ్రీరమ్యంబులు నీమహత్త్వములు నీశృంగారసాహిత్యతే
జోరూపంబు మహేశుదేహము జగత్కల్యాణి నీసత్త్వ మె
వ్వారుం బ్రస్తుతి సేయనేర్తురె కృపావారాశి కాత్యాయనీ.

వ. అని వినుతించినం బ్రసన్నయై యాజగన్మాత సోదరునిం బ
తిని బ్రతికించెద నయ్యిరువురశిరంబులు దేహంబులం గది
యింపు మనిన సంతసిల్లి యంధకారంబున నెఱుంగక. ౫౮

సీ. మగనిబొందె నన్నమస్తకం బొనగూర్చి
యన్నశిరము మగని కంటఁగూర్చఁ
దలఁచి కుదువడినతనువులతో వారు
జీవకలితు లైరి దేవికరుణ. ౫౯

వ. అని కథఁ జెప్పి వేతాళుండు నరేంద్రా వీరిలోన నింతికిం బ
తి యెవ్వఁ డగు నని యడిగిన నవ్విభుఁడు సకలేంద్రియంబులం
దును శిరంబు ప్రధానం బగుటం బతిశిరంబువాఁడె పతి య
గు ననిన వేతాళుఁ డెప్పటియట్ల తరువున కరిగిన మగుడం
బట్టి తెచ్చునప్పుడు వేతాళుం డతని యాతాయాతంబుల
డస్సితివి యే నడుగుప్రశ్నంబుల కుత్తరంబులు సెప్ప నీవ
కాని యెవ్వరు నేర రింక నొక్కకథ వినుమని యిట్లనియె

(8) దేవసేనచరిత్రము

క. మును వీరబాహుఁ డనియెడు
మనుజేశ్వరుపేట రూపమహిమోన్నతుఁడై
పెనుపొందెను ధనవంతుం*
డను వైశ్యకుమారుఁ డుజ్జ్వలాకారమునన్. ౬౦

గీ. అతఁడు దేవసేన యనియెడుకన్యక
యౌవనాభిరామ నసమధామఁ
జూచి మన్మథాస్త్రశోషితహృదయుఁడై
యాత్మలోనఁ దాప మగ్గలింప. ౬౧

---

* ధనదత్తుఁడు, ధర్మదత్తుఁడు – అని యీకథలో నేకలను

క. సరిమేశాలంకృత యను
ప్రతిరం దనుఁ గాల్చు మంటలతోడను మనసుం
మరిమరి చెందము సొచ్చిన
తెరగం గామాగ్ని సోకఁ గాల్చఁబోకుఁగినన్. ౬౨

వ. అనాలుఁగొంటి యెంటి విహరించుచునెడకుం జని తలం పెక్కిం
గించిన నది లజ్జావనతవదన యగుచు ని ట్లనియె. ౬౩

గీ. నను సముద్రదత్తుఁ డనుగుణాధికునకు
నిచ్చినాఁడు తండ్రి యెల్లి పెండ్లి
యనఘ లేవు జరుపుచుంగను నైయుండఁ
దగునె యిట్టితలఁపుఁ దలఁప నీకు. ౬౪

క. అనుటయు నాధనదత్తుఁడు
మనసిజదర్పమానమానసుఁ డై ప్రా
ర్థన మొనరింపంగా ని
ట్లనియెం గమలాయతాక్షి యతిమధురముగన్. ౬౫

గీ. పెండ్లి యాడి యేను ప్రియుని బొందకమున్న
నిన్నుఁ జెందుదాన నిక్కువంబు
నమ్ము చాకయున్న నాసుకృతము నీద
యనినఁ బ్రియముతోడ నరిగె నతఁడు. ౬౬

సీ. అపరదినంబునయందు శోభనలగ్న
మాసన్న మగుటయు ననుమమహిమఁ
దల్లియుఁ దండ్రియుఁ దగుకులోచితమంగ
ళోపచారములు పెంపొందఁ జేసి
చెలువారఁ గన్యకు శృంగార మొనరించి
భద్రంబు మీఱఁ జ సముద్రదత్తు

నకుఁ జెప్పి యొనరించి నాఁటి నిశావేళ
నాతనికయ్యెకు ననుచుటయును
జనమనంబున నెంతయుఁ దమక మడరఁ
గవియు వేడుకపడిన నాకాంతుతోడ
భయము లజ్జయు మదిలోనఁ బాయఁబెట్టి
యొంతయును ధైర్యమున నింతి యిట్టు లనియె. ౬౭

గీ. అధిప యేను సత్యహానికి నోర్వక
యొకటి నీకుఁ జెప్ప నుత్సహించి
వెఱచి యున్నదాన విపులధైర్యముతోడ
ననధరింపవలయు నత్తెఱంగు. ౬౮

వ. నిన్న ధనదత్తుఁ డనువాఁడు నన్నుఁ గామించి యేకతంబున నం
బట్టి నమకట్టిన వాని వారించుటకు నోర్వక యేను వివా
హానంతరంబున వచ్చెద నని వానికి సత్యంబు చేసితి నాస
త్యంబుఁ బాలింపు మని నొడంబడి సముద్రదత్తుండు త
న్నుం బంచిన. ౬౯

క. ఆరమణి రత్నభూషణ
హారావళి వెలుఁగ నొంటి నరుగఁ దొడంగెం
దారావళివృతమూర్తి
స్ఫారాకృతి యొప్పు రాత్రిసతియుం బోలెన్. ౭౦

వ. ఇట్లు విజనం బగు పౌరమార్గంబున నిరర్గళగతి నరుగు సమ
యంబున. ౭౧

సీ. మిడిగ్రుడ్డులును గోరమీసంబులు మహాభు
జములు విస్తీర్ణవక్షఃస్థలంబు

నతికఠినంబుగ రాజాజ్ఞాభము నైన
విగ్రహంబును గుచ్ఛెవెం ద్రుకలును
శిలాంబరంబును నిర్దయభావంబు
నత్యంతభయదంబు నగుచుఁ దనరు
ఘనపరిపీడాంధకారభయాకర
కటకవేనాపురస్సరుఁడు గోల
ననమనక్షత్రరత్నచౌర్యమున కంబ
రంబుఁ గ్రోఁక నమర్చిన రజ్జు వనఁగ
మెఱసి యసికీర్తిపుంజంబు మిన్నుముట్టఁ
జోరుఁడొక్కండు వచ్చె యామునదతిఁ జెరి. ౭౨

క. ఎక్కడిదానవు నడురే
యెక్కడికిం బోయె దొంటి నిప్పుడు నాచేఁ
జిక్కితి రమ్మని యక్కడి
యక్కటికము దొలఁగి తమక మడరెడుమదిలోన్. ౭౩

గీ. రాజవదన యేఁ జోరులరాజ నాకు
నీవుఁ దొడవులుఁ జిక్కితి నిలువుమనుచు
మగువ కరపంకజమువట్టి తిగిచె రాజ
కదళిఁ గబళించు నున్మదగజ మనంగ. ౭౪

వ. ఇట్లు కరంబు పట్టి తిగిచినం గరంబు భయంబునొంది య
త్తైన సితొడవులు గైకొని నన్నురుగంగనిమ్ము క్రమ్మఱి
మగిడి వచ్చెద ననిన నవ్వుచు నవ్వనితం గనుంగొని. ౭౫

చ. మనసిజరాజ్యలక్ష్మి యగుమానవతీమణి నేకతంబునం
గనుఁగొని యిచ్చ నీప్సితసుఖంబులఁ బొందక నీవు వోయిర
మ్మనియెడు కూళుఁడుం గలఁడె యంగన యిట్టులు వల్కె

జేటికి, న్వనితలుఁ జేఱులు న్మోడి వచ్చుట గల్గునె పాసిపో
యినన్. ౭౩

కం. అనవుడు నావనజానన
తనవృత్తాంతంబుఁ జెప్పి తడయక వత్తుం
జననిమ్ము బొంక నావుడు
విని చోరుం డాత్మలోన విస్మితుఁడగుచున్. ౭౪

సీ. వామాక్షి క్రమ్మఱ వచ్చుట నిజమేని
మును నీవు ధర్మదత్తునకుఁ జేసి
నట్టి సత్యముసేయు మనుటయుఁ బ్రియమంది
యాపద్మలోచన యట్ల చేసెఁ
దస్కరుకడఁ బాసి ధర్మదత్తునిపాలి
కరుగుటయు న జోద్యమంది యతఁడు
సత్యంబు దప్పక చనుదెంచినప్పుడ
వరదేవతవు నీవు పద్మగంధి
కన్యవైననాఁడు కడువేడ్కఁ గోరితి
గాని యిప్పు డన్యకాంత వైతి
కాన నిన్నుఁ జేరఁ గాంతునిపాలికిఁ
జనుము నెమ్మి ననుచుఁ బనుచుటయును. ౭౫

కం. ఇంతి యసత్యభయంబున
నెంతయు వెసఁ జోరుకడకు నేగి తనవృ
త్తాంతముఁ జెప్పిన మది న
త్యంతాశ్చర్యంబు నొంది యాతఁడు కరుణన్. ౭౬

కం. నీసత్యమునకు మెచ్చితి
నీసత్యముఁ దగవుఁగలదె యింతులకెందున్

నీసొమ్ము నిచ్చెఁ గైకొను
నా నయుచిత వాక్యకథకు నతఁడు మనుటయున్. ౮౦

క. తన పతికడకుం బోఁ జని
వనితామణి తాను బోయి వచ్చిన విధ మె
ల్లను జెప్పిన విని పతి మె
చ్చొనరంగాఁ గైకొని సుఖాబ్ధి నోలలాడెన్. ౮౧

వ. అని కథచెప్పి వేతాళుండు. ౮౨

క. అమువ్వురలో సాత్త్విక
తామహితుం డారయ ధనదత్తుండో చోరుం
డో మగువమగఁడో యనుటయు
నామనుజాధీశుఁ డిట్టులను నాతనితోన్. ౮౩

సీ. పరపురుషునికడ కరిగెద నన్నడ్డ
విడువంగఁదగు నింతి విడువఁడయ్యెఁ
దలపోయఁగ సముద్రదత్తు చిత్తంబున
సత్త్వగుణంబు లేశంబు లేదు
పరకాంత నృపదండభయమునఁ గవియని
ధనదత్తునందు సత్త్వంబు లేదు
ముచ్చు ప్రాణములపై వచ్చినం జేరిన
యర్థంబు విడువని యట్టివాఁడుఁ
దలఁప నిట్లయ్యె లోభ మింతయును లేక
మణివిభూషలు మానినీమణియుఁ దనకు
నబ్బి యుండఁగఁ బొమ్మని యట్లు వనిచె
జగములోపలఁ జోరుండె సాత్త్వికుండు. ౮౪

వ. అనిన వేతాళుండు జనపతికి నదృశ్యుం డగుచు వృక్షంబున

కలిగిన వెనువెంటం జని తన్ను మనుజవిభుండు పట్టి తెచ్చి
నప్పుడు మఱియు ని ట్లనియె. ౮౫

క. అడిగిన నెవ్వారికి నే
ర్పడఁ జెప్పఁగరానియట్టి ప్రశ్నంబులు చ
ప్పడఁ జెప్పితి నీమదికిం
గడ గలదే యింక నొక్కకథ విను మనియెన్. ౮౬

—♦ (౫) వైశ్యకన్యకథ ♦—

సీ. (పూర్వకాలంబునను) భానుపురమునందు
ఘనుఁడు సూర్యప్రభుం డను మనుజనాథుఁ
డలఘుకీర్తి చందనమలయాద్రి యనఁగ
నెమ్మి రాజ్యంబు సేయుకాలమ్మునందు. ౮౭

క. ధరలోనఁ దామ్రలిప్త
పురి ధనదత్తుఁ డను వైశ్యపుంగవుఁడు మనో
హర కాంతిరూపగుణములఁ
గర మరుదుగఁ దనరునట్టి కన్నియఁ గనియెన్. ౮౮

క. కప్పారు తుఱుమునున్నతి
యొప్పారెడు చన్నుఁగవయు నురుతరగరిమ
న్నొప్పారు నితంబంబును
నప్పొలఁతికి జవ్వనమున నందము చేసెన్. ౮౯

క. అంతట విధికృతి జనకుం
డంతము నొందుటయుఁ దాను నమ్మయు దుఃఖా
క్రాంతయయి రాజవరులకు
నెంతయు భయమంది యర్థమెల్లను గొనుచున్. ౯౦

వ. పుత్త్రియుం దానును నర్ధరాత్ర సమయంబునఁ బురంబు నిర్గమించె. ౯౧

క. తమఃక్షితిశోకతమములఁ
దమమధికంబైనఁ జెరువుదప్పి యటగి త్రో
లమున నడచి పోఁకని న
గ్రమునఁ గని యులికిపడుచుఁ గంపించుతఱిన్. ౯౨

క. వడిఁ గొఱ్ఱు కంకమున నెలు
వడి యనికిం జేసి కొప్పివజపఁగ నాఁడుం
గడుప్రబ్బు ములుగఁ దొడఁగిన*
నెడగలుగుచు వైశ్యకాంత యెవ్వఁడవనినన్. ౯౩

మ. తెలవా చోరుఁడ త్రాలసంగతుఁడ వై తిం గ్రూరకర్మంబుచేఁ
గొఱఁతం బొందితిఁ జావురా దకట నాకుం దొల్లి పాపంబులే
కుఁడ్ లేకుండఁగఁ జేయఁబోలుదుఁ గడుక్ గుప్పించె జిల్వే
దన, లజ్జ వై యొందును బాపకర్మలకు నేలా మంచిచా
వచ్చునున్. ౯౪

వ. అని పలికి వాఁ డెవ్వా రెవ్వాలనికిఁ బోయెద రనిన నవ్వనిత
నియె. ౯౫

క. పతిచచ్చినఁ దల్లడిలుచు
సుతఁ దోకొని దిక్కుమాలి చుట్టలకడకుఁ
గతి చెడి పోయెద నని తా
నతిదుఃఖిత యగుచునుండె నాసమయమునన్. ౯౬

క. రేరాజు వొడిచి యెక్కినఁ
జోరుండావైశ్యకాంతసుత నతిసుభగా

---

* కడుపుర్గములంగ్గందొడంగిన. నెడగలయుచు.

కారం గనుఁగొని కనుఁ బ్రియ
మారఁగ ని ట్లనియె దానియంబికతోడన్. ౯౭

సీ. అమితధనంబు శుల్కముగ నిచ్చెద నీకుఁ
దనయ నాకొసఁగి చేదారవోయఁ
బుత్రార్థముగ నన్యపురుషుని బొందంగ
ననుమతి యిచ్చెద నవ్విధమునఁ
బుత్రునిఁ గనిన నాపుత్రుఁడై వాఁడు దు
ష్కర్మ్ముని నను నూర్ధ్వగతికిఁ బుచ్చు
నాత్మసంభోగసౌఖ్యానందకందళి
తాభిలాషుండనై యుడుగ నిపుడు
వీఁడు గాకు లాడెదు నని విడిచిపోక
యింతినిచ్చెద ననుమన్న నియ్యకొనుఁడుఁ
దన సమీపంబునందున్న ధనము సూపఁ
బుచ్చుకొని తనసుత దారవోసె; నతఁడు. ౯౮

వ. ఇట్లు ధారవోయించుకొని ప్రముదితాంతరంగుండై సంతానార్థంబుగా నక్కన్య యన్యపురుషుం బొంద ననుమతి యిచ్చి యాక్షణంబ ప్రాణంబులం బాసిన నచ్చోటు వాసి ఘనం బగుధనం బాబరించుకొని పుత్రికాసమన్వితయై సూర్యప్రభుని పురంబునకుం జని ధనంబిచ్చి తగువారిచేత నచ్చోరునికి నగ్నిసంస్కారములు చేయించి తన పినతండ్రి యగు ధనపాలుని మందిరంబునకుం జని సుస్థితినుండి యొక నాఁడు. ౯౯

క. సౌధమున నుండి వేడుక
నాధనవతి యొకమహీసురాత్మజు రూప

శ్రీఘాముని వరకాంతిసు
ఘాఘాముని జూచి రాగతరళిత యగుచున్. ౧౦౧

క. మానసభవబాణాహతి
మానము గోల్పోయి తనదుమాతకు మదిలో
మానినవిప్రకుమారుని
పై నెయ్యముఁ దనదుతాపభరముం దెలిపెన్. ౧౦౨

వ. ఇట్లు దెలిపినం గూఁతువాక్యంబు మనంబునం దలంచి యఘం
బు లేమికి నిశ్చయించి యెవ్వరు నెఱుంగకుండ వానిం దో
తేర నొక్కదూతికం బుచ్చిన నాసాంబగుం డిట్లనియె.

గీ. పంచశతరూప్యకంబులు వాయ కేను
నిచ్చలు వ్యయంబు సేయుదు నేఁడుమాత్ర
మిష్టం జేసూఱుమాకల నిచ్చితేని
నరుగుదెంతు లేకున్న రా ననుచుం బలికె. ౧౦౩

ఉ. అప్పుడు వేగి దూతి యతఁ డాడినమాటలు వైశ్యకాంత
కుం, జెప్పిన దానిచేతికిని శీఘ్రము యర్థము నిచ్చి యేరికిం
జెప్పక రాత్రి రమ్మనినఁ జెకొని తా నమరేయి వచ్చి య
య్యొప్పులకన్య నింపుమెయి నోలల నార్చె సుఖాంబురాశి
లోన్. ౧౦౪

వ. ఇత్తెఱంగున నత్తెఱవతోడి యభీష్టలీలలం దగిలి యారాత్రి
గడపి ప్రభాతంబున నిజనివాసంబున కరిగి హారలతానామ
వారవనితాలోలుం డై యుండెఁ, దత్సమాగమంబున వై
శ్యపుత్రి దౌహృదలక్షణంబున నుల్లసిల్లె. ౧౦౫

క. గొంతివిధంబున గర్భం
బెంతయు గూఢముగఁ దాల్చి యనసమతేజుం

శ్రీభామిని వరకాంతిసు
ధాభామినిఁ జూచి రాగతరళిత యగుచున్. ౧౦౧

క. మానసభవబాణాహతి
మానము గోల్పోయి తనదుమాతకు మదిలో
నూనినవిప్రకుమారుని
పై నెయ్యముఁ దనదుతాపభరముం దెలిపెన్. ౧౦౨

వ. ఇట్లు దెలిపినం జోరవాక్యంబు మనంబునం దలంచి యఘం బు లేమికి నిశ్చయించి యెవ్వరు నెఱుంగకుండ వానిం దో తేర నొక్కదూతికం బుచ్చిన నాసాంబకుం డిట్లనియె.

గీ. పంచశతరూప్యకంబులు వాయ కేను
నిచ్చలు వ్యయంబు సేయుదు నేఁడుమాత్ర
మిష్టం జేనూఱురూకల నిచ్చితేని
నరుగుదెంతు లేకున్న రా ననుచుఁ బలికె. ౧౦౩

ఉ. అప్పుడు వేగి దూతి యతఁ డాడినమాటలు వైశ్యకాంత కుం, జెప్పిన దానిచేతికిని శీఘ్రము యర్థము నిచ్చి యేరికిం జెప్పక రాత్రి రమ్మనినఁ జేకొని తా నడురేయి వచ్చి య య్యొవ్వనలకన్య నింపుమెయి నోలల నార్చె సుఖాంబురాశి లోన్. ౧౦౪

వ. ఇత్తెఱంగున నత్తెఱవయుం గోడె యభీష్టలీలలం దగిలి యారాత్రి గడపి ప్రభాతంబున నిజనివాసంబున కరిగి హారలతానామ వారవనితాలోలుం డై యుండెఁ, దత్సమాగమంబున వై శ్యపుత్త్రి దౌహృదలక్షణంబున నుల్లసిల్లె. ౧౦౫

క. గొంతివిధంబున గర్భం
బెంతయు గూఢముగఁ దాల్చి యనసమతేజుం

భాగంబున నగరివాకిట నుండెడుఁ గైకొని పెనుపు మది
యానతిచ్చిన నానతుఁ డై యానందంబునుం బొంది వేసవ
నగరిమొగసాలకుం జని యబ్బాలునిం గాంచి మహోత్సవం
బు లొనరించి చంద్రప్రభుం డను పేరిడి పెనుప నక్కుమా
రుండు క్రమవర్ధితుండు ను, సకలవిద్యావిశారదుండు ను నై
సంపూర్ణయౌవనంబు నొందినసమయంబున. ౧౧౨

క. క్రొన్నాళ్లకుఁ జంద్రప్రభు నిల
నభిషిక్తుం జేసి (యడవి) కరిగి నగసుతా
విభుఁ గొలుచుచు సూర్యప్రభుఁ
డభినవయోగాభినిష్ఠ నసువులు వోఁదిగెన్. ౧౧౩

క. జనకుండు మేను దొఱఁగుట
విని చంద్రప్రభుఁడు నాత్మ వివశుం డై యో
లిన పారలౌకికక్రియ
లనూనముగఁ జేసి తా గయకుఁ జని యచటన్. ౧౧౪

వ. వేదచోదితానుష్ఠానంబు నొనరించి పిండప్రదానంబు సేయం
గరం బెత్తుటయు నక్కజంబుగా నాసమయంబున. ౧౧౫

గీ. అంచిత పవిత్రభూషణం బైనకరము
కంకణసముజ్జ్వలం బైనకరము గాఁగ
నలఘుశంఖశస్త్రాంకిత మైనకరము
మూఁడుకరము లాభూపాలుమ్రోల నిలిచె. ౧౧౬

క. ఆకరములఁ గని (ఘన)చిం
తాకులమతి యగుచుఁ బిండ మాకరములలో
నేకరమున నిడనేరక
వే కరముం దిగిచికొనుచు విన్నఁదనముతోన్. ౧౧౭

వ. వేదశాస్త్రపారగులగు నప్పటిపెద్దలకు నాహస్తములు చూపి
యిట్లగుటకుం గారణం బేమి యన వారు విచారించి యి
ట్లనిరి. ౧౧౮

చ. పరమపవిత్రహస్త మిది బ్రాహ్మణహస్తము శంఖశస్త్రభా
సుర మయియున్నహస్త మిది చోరునిహస్తము రత్నకంకణ
స్ఫురణ దలిర్చుహస్త మిది భూపతిహస్తము వీనిలోన నే
కరమును బాత్రమో నిజముగాఁ గనరా దని పల్కి రం
దఱున్. ౧౧౯

వ. అని కథ చెప్పి వేతాళుండు భూపాలా యాకరంబులమూఁ
టియందు నేకరంబు పిండప్రదానంబున కర్హం బని యడిగి
నం బుడమిఱేఁ డిట్లనియె. ౧౨౦

ఉ. కొంగున మాడ లూడ్చికొని కొడ్కని పెంచినరాజు తండ్రి
గాఁ, డంగజకేళికార్థము తదంబిక వేఁడిన విప్రుఁడుం దలం
పంగ గురుండు గాఁడు కులభామిని గాఁగ వరించె వాని
మాతం గమియంగ నర్థ మిడి తండ్రిగఁ జోరుఁడు వాని
కారయన్. ౧౨౧

వ. పిండప్రదానంబునకుం జోరుకరం బరయ నర్హం బనుటయు
నదృశ్యుం డై యెప్పటిభూజాతంబున కరుగ వెనుకన చని
తన్నుం బట్టి తెచ్చునెడ వేతాళుండు నమ్మహీపాలున కి
ట్లనియె. ౧౨౨

క. ఎన్నేనియుఁ బ్రశ్నములకు
నెన్నఁగఁ దగునుత్తరంబు లిచ్చితి నాకు న్
నన్ని ట్లలజడి వెట్టుచు
నున్నాఁ డని తలఁప కింక నొకకథ వినుమా. ౧౨౩

— (10) ధర్మరాజుకథ —

క. మనుజేశ ధర్మ్ముఁ డనియెడు
మనుజాధీశ్వరుఁడు, తొల్లి మాత్సుర చేరన్
ధనమును రాజ్యముఁ గోల్పడి
తననగరము విడిచి తరళితస్వాంతుండై. ౧౨౪

క. ఆవిభుఁడు ధర్మదీప్త
స్వాన్వృతహస్తుఁ డయి చంద్రవతి యనుదేవిన్
లావణ్యవతి యనుసుత
నావనమునఁ గొనుచు నొకఁడు నరిగెడువేళన్. ౧౨౫

చ. అలఘుమహోద్యుతిం బొలుచు నావిభు భూషణరాజిఁ జూ
చి బోయలు గడుబీరకఁ దాఁకుటయు నందఱ మున్నిడి
శాతహేతి నిగ్రహితులంగా నొనర్చి భుజదర్పము మానక ని
ల్చి వారిచే, నలుగులవేదన న్వివశుఁ డై హరివీటికిఁ దాను
నేగినన్. ౧౨౬

ఉ. అన్నరనాథుఁ డీల్గుటయు నాతనికామిని దానుఁ బుత్రియు
న్విన్నఁదనంబు దోఁప నటవీస్థలి నేగెడుచోటఁ జన్నులుం
జెన్నగు వేణులుం జఘనబింబములుం గడు వీఁగఁ జేయఁగా
సన్నపుఁగౌను లెంతయును సంచల మందఁగ నార్తిఁ గూరుచున్. ౧౨౭

క. ఉలుకుచు నేగిరి వెస బె
బ్బులిరాకకుఁ దొలఁగుచేళ్ళ పోలికి భయసం
చలితవిలోచనసిలో
త్పలరోచులు గప్పి విపినభాగము లొప్పన్. ౧౨౮

వ. ఆ ట్లరిగి యరిగి యత్యంతపథశ్రాంతి నొంది. ౧౫౯

క. *లుంగలవంగ

నకా గిరిసరసీ

తుంగతలవనముఁ జూచె ల

తాంగులు వెస నడఁగి యుండి రచ్చుట నంతన్. ౧౬౦

వ. చండవిక్రముం డనుమండలనాథుండు సింహవిక్రముం డనుత
నయుండునుం దాను నక్కాననంబునకు వేఁట వచ్చి య
ప్పొలంతులు చనినచొప్పు గాంచి పుత్రు నవలోకించి.

క. అడుగులు నిడుపగు కాంతయు
నడుగులు కుఱుచ లగునంబుజాక్షియు ను భయుం
బడరఁ జనినారు వీరలఁ
బొడగని (మన)పురికిఁ గొంచుఁ బోయెదమేనిన్. ౧౬౧

క. చరణములు నిడుపు లగునా
సరసీరుహనేత్ర నాకు సన్నపుఁబాదాం
బురుహములయింతి నీకును
‡గరసీత లటంచు నాత్మకౌతుక మొసఁగన్. ౧౬౨

క. చరణంబులచొప్పునఁ జని
సరసీతటికాననమున శ్రమపడిన మనో
హరవనదేవతలో యనఁ
గర మొప్పెడుసతులఁ గాంచి కడుముద మొదవన్. ౧౬౩

ఉ. వాడియు నొప్పు సేసె ముఖవారిరుహంబులు ఘుంటికావళి
స్వేదియు వేడ్కఁ బెంచె నెఱివేణులు గ్రమ్మెఘుర్మవారి

---

* లుంగలవంగచూతమల గంధ్దములం బెనంగెన౯ – మూ.

† కరిణీతలలంచు – మూ.

లోఁ, గూడియు సమ్మదంబు నొందఁ గూర్చెను మేనులు చూ
డ్కి భీతి న, ల్లాడియుఁ బొల్చె సిసతులయందము సుస్థితి నె
ట్టు లుండునో. ౧౩౫

వ. అని యిట్లు భిక్షుండిం వి సమయంబు చేసికొనినవిధంబునం బె
ద్దయడుగులముద్దియుం దండ్రియుం గుఱుచయడుగులతెఱవఁ
బుత్రుండును నత్యనురాగంబునం గై కొని పురంబునకుం గొ
ని చని యల్లన నయ్యింతులవిధం బంతయు నెఱింగి. ౧౩౬

క. కుఱుచపదములయది తల్లియుఁ
గుఱుచలు గానడుగులయది కూఁతురు నయినన్
నెఱఁ గంది వారినియతిం
బొఱఁగక వరియించి రరయ దుర్నయ మైనన్. ౧౩౭

వ. అని కథ చెప్పి వేతాళుండు నరేంద్రా వారిరువురకును న
న్వారిజనేత్రలవలన ననేకపుత్రు లుదయించిరి తత్తనయులు
దమలోన నేమి యగుదు రని యడిగిన. ౧౩౮

క. ఎప్పగిది విచారించినఁ
జెప్పంగా నేర రాక చింతాకులుఁ డై
చెప్పఁగ రా దీప్రశ్నముఁ
జెప్పు మనుచు నడిగె నేమి సేయుదు ననుచున్. ౧౩౯

వ. నిర్విణ్ణుం డై మౌనంబునం జనుచున్న యమ్మానవేంద్రువ
లన సంతుష్టుం డై వేతాళుం డిట్లనియె. ౧౪౦

మ. ధరణీనాయక నీదుశౌర్యమును సత్యంబుం బ్రతాపంబు ని
ద్ధర నెవ్వారికి లేదు నీ దగుచరిత్రం బెప్డు విన్వారలం
గర మర్థిం బులకింపఁ జేయుచు శిరఃకంపంబు చేయించు నీ
సరిగా నెన్నఁగఁ బోలు రాజు గలఁడే సర్వజ్ఞచూడామణీ.

చ. నరవర బ్రాహ్మణుండు నిను నాకపహారము సేయఁ బూ
నె నతిస్థిరుఁ డతిపాపచారి ననుఁ దెమ్మని పంచుట నిజ్జ నీ
వు నన్, స్వరమతిఁ గొంచుఁబోవుటయు నాకుఁ బ్రణామము
సేయఁ బంచి నీ శిరము హరించుఁ దానె యిట్లు చెప్పితి నీ
కు హితోపదేశమున్. ౧౭౨

క. నిను నాకు మ్రొక్కు మనఁగా
మును మ్రొక్కి యెఱుంగ నేను మ్రొక్కువిధ మి
ట్లని చూపు మనుచు మ్రొక్కఁగ
దునుము వెస వానిశిరము దొరకిచేతన్. ౧౭౩

వ. ఇవ్విధంబు నాచేత వినక మోసపోయితేని నీశరీరంబును హృ
దయపద్మంబును నాకు నివేదించి వాఁడు విద్యాధరచక్రవ
ర్తిపదంబు నొందు నీవు పరమపుణ్యుఁడవు గావున నీ కట్టి
యపాయంబు పుట్టదు నీవు వానిశిరంబు ద్రుంచి తదనంత
రంబ తద్వక్షోదళనం బాచరించి హృదయపద్మంబు పుచ్చి
నన్నుం బూజింపుము నీకు మనోరథసిద్ధి యయ్యెడు నని దీ
వించి యే నీశవంబురూపంబునం బాసి యవ్విటపి కరిగి భి
క్షుం డాకర్షింప వచ్చి యందుఁ బ్రవేశించి నీకు వరదుండ
నయ్యెద నీవు దీని నేదియు నెఱుంగనివాఁడవుగా నీకళేబ
రంబుఁ గొని చను మని పంచిన వినతుండనై యమ్మేదినీ
కాంతుండు. ౧౭౪

క. ఆక్షణము శవము గొనిచని
భిక్షునకొగి నిచ్చుటయును బ్రియమున నీన
ర్వక్షితియు నిచయేలుచు
నక్షయ మగుపెంపుఁ బొందు మని దీవించెన్. ౧౭౫

వ. ఇట్లు తపోధనుండును బోలె నాశీర్వాదంబుచేసి. ౧౪౬

సీ. వివిధసత్సాధనవిరచితం బగుచు వి
చిత్రచిహ్నంబులచెలువు గలిగి
యుండెడు నయ్యగ్నికుండంబులనడుమ
స్పృపు తెచ్చినశవంబు నిలువఁబెట్టి
యాభిక్షుకుఁడు దక్షిణాభిముఖుం డయి
మహనీయ యమమంత్రమహిమఁ జేసి
వేతాళు నర్థి రావించి శవంబునం
దమర నిశ్చలమతి నావహించి
యరుణచందన కుసుమమాల్యముల నర్ఘ్య
ముఖ్యవిధులను బూజించి సౌఖ్యమెసఁగ
నధిప వేతాళపతికి సాష్టాంగవినతి
సేయు మిష్టార్థములు నిన్నుఁ జేరు నెందు. ౧౪౭

వ. అనవుడు. ౧౪౮

క. మ్రొక్కఁగ నేఁ గాని యొరులకు
మ్రొక్క నెఱుఁగ నాకుఁజూపు మ్రొక్కెడితెఱఁగే
మ్రొక్కెద మఱి యనవుడు విధి
ద్రెక్కొన సాష్టాంగ మున్నతిం జేయుటయున్. ౧౪౯

క. భూరమణుఁడు సంభ్రమమున
దోరసిచే భిక్షుశిరము దునిమి సుభక్తిన్
బోరున వేతాళున కుప
హారము గావించి ప్రణతుఁడై లేచి వెసన్. ౧౫౦

క. ఆతపసి పేరురంబును
హేతిశితాగ్రమునఁ జీరి హృత్పద్మమునన్

వేతాళుని బూజించెను
నాతఁడు గడు వరదుఁడయ్యె నాసమయమునన్. ౧౫౧

వ. పితృవనివాసుం డైన పరమేశ్వరుండు సర్వదేవపరివృతుం
డై పుణ్యశ్లోకుం డగు నమ్మహీకాంతునకు సన్నిధి చేసి
యతనికి విద్యాధరచక్రవర్తి పదం బొసంగి యంతర్హితుం
డయ్యె నంతం బ్రభాతం బగుటయు మహేశ్వరప్రసాదంబున
విద్యాధరులు వచ్చి తోడ్కొనిపోవ విద్యాధరచక్రవర్తి
పదంబున నభిషిక్తుం డై నిజపురంబున కరుగుదెంచి యుభ
యరాజ్యసౌఖ్యంబుల ననుభవించుచుం బెంపొందె నక్కా
లంబునందు. ౧౫౨

మ. అహిలోకంబునఁ బన్నగేశ్వరసముద్యత్కాంతిఁ బోషిం
చుచున్, మహి దుగ్ధాబ్ధి హిమాగతారనగధామవ్రాతము
ల్విస్ఫురన్మహిమం గూర్చుచు నింగి తారకములం బా
లించుచు న్స్వర్లోకహితుం డానరనాథుకీర్తి పరఁగెన్ గం
గాప్రవాహాకృతిన్. ౧౫౩

క. అనుచుఁ ద్రివిక్రమసేనుని
వినుతచరిత్రంబుఁ జెప్పి వేతాళుఁడు నా
కును వాహనముగఁ జేయుట
కనుకూలం బైన మంత్ర మది దయ నిచ్చెన్. ౧౫౪

వ. ఆమంత్రం బత్యంతనిష్ఠతో ననుష్ఠించి తత్ప్రభావంబున వే
తాళవాహనుండ నై వచ్చి దేవరం గాంచి ధన్యుండ నైతి
ననిన నక్కుమారకేసరి విక్రమకేసరి నభినుతించి రానిచెలుల
కెదురుచూచుచుఁ బూజ్యసామ్రాజ్యభోగంబు లనుభవిం
చుచు నొక్కనాఁడు. ౧౫౫

శా. ఆపస్తంబపవిత్రసూత్ర హరితఖ్యాతాన్వవాయామృతా
కూపారామరభూజ భక్తివినతక్ష్మాశేఖరమాణామణీ
దీపారాధితపాదపీఠధరణీతేజఃప్రతిష్ఠాకర
వ్యాపారావతషట్సహస్రకులమాణాకల్పరత్నాంకురా.

క. మరకతమౌక్తికవిద్రుమ
కురువిందమహేంద్రనీలగోమేధిక వి
స్ఫురితమణిశ్రీచితభూషణ
పరితోషణసుకవిలోక భవ్యవివేకా ౧౨౭

ఉత్సాహ. బంధురప్రబంధబంధభవ్యనవ్యభూషణా
సింధుసమగభీరతావిశేషనిత్యభూషణా
సింధురాత్తప్రచురతురగసేవ్యవాజిశిక్షణా
బంధుమిత్రసుకవినికరపాలనావిచక్షణా. ౧౨౮

గద్యము. ఇది శ్రీమద్వెన్నెలకంటి సూరనామాత్యపుత్ర హరితసగోత్ర పవిత్ర సుకవిజనమైత్రీ విధేయ అన్నయనామధేయప్రణీతంబైన షోడశకుమారచరిత్రంబు నందుఁ బంచమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

షోడశకుమారచరిత్రము.

షష్ఠాశ్వాసము.

క. శ్రీహర్షముఖ్యసుకవి స
మాహిత కావ్యప్రపంచమాధుర్యను భా
గాహనలీలారసిక
వ్యాహారవిహార మంత్రియన్నయనూనా. ౧

సీ. దేదీప్యమానమై తేజరిల్లుచునున్న
మణిహేమమయను భామండపమున
వివిధదేశాగతభువనాధినాథులు
బలసియిర్దిక్కులఁ గొలిచియుండ
జలజాయతాక్షులు చారుచామీకర
చమరవాలముల నందముగ నిడఁగ
నిందిందిరములకు విందులు గావించు
మాలతీకుసుమము లొప్పెఁ దనర
నాసుధర్మలో దేవత లర్థిఁగొలువ
నమరకాంతలు వింజామరముల నిడఁగఁ
బారిజాతభూజాతపుష్పములు ముడిచి
యున్న యింద్రునిగతిఁ గొలువుండె విభుఁడు. ౨

వ. అయ్యవసరంబున. ౩

సీ. చిత్రజాజ్ఞాలక్ష్మి చేతి పూసెలకట్టె
కరణి బెత్తము గేలఁ గరము మెఱయ
గనకకుంభములపైఁ గాయు వెన్నెలతోడఁ
జన్నులఁ జందనచర్చ దనరఁ
జపలాలతాసంగి శారదాభ్రముతోడఁ
గట్టిన వలిపంపుఁబుట్టము మెఱయ
వదనేందునకుఁ బొందు వొసఁగిన రాహువనఁ
గటిభాగమున ఖడ్గంబు వ్రేల
రమణి మై యున్న శృంగారరసముతోడ
సన్నిధిఁ గరజానువు లొరయ మ్రొక్కి
యల్లనల్లన యాప్రతీహారకాంత
వినయ మెసఁగంగ నిట్లని విన్నవించె. ౪

చ. వలికెదఁ దెన్క దేశముల భాషలు నచ్చుపడంగ సర్వవి
ద్యల విలసత్కవిత్వమునఁ దద్దయు మీఱెడు నెల్లవారు ని
వ్వుల విలసిల్లఁ బాడెడు నపూర్వముగా నొకచిల్క యొక్క
కో,మలి గొనితేర వచ్చె గరిమంబున దేవరఁ గాంచు వేడు
కన్. ౫

గీ. మాట లమృతరసముతేట లై పరఁగ వా
తెఱల కెంపు నింపు నెఱయఁ జేయఁ
జిలుకకంటె నొప్పు జలజాతలోచన
జలజనయనకంటెఁ జిలుక యొప్పు. ౬

వ. అనిన విని యమ్మహీపతి యత్యంతకౌతూహలంబున మం
త్రులం గనుంగొని. ౭

సీ. చిత్తజాజ్ఞాలక్ష్మి చేతి ప్రాసెలకట్టె
కరణి బెత్తము గేలఁ గరము మెఱయ
కనకకుంభములపైఁ గాయు వెన్నెలసోలెఁ
జన్నులఁ జందనచర్చ దనరఁ
జపలాలతాసంగి శారదాభ్రముసోలెఁ
గట్టిన వలిపంపుఁబట్టు మెఱయ
వదనేందునకుఁ బొంది యొదిఁగినరాహువోఁ
గబరీభరమున పుష్పంబు దేల
రమణీయమై యున్న శృంగారరసముసోలె
నున్నయైఁ గరజానువు లొంపఁ బ్రొక్కి
యల్లనల్లన యాప్రతీహారకాంత
వినయ మెసఁగంగ నిట్లని విన్నవించె. ౪

చ. పలికెడుఁ బెక్కు దేశముల భాషలు నచ్చుపడంగ సర్వవి
ద్యల విలసత్పవిత్రమునఁ దద్దయు మీఱెడు నెల్లవారు నిం
పుల విలసిల్లఁ బాడెడు నపూర్వముగా నొకచిల్క యొక్క
కో, మలి గొనితేర వచ్చె గరిమంబున దేవరఁ గాంచు వేడు
కన్. ౫

గీ. మాట లమృతరసము తేట లై పరఁగ వా
తెఱల కెంపు నింపు నెఱయఁ జేయఁ
జిలుకకంటె నొప్పు జలజాతలోచన
జలజనయనకంటెఁ జిలుక యొప్పు. ౬

వ. అనిన విని యమ్మహీపతి యత్యంతకౌతూహలంబున మం
త్రులం గనుంగొని. ౭

నేపురాణంబుల నేకథ యడిగినం
దడఁబాటు లేక యేర్పడఁగఁ జెప్పి
నోలి నవధానములు వేనవేలు సూత్ర
శబ్దవిజ్ఞాని నైనను సరకుగొనము
గౌతముని నైనఁ బోఁడిమి తర్కమున గెలుచు
నవధరింపు మీకీరంబు నవనినాథ. ౧౩

వ. అని పలికిన యనంతరంబ యాకీరంబు రాజు నవలోకించి.

ఉ. తామరసాలి నెమ్మొగముదామరల న్మనసంచలేమ నె
త్తామరపూవుఁబోడ తెలదామరయుంచులబొమ్మకొమ్మ నె
త్తామరపన్నియ న్నెఱయు తల్లి యొకప్పుడు సీతలంపుగ్రొ
త్తామరలోన నెమ్మొగముదామర విప్పఁగ నుండుఁగావుత న్.

వ. అని యాశీర్వాదం బొనరించి ఋగ్యజుస్సామాథర్వణంబు
లయందు ను శిక్షాకల్పజ్యోతిష్నిరుక్తవ్యాకరణచ్ఛందంబులం
దు ను మీమాంసాదు లగుతత్త్వబోధనంబులయందు ను
బ్రాహ్మంబు శైవంబు పాద్మంబు వైష్ణవంబు భాగవతంబు
భవిష్యత్తు నారదీయంబు మార్కండేయంబు నాగ్నేయం
బు బ్రహ్మకైవర్తంబు లైంగంబు వారాహంబు స్కాందంబు
వామనంబు గౌతమంబు గారుడంబు మాత్స్యంబు వాయ
వ్యంబు నను మహాపురాణములయందు ను, నారసింహంబు,
నారదంబు, శివధర్మంబు, మాహేశ్వరంబు, గాలవంబు, మా
నవంబు, బ్రహ్మాండంబు, వారుణకాళికంబులు, సాంబంబు,
సౌరంబు, మారీచంబు, కూర్మంబు, బ్రాహ్మభార్గవసౌరవై
ష్ణవంబులు నను నుపపురాణంబులయందు ను, సరసకవినిర్ణ
యంబు లగుకావ్యనాటకంబులయందు ను, సకలప్రసంగంబు

లయుండు నుం దనకు నత్యంతపరిచయంబు గలుగుట చేటపడ
నతిహృద్యవిద్యాగోష్ఠి నొనరించిన సకలజనంబులు నమ్మి
దానందకందళితమానసు లయి కనుంగొన రాజపుంగవుండు
రాజకీరంబు నవలోకించి. ౧౩

క. ఏపీటనుండి వచ్చితి
వేవిధమున నివ్వసేరి తీలేమకు నీ
కీ విద్యామాహాత్మ్యం
బేవిధమునఁ గలిగె నాకు నేర్పడఁ జెపుమా ౧౪

వ. అనుటయు. ౧౫

సీ. శ్రుతులు పుట్టినయిల్లు మతిజనంబులపంట
యాగమగోష్ఠి విహారదేశ
మష్టమహాసిద్ధు లందెడుకందువ
పరమయోగీంద్రుల పట్టుఁగొమ్మ
సిద్ధసారస్వతసిద్ధి కావాలంబు
శబ్దశాస్త్రమునకు జన్మభూమి
నిశ్శ్రేయసంబుల నిచ్చిన మహానీయ
మహిమలగని శ్రీల మనికిపట్టు
గరుడ గంధర్వ కిన్నరఖచరసిద్ధ
పన్నగామరకోటుల బ్రదుకుఁజోటు
సర్వసర్వంసహావిభూషణ మనంగఁ
దనరె శారదాపీఠంబు మనుజనాథ ౧౬

తే. అందుండు భారతి శతా
నందసదానందకారణవికాసముతో

బృందారకబృందార్చిత
మందారలతాంతసురభిమందిర యగుచున్. ౨౦

గీ. అమ్మహాదేవి లీలావనాంతరమున
బాల్యమున నేను విహరింపఁ బరమయోగి
యొకరుఁడు వచ్చి కదలకయుం
... ... ౨౧

(ఇక్కడ గ్రంథపాతము)

ఉ. ... ...
... ...
... ... లనొల్లక నన్నుఁ గోరెడుం
గానలయుం దదాప్తకృతిగాఁ దగునార్యుఁ దలంచి చూడఁగన్

వ. అని నిశ్చయించి క్షణోదాత్తుం డగుచు సభాజనుల సన్నిధి నడుగక యేకాంతంబున నడుగం దలంచి నానావిధభూషణ చీనాంబరంబులు నతిమధుర రసవత్ఫలంబులు నొసంగి శుకంబుతోడం గళావతిని విడుపట్టున కనిచి సత్వరంబుగా మజ్జన భోజనంబు లొనరించి యేకతంబున నుండి కళావతిని రావించి యారాజశుకంబుతో ని ట్లనియె. ౨౩

క. శుకవర నీచదివినయా
ర్యకు రెండర్థములు గలిగినట్లున్నవి చె
ప్పక మాకుఁ దెలియకున్నది
ప్రకటంబుగఁ జెప్పు దీని భావము దెలియన్. ౨౪

వ. అనవుడు శుకం బి ట్లనియె. ౨౫

క. త్రిదశాధిపపురిపోలిక
విదిశాపురి యొప్పు మాళవీవిలసనసం

ఘన నైలింపవధూజన
ఘనమలఘువిలసనముతోడ ఘటియై యునికిన్. ౨౬

క. ఆసీను మేఘమాల
క్ష్మాస్థవల్లభుఁ జేలు వతని గాదిలిసుత హం
సావళి గతినిర్జితహం
సావళి యన నొప్పు మిగుల నసనివాఘా. ౨౭

సీ. కమలాక్షుచేపట్టు గలిగియు శంఖంబు
పూఁబోఁడికంఠంబుఁ బోలదయ్యె
నజునకుఁ బుట్టినిల్లయ్యుఁ దామర
బాలికకనుదోయిఁ బోలదయ్యె
భవునాశ్రయించియుఁ బ్రాలేయకరరేఖ
లోలాక్షినిటలంబుఁ బోలదయ్యె
మదనుని గుణమయ్యు మధుకరమాలిక
పొలఁతికుంతలములఁ బోలదయ్యె
ననిన సర్వాంగవరవిలాసాభిరామ
యైన హంసావళికి నెనయైనసతులు
గలరె మనుజేంద్ర మూఁడులోకములయందు
నాలతాంతన్వి తనుఁదాన పోలుఁగాని. ౨౮

గీ. చన్నదోయి చాల నున్నతిఁ జెలువొందెఁ
బెరుఁగుఁ గటియు దాన పిన్న నడుముఁ
బడఁతినడుము సిగ్గువడి డాఁగెనో నాఁగ
నారుమాటునంద యడఁగియుండు. ౨౯

సీ. నెలచందురుని కాంతి నెమ్మోముసృజియించి
యకలంకవిలసనం బలవరించి

కలువరేకుల మించు కన్నులు గావించి
నిత్యవికాసంబు నెలవుకొలిపి
చక్రవాకవిభాతిఁ జన్నులు గల్పించి
పాయనిపొంపులు పరఁగఁజేసి
కరికుంభవిస్ఫూర్తిఁ గటిచక్రమొనరించి
కొమరారునునుజఘ౯ కుదురుకొలిపి
వనజభవుసృష్టి నిక్కమై కొనక తాన
మీనకేతుండు వేడ్క నిర్మించెఁ గాక
మూఁడుజగములఁ గలుగు పూఁబోఁడులందు
మాఱువేశ్యైరకన్యకఁ బోలఁగలదె. ౭౯

గీ. కాంతమొలయుఁగుఁజన్నుఁగవయును బొదలింపఁ
గుందెఁ గంచె కుంభికుంభయుగము
లేమి హాదుప్పునేయ నేమగునో యని
నడుము సన్నముగ నొనర్చె నజుఁడు. ౮౦

సీ. కరతలంబులయొప్పు సరసిజంబులఁ బోల
నెఱచందురుని బోలె నెమ్మొగంబు
తనువుటూర్పులయింపు గనుగాలి మించిన
నవరోమరేఖ పన్నగము మించె
నలకలు తేఁటుల చెలువంబు గెలువ నా
సికయొప్పు హేమపుష్పకము గెలిచె
ఘనకుచంబులు శైలగరిమంబు మీఱిన
రదనదీప్తులు వజ్రరశ్మి మీఱెఁ
గారణమ్ములేక కడుఁబరస్పరవైర
మయ్యె నొక్కొ మేనియందె యిప్పు

నవయౌవనముల కనుచు నతిచింత డస్సినా
ననము చిన్న మయ్యె నలినముఖికి. 32

వ. అని మఱియు బహుప్రకారంబుల నయ్యంబుజవదనవిలసనం
బభినందించి యయ్యిందువదన నన్నెఱింగినతెఱం గవధరిం
పు మని యిట్లనియె. 33

క. సిద్ధులచే నను బడసి స
మిద్ధగరిమఁ బొందెఁ గాన యీయింతి గడుఁ
శుద్ధమతి నెల్లనాఁడును
సిద్ధారాధనముఁ దగఁ బ్రసిద్ధిగఁ జేయున్. 34

క. అదికారణంబుగా మా
సదనమునకు సిద్ధులెల్లఁ జనుదెంచుట నొ
క్కదినంబున సిద్ధుఁ డొకఁడు
సదమలతేజుండు వచ్చి సంభావితుఁడై. 35

క. అనుపమవనితారూపం
బును మోహనపురుషరూపమును బాగుగ వ్రా
సినపట మాతనిహస్తం
బున నుండఁగఁ గాంచి వినయమున నిట్లంటిన్. 36

క. ఈవిధముల యొప్పిదములు
భూవలయములోనఁ గలుగఁబోలవు దేవా
యేవారి రూపులొకో యివి
నావుడు నిట్లనియె నాననము వికసిల్లన్. 37

క. ఆకాశగతి యదృశ్యత
యాకర్షణవిద్య మాకు నలవడియుండుఁ

లోకవిశేషంబు లక్ష్య
శ్యాకారత ద్రోసఁ జూచి యఖిలమునందున్. ౩౮

క. సకలజనమోహనాకృతి
నొకపురుషుని నొకచోట నజ్జ్వలరూపా
న్నిక నొక రమణీరత్నము
నొకచోటం జూచి యధికనుల్లాసమునన్. ౩౯

క. నిను నీస్సులచేఁ బలుమఱు
వినియుంటిని నిన్నుఁ జూచ్చ వేడుకమై ప్రా
సినవాఁడఁ జూడ మది ప్రియ
మొనయంగా వారిఁజూచి యిట్లని పలికెన్. ౪౦

క. ఈరూపువాఁడు సోమక
లారూఢుండు రాజమకుటహారమణీవి
న్యాకరవహాఁభోజమహా
దారుఁడు కమలాకరాభిధానుఁడు జగతిన్. ౪౧

క. ఈరూపుచెలువ మాళవ
భూరమణుని కన్య సకలభూభువనలస
న్నారీతిలక మనఁగఁ బెం
పారిన హంసావళీసమాహ్వాయ చిలుకా. ౪౨

క. నిత్యముగా వారికి దాం
పత్యము సమకూరెనేని భావజరతిదాం
పత్యము విష్ణురమాదాం
పత్యమునుం బోలె నెందుఁ బ్రస్తుతికెక్కున్. ౪౩

క. వలనిదమయంతిఁ గూర్చిన
కలహంసము పోలె నీవు గాంచెదు కీర్తుల్

చిలుకా పలుకులనేర్పులు
తొలఁకాడఁగఁ జూప్పు మిన్నఘాపసులఁ దగన్. ౭౪

వ. అనిచెప్పి యప్పురుషవరుండు నిజేచ్ఛ నరిగిన. ౭౫

క. మిమ్మిరువురఁ దగఁ జూర్పఁగ
నెమ్మనమున వేడ్క నాకు నెగడుటయును నే
కొమ్మ నను దోడుకొనిచన
నమ్మాళవరాజుపురికి నరిగితి మధిపా. ౭౬

సీ. హేలాసమాగతమాళవిలోచన
ద్విగుణీకృతోత్పలవిలసనంబు
నీరజమకరందనిష్యందవర్ధిత
వాఃపూరపూర్ణప్రవాహమహిమ
సలిలసంగ్రహణార్థసంగికాదంబినీ
కాదంబకకదంబమేదురంబు
పానీయపానగతానేకఘోటక
ప్రతిభటోత్తుంగతరంగరాజి
యగుచు లోచనానందసమగ్రగరిమఁ
బరఁగు వేత్రవతీనది పరిఘ గాఁగ
ధారుణి సమస్తపురవరోత్తంస మగుచుఁ
దనరు నవ్విదిశాపురి ధరణినాథ! ౭౭

వ. ఏ నప్పురంబు సొచ్చి యందుల నొప్పిదంబులు గన్నుల
పండువులు సేయుచుండ రాజమందిరంబున కరిగి. ౭౮

సీ. దౌవారికాలోకధవళమరీచులు
సవ్యవహార్తికతోరణములు గాఁగ

ద్వారదారుస్థితగారుత్మతద్యుతి
లలితరంభా స్తంభకలన గాఁగ
దేహళీకలితసందీప్తవజ్రంబులు
రంగవల్లీ జాలరచన గాఁగ
నుపరిభాగస్థాపితోజ్జ్వలరత్నమం
డలములు నవదర్పణములు గాఁగ
సహజశోభ నలంకారమహిమ మెఱయ
నంద మొందు తద్ద్వారంబు నందు నిలిచి
ధారుణీశులు గొలువ నొప్పారుమాళ
వ్రసకు మారాక యెఱిఁగించి పుచ్చుటయును. ౭౯

వ. సాదరకౌతుకంబున మమ్ముంగానుపించుకొని బహుమానం
బొనరించి. ౮౦

క. దిన మెల్లను మాగోష్ఠిన
యనురాగరసాబ్ధినోలలాడుచు మాకుం
గనకాంబరమణిభూషణ
ఘనరసవత్ఫలము లిచ్చి గౌరవ మెసఁగన్. ౮౧

వ. సకలసంవిధానంబులు సేయించి మాకు నొక్కమణిహర్మ్యం
బు విడిదల నిచ్చిన నుండి మఱునాఁడు. ౮౨

సీ. హాటకరచితకవాటనానాశిలా
శోభితప్రతిహారసుందరంబు
మణికీలితవిటంకమానిత స్తంభాగ్ర
గోపానసీసుప్రదీపితంబు
నవకీరతురగాదినవ్యమనోహర
బహురూపచిత్రవిభ్రాజితంబు

రత్న రాజితచిత్రరంగవల్లీజాల
రంగత్ప్రభాభాసిరంగతలము
సఖిలదిక్పాలచిత్రరూపాంచితంబు
సర్వలక్షణశోభితసన్నుతంబు
నై సహంసావళీకన్యయాటకుంటి
కరిగితిమి తద్విశేషంబు లపరిమితము. ౫౩

క. అమలమణికుట్టిమంబులఁ
దమనీడలు చూచి బోటితండం బనుచున్
రమణ మెయిఁ జేరుముగ్ధ
ప్రమదల నవ్వుదురు ప్రౌఢభామాజనముల్. ౫౪

గీ. చిత్రసరసులలో వ్రాసి చెలువు మిగులు
హంసబృందంబుఁ గనుఁగొని యర్థితోడఁ
బోటిరాయంచనడువులు వోవఁ జేర
నిక్కువపుహంసలా యని నృపకుమార. ౫౫

వ. ఇట్లతిరమ్యం బయిన నాట్యభవనం బంతయుం గలయం
గనుంగొని యం దొక్కరుచిరకుడ్యభాగంబున భవదీయమ
నోహరాకారం బచ్చుపడ వ్రాసి యచ్చోటు వాసి చని వి
డిదల నున్నంత హంసావళి యచ్చటికిం జని యచ్చిత్రరూ
పంబుం గనుంగొని యత్యంతమనోహరంబు లగుతద్విలాసం
బులం దగిలి చూచి పచ్చవిలుతుబారిం బాఱి యే నారూ
పంబు లిఖియించుట యచ్చటిజనంబులవలన విని పరిచారిక
లచేతం దనపాలికి నన్నుం బిలిపించికొని సముచితసంభావనం
బు లొనరించి భవద్రూపచిత్రరూపంబుఁ జూపి యిట్లనియె.

క. చిలుకా యుక్తివిలాసము
గలపురుషుఁడు జగమునందుఁ గలఁడో యీయు
జ్జ్వలరూపము నీకరకా
శీలము మెఱయ వ్రాసితో నిజంబుగఁ జెపుమా. ౫౭

వ. అనిన నానేర్పువిధంబును దేవరయన్వయనామధేయవిలాస
రాజ్యవైభవంబులు వినిపించి మనోభవాధీనమానసం గా
వించిన నతిప్రయత్నంబున చీనాంబరంబునందుం దాన
యీయార్య లిఖియించి యిచ్చి నాకు వివిధవిశేషసంభావ
నంబు లొనరించి పుత్తెర నిచ్చటికి వచ్చితి నని యాయార్యా
క్షరపంక్తి మనోహరం బైనకళావతీకరస్థం బగునంబరం బ
వ్విభునిముందటం బెట్టి యవధరింపు మనిన వేడ్కలు సంద
డింపం గరంబు చాఁచి యందుకొని. ౫౮

క. పద్యము రెండర్థములను
హృద్యం బగుటకును వ్రాల యేర్పాటునకుం
జోద్యముఁ బొంది కరంగుచు
నుద్యత్పులకాంగుఁ డగుచు నున్నంత వెసన్. ౫౯

క. కీరత దొఱంగి యది గుణ
నీరధి యగుతమవివేకనిధి యై తనకుఁ
బోకనఁ బ్రణమిల్లుటయును
భూరమణుం డద్భుతంబుఁ బొందినమదితోన్. ౬౦

వ. దిగ్గన సింహాసనంబు డిగ్గి యిచ్చ యలరం గవుంగిలించుకొని
తా నెప్పటియట్ల యాసీనుం డై యతని సముచితాసనంబు
న నునిచికొని యాక్షణంబ భీమభటాదు లగుమంత్రుల రా
వించిన వార లతనిం గని ప్రమోదమానసు లై పరిరంభ

ణంబు లాచరించి రయ్యెడ నుచితాసనంబుల నుండ ని
యమించి సకలవిద్యాధారం బగుకీరంబు వివేకనిధి యగుటం
జెప్పి యతని నవలోకించి యే వింతతనవు శుకంబ వై యుండి
సహజాకారంబు దాల్చుటకుం గారణం బేమి యని యడి
గిన ముకుళితకరకమలుం డై యతం డిట్లనియె. ౬౨

గీ. ఉరగకోపంబుచేత నాతుండ నేఁ బొంది
మిగుల దవ్వుగ నేగి కాశ్మీరభూమి
శారదపురంబునకుఁ గొంత చేరు వైన
కానలోఁ దప మొనరించుమౌనిఁ గాంచి. ౬౩

ఉ. ఆతఁడు మానసన్నియతుఁ డౌట యెఱుంగఁగనీనియట్టి కా
ర్యాతురవృత్తి నానతుఁడ నై నహుసేలినరాజు నాసఖి
ప్రాతము నెట్లు గాంతు మునివల్లభ యానతి యీఁగదే కృ
పా,న్వితత నంచు నెగ్గడర వేమఱు మానక వేఁడఁ జొచ్చినన్.

వ. సమాధివైకల్యంబునకుఁ గోపంబు దీపించిన. ౬౪

క. బాలిశవృత్తిం బలుమఱుఁ
బ్రేలి నియమవిఘ్న మాచరించితి నాకున్
బాలశుకంబవు గమ్మని
చాలం గృపమాలి మౌని శాప మొసఁగినన్. ౬౫

చ. అమితభయంబు నందుచుఁ దదంఘ్రులకుం బ్రణమిల్లి కా
ర్యదా,హమున భవన్మహానియమ మాత్మ నెఱుంగక వేఁ
డికొంటిఁ గా,ని మదము నొంది కా దిదియ నిశ్చయ మి
త్తెఱఁ గీవు దివ్యబో,ధమునఁ దలంచి చూచి కృప దప్పక
నన్ను ననుగ్రహింపవే. ౬౬

చ. అనవుడు దివ్యదృష్టి ననఘాత్మునిఁగా ననుఁ జూచి యత్తపో
ధనుఁడు కుమార ! నాపలుకు దప్పదు బాలశుకంబ వైన ని
కనవరతంబు సత్ఫలము లాదటఁ బెట్టుచుఁ బెంప దిక్కుఁ గ
ల్గు నఖిలవిద్యలందు నధికుండవు కాదు ద్విమాసమాత్రలోన్

సీ. రాజకీరంబ వై యాజన్మనిష్ఠ మెఱుఁ
గకయున్న నాయనుగ్రహమువలన
నెమ్మి మై నొకనాఁటి నిశఁ గాంచపోవంగ
ఘనరాజ్యమహిమలఁ దనరుచున్న
యీరాజుకడ కేఁగి యారాజు గోరెను
మగువయొప్పులను బ్రేమంబుఁ జెప్పి
యాక్షణంబునన శుకాకృతిఁ బెడఁబాసి
యారూపు ధరియించి యధిపుతోడ
నర్థి నీచెలులఁ గని యత్యంతమహిమఁ
బరఁగు దని సుప్రసన్నతఁ బలికె నాతఁ
డంతనుండి యిల్లైతి లో నతని నెఱుఁగ
నధిప మిముఁ గాంచి ధన్యుఁడ నైతి ననిన. ౬౭

వ. ఇచ్చ నచ్చెరు వందుచు నత్తఱి నత్తెఱంగునకుం జింతా
క్రాంత యై యున్న కళావతిం గనుంగొని నీవు నెమ్మనంబు
న నుమ్మలికంబు నొందకుము సర్వజ్ఞత్వంబున నీచిలుక య
గునట్టిచిలుకం గలిగించి నీ కిచ్చెద మని యూఱడించి చిత్ర
కరు నవలోకించిన నమ్మహాచతురుండు. ౬౮

క. వెలసిన సర్వజ్ఞతచేఁ
జెలువశుకముఁ బోలునట్టిచిలుకవు గమ్మం

చిల నొక్క శుకాకారముఁ
జెలువారఁగ నాత్మయష్టిచే వ్రాయుటయున్. ౨౦

క. అచ్చిలుక తాన క్రమ్మఱ
నచ్చటఁ బాడసూపినట్టు లఖిలజ్ఞతయుం
మెచ్చులమాటలుఁ దొల్లిటి
యచ్చుగ నొకరాజకీర మచ్చటఁ బాడమున్. ౨౧

క. ఆరాజశుకము వేడుక
నారాజాననకు నిచ్చి యద్భుతమోద
శ్రీరంజిల్లుట కలపుచు
నారాజవరేణ్యుఁ డభిమతార్థము లిచ్చెన్. ౨౨

వ. ఇట్లు సముచితప్రకారంబుల వేడుకొలిపి హంసావళివలని కోర్కులు గుఱి* కొలుపఁ దద్దిగ్విజయంబునెపంబున నప్పురంబునకుం జన నిశ్చయించి సకలదండనాథుల దండయాత్రకు నియమించి ప్రయాణభేరి వ్రేయించిన. ౨౩

సీ. ఉలికివాహములు లంకెలు వైచుకొనుటయు
నినుఁడు సారథికిఁ దో డెత్తఁగడఁగె
వననిధి పిండలివండుగాఁ గలఁగినఁ
బెనుఁగొంపి నౌర్వాగ్ని పొనుఁగుపడియె
మూర్ఛిల్లి ఫణికూర్మములు మీఁద వ్రాలిన
మొదలిశక్తికి మెడ గుదియఁబడియె
మేదిని వడఁకిన మేదినీధరగండ
శైలంబు లందంద రాలఁదొడఁగె

---

* గొరికొలుప-మూ. బురికొలుప?

దిక్కు లల్లాడె ధర మ్రొగ్గె దిగ్గజములు
అఖిలమును నిండి బ్రహ్మాండ మవియఁ జేయఁ
గనకకోణసంతాడితఘనతరప్ర
యాణభేరీమహారావ మడరుటయును. ౭౪

వ. ఇట్లు ప్రస్థానభేరీరవంబు చెలంగ సైన్యంబు వలుగడ నడవం దొడంగిన. ౭౫

సీ. ఘనరేణువులు గప్పి ఘనదివియానముల్
మంటిముద్దలు వోలె మింటఁ దనర
దట్టంపురజములఁ దారకంబులు గ్రుంగి
యవనిఁ బాంతినమిత్రయములఁ బోల
మెలఁగ మిడుకరాక మేఘవర్గంబులు
దట్టంపుధూళిచేఁ దల్లడిల్లఁ
జాంగువు వానివినం బర్వతప్రకరంబు
దూబలలాగునఁ దోఁచుచుండ
దరువులెల్లను రూపేది చోపువు లయ్యె
నదులన్నియు బడితల గెడవు లయ్యె
మెట్టలన్నియుఁ జెడి కాలుమెట్టు లయ్యె
నరవరేణ్యుని సైన్యంబు నడచుటయును. ౭౬

—♦ ప్రభాకరుని కథ ♦—

వ. ఇట్లతిభయంకరం బగు సైన్యంబు నడచి నడచి యొక్కయతి రమ్యస్థలంబున విడిదల గావించి మంత్రుల రావించి కొలు విచ్చి సముచితసల్లాపం బొనరించు సమయంబున గగనం బున నరిగి యరిగి యత్యుజ్జ్వలప్రభావిరాజమానం బగు వి మానం బొక్కటి యాకొలువుచక్కటిఁ గొంతతడవు నిలిచి

తదనంతరంబ తత్ప్రాంతంబున నవతరించినం గనుంగొని
డెందంబున నద్భుతంబు నొందె. ౭౭

ఆ. ఈవిమానంబు గలుగువాఁ డెవ్వఁ డగునొ
యేమికతమున వచ్చెనో యిప్పు డనుచు
సందఱును నవ్వేళఁ జూచునంతలోన
నవ్విమానంబు డిగి తేజ మతిశయిల్ల. ౭౮

క. తమచెలియైన ప్రభాకరుఁ
డమితానందంబుతోడ నరుదెంచిన భూ
రమణుండును మంత్రులు జెం
దముగఁ బ్రమోదంబు నద్భుతముఁ దనరారన్. ౭౯

వ. సముద్ధతుఁ డగునంత సంతసంబునఁ బులకించి భూపాలునకుం
బ్రణామంబాచరించి యతని కౌఁగిలి వదలి క్రమంబున భీమ
భటాదులం బరిరంభణం బాచరించి యనంతరంబ సింహాస
నంబున నాసీనుండై కమలాకరుండు ప్రత్యేకంబు నందఱ
నిజాసనాసీనులం గావించి ప్రభాకరునకు సముచితాసనంబు
పెట్టించి యతనివదనంబునం జూడ్కి నిలిపి నీకు విమాన
యానం బెట్లు గలిగె నని యడిగినం గరంబులు మోడ్చి.

క. భూనాథ మిమ్ముఁ గానక
దీనతఁ గాననములోనఁ దిరుగుచు నొకనా
మానేంద్రు నొకనిఁ గనుఁగొని
యానతి నొనరింప నాతఁ డాదర మొనఁగన్. ౮౦

క. తనదివ్యబోధమున నా
మనమువిధం బెల్ల నెఱింగి మది దగవకు మీ

జనపతిఁ గలసెదు నలువురు
వనితల వరియించి మహితవై భవనిధి వై. ౧౨

క. ధర వర్ధమానపురమునఁ
జనోపకారి యనుధరణీపాలుఁడు గలఁ డా
నరపతి తనసుత యెవ్వని
వరియింపక యున్న నాత్మ వగ గను రంగన్. ౧౩

సీ. నరులకు దూర మై పరువంపునెత్తావిఁ
గోమరు మీఱెడుపువ్వుగుత్తి వోలెఁ
బురుషు నెవ్వరికిఁ జేపడక యుజ్జ్వలభాతిఁ
జంబినపెన్నిధానంబు వోలెఁ
గనకసంగతి లేక ఘనకాంతి నొప్పునం
దనతారుమహితరత్నంబు వోలె
జనులదృష్టికి నగోచర మయి కడవలో
వెలుఁగొందుఘనదీపకళిక వోలె
వరునిపొందు లేకున్నది వారిజాక్షి
యడవిఁ గాసినవెన్నెల యగునొ యింకఁ
దరుణిజవ్వన మనుచుఁ జింతాసముద్ర
మగ్నుఁ డై యున్నవాఁడు కుమారచంద్ర. ౧౪

క. ఆనెలఁతఁ గోరి తిరుగుము
నానాయాసములుఁ బొంది నలుగురువిలస
న్మానినులకుఁ బతి వై మీ
భూనాథునిఁ జెలులఁ గాంతు వొ మ్మని పనుపన్. ౧౫

వ. ఆమునీంద్రునకు వినతుండ నై చని వర్ధమానపురంబుం జొ
చ్చుసమయంబున. ౧౬

క. కనకపురిఁ గనిన వారికిఁ
దనపుత్త్రిక గగనలేఖఁ దగుధనములతో
మనుజేంద్రుం డొసఁగుదు నని
జను లెఱుఁగఁగ నగరవీథిఁ జాటఁ బనిచినన్. ౮౭

శా. ఏచందంబున నబ్బునో యకట యం చే నాత్మ నూహింపఁగా, నా చాటుప్పుడు నాదుకర్ణముల కత్యానంద మొందించినన్, వాచాలత్వ మెలర్ప హేమపురము న్వర్ణించి యేఁగంటి నం, చాచంద్రాస్య వరించువాఁడ నిది కార్యం బంచు ధైర్యంబునన్. ౮౮

వ. సముచితాలంకారశోభితుండ నై రాజమందిరద్వారంబున కరిగి ప్రతీహారపాలు రాలోకించి. ౮౯

క. కనకపురం బేఁ జూచితి
ననుటయు వాఁ డపుడు నన్ను నధిపతికడకుం
గొనిపోవ నాతఁ డుబ్బుచుఁ
దనపుత్త్రిక మ్రోల నిలిపెఁ దద్దయువేడ్కన్. ౯౦

సీ. కామినీనీలాలకములఁ జిక్కినవేడ్క
బలిమి నేకరణిని బాపరాక
సతియుఱ్ఱుజన్నులసందుఁ దూఱినచూడ్కి
ధీరతఁ గదలించి తెలియరాక
పడఁతుకకౌఁదీవఁ దొడివడ్డభావంబు
నెట్టును నిలువంగఁబట్టరాక
భామినీగురునితంబంబు నెక్కినమది
నేచందమున దిగియింపరాక

కోరిక తెల్పు భావజుబాతిఁ బాకే
శ్రీమద కనకాద్రి భవనాధినాము డైన
యప్పురాంతికపు చెలువంబు నంము దగిలి
నిన్ను మెచ్చి యుండితి నరనాథచంద్ర. ౯౦

వ. తదనంతరంబున. ౯౧

క. అప్పొలుతి కనకనగరం
బెప్పగిదిం బొలుచు నని నే యుక్తిమెయిం
జెప్పితిఁ గొన్ని విశేషము
లప్పురిచెలువంబు లరయ నంగనతోడన్. ౯౨

క. నామాటలు విని నవ్వుచుఁ
గామిని గనుఁ ధూర్తు మీఁదు గారులు పలికెన్
హేమనగరంబున విధం
బేమియు నెఱుఁగఁ డని పలికి యెంతయు నలుకన్. ౯౩

క. నను వెడలఁగఁ ద్రోపించిన
మనమునఁ జింతిలక నానిమాట యమోఘం
బని తలఁచి యతనిచేతనె
కనకపురముజాడ యెఱుఁగఁగాఁ గోరి వడిన్. ౯౪

క. ఏనును మునివరుఁ గాంచిన
యానెలవున కేగి యచట నామహిమాత్మ్యం
గానక పూనిక మానక
కానఁ గలయ నంత దిరుగఁగా నొక్కెడన్. ౯౫

క. మునివరుఁడుం......దప
మొనరింపఁగఁ గాంచి వినతి యొనరించి జగం

బున నేదేశములోనిది
కనకపురము చెప్ప వయ్య కరుణ నటంచున్. ౯౭

సీ. కనకపురంబుఁ గన్గొనినవారును విన్న
 వారును గలుగ రివ్వసుధలోన
ననఘ లోకనుర్కటం బనుదివియందు న
 త్యాక్రముం గనియెడు దాశరాజు
గలఁ డతఁ డీథాత్రిఁ గలపట్టణంబుల
 నన్నియు నెఱుంగు వాఁ డున్న యెడకు
నరిగి యాపురము నీ వరుగంగఁ జెప్పెడుఁ
 బొమ్మన వినతితో నమ్మహేంద్రు
వీడుకొని బహుపర్వతవిపినరాష్ట్ర
పంక్తిఁ దఱియించి యొకకరపట్టణమున
కరిగి యాద్వీపమునకుఁ దా నరుగువారి
నెమ్మిఁ దడవంగ దైవయోగమ్మునందు. ౯౮

క. అనఘుఁడు సముద్రదత్తుం
డను వైశ్యుం డంపఁ జనఁగ నాయితపడు నా
తనిఁ గూడి యతఁడు నేనును
ననుఁగుల మై యోడ యెక్కి యరిగెడు వేళన్. ౯౯

క. శ్రీలలనాధీశ్వరు నఱ
కాలఁ దనరుతిలక మనఁగఁ గడు మెఱసి లస
న్నీలాభ్రఖండ మొక్కటి
యాలోనం బ్రబలె దుర్జనాపద వోలెన్. ౧౦౦

క. అంభోదపటలదర్శన
సంభవపవనోద్గవిపులజలపూరముచే

14

సంభోగ[illegible]మార్గం బట్టి
[illegible]సుండె నతిభయదం బై. ౧౧౧

సీ. ఖిలసమస్తఖిలక్షేత్రద్రుమవల్లులు
పరఁగెడుఘనజటాపంక్తి పోరయ
సంబుధానసమాగతాంబుదపటలంబు
దనరాఁకొంజరాజనము గాఁగఁ
బ్రబలవాతోద్ధూతభంగసంఘంబులు
విస్ఫురత్తుహినపవితతిఁ బోల
ఘోరతరస్ఫురద్ఘుమఘుమాఘోషణం
బారభటీభాతి నతిశయిల్లఁ
బ్రళయకాలతాండవకేళిఁ బ్రజ్వరిల్లు
ఫాలలోచను నుగ్రరూపంబు వోలె
నంబరంబును దిక్కులు నాక్రమించి
యతిభయంకర మయ్యె నాయంబుధంబు. ౧౧౨

వ. అలో నమ్మహావాయువు తలక్రిందుగా వేసిన. ౧౧౩

క. కలఁజను లందఱు నెంతయుఁ
గలకలమున నార్తిఁ బొందఁ గల మవియంగాఁ
గలఁగక సముద్రదత్తుఁడు
పలక యొకటి పట్టి యీఁదెఁ బటుధైర్యమునన్. ౧౧౪

క. నను నప్పు డొక్కమీనము
గని మ్రింగుట నల్ల దాని ఘనతరకుక్షిం
దను వై కల్యము నొందక
యనపాయత నుండితిం జిరాయువు కలిమిన్. ౧౧౫

శా. నాపుణ్యంబున నొక్కజాలరి వలం దక్కెన్ సుస్వర్ణముం బట్టి గ
ర్వాపాయం బొనరించి నన్నుఁ గని యత్యాశ్చర్యముం బొం
ది య,త్యాపన్నత్వముతోన నన్నడుగఁ దానర్థివిప్రేం ప
త్కూటి, ద్వీపం బన్న విధి న్నుతించె ననుఁ బ్రీతిం బొందు
దేశంబులోనన్. ౧౦౭

క. యతిపతిచెప్పిన సత్య
వ్రతుఁ డనువృద్ధుకడ కేగి వానికి నేఁ జె
ప్పితి నాదగు వృత్తాంతం
బతఁ డెంతయుఁ జోద్యపడఁగ నాద్యంతంబున్. ౧౦౮

క. నామాటలు విని దాశ
గ్రామణి కనకాఖ్యపురము గల దిల ననఁగా
నేము వినము వినకున్నను
నేమగు విను మప్పురంబు నెఱుఁగు తెఱంగున్. ౧౦౯

ఉ. దీవులవార లెల్లఁ జనుదెంతురు వారసి గాఁగ నెల్లి ల
క్ష్మీవిభుఁ గొల్వ నచ్చటికిఁ జేరువఁ బుష్కరనామసంజ్ఞ మ
ద్దీవికి హేమపట్టణము నిశ్చయ మద్ది యెఱుంగవచ్చు నే
నీవును నేను నచ్చటికి నేగుద మంచుఁ బరోపకారతన్.

క. నను నాదీవికిఁ దోడ్కొని
వననిధినడుమ నరుగ నొక వటముసమీపం
బున నోడ దైవవశమున
ఘనమగుసుడిఁ బడిన నేను గంపింపంగన్. ౧౧౦

గీ. చలన మొందక యవ్వటశాఖఁ బట్టి
వేగ మెక్కి కలము సుడి వెడలఁ దెచ్చి

నిన్ను నెక్కించుకొనియెడ నన్ను నల్ల
యతిశయంబున నెక్కితి నక్కజంబు. ౧౧౧

క. నుతిశెంపద వశి మున్నఁగ
వెడలింపఁగ రాక దాశవిభుఁడు వివశుఁడై
జలనిధిఁ గలంబు ల్తోఁకన
పొడవడఁగెను నావమును పురపురఁ బోకన్. ౧౧౨

వ. ఆలోన లోనార్తిఁ బొంది యిట్లంటిని. ౧౧౩

మ. చెలులం గానక కానలోఁ దిరుగఁగాఁ జేమాయల న్మాలి
నులే, వలలం బెట్టిన నిక్కువంబు లనుచు న్వాంఛారతి న్వ
చ్చి యా, పలువాటు ల్పడి పీనిఁ జేరి యితఁడుం బాపంబు
దైవంబుచేఁ, బోలియుంగా నిటు దిక్కుమాలుదునె యంభో
రాశిమధ్యంబునన్. ౧౧౪

క. తరుణుల వరించి కనియెడ
ధరణీశ్వరు ననినయూన దైవము చెఱచెఁ
మరణము శరణని యంతః
కరణంబున నిశ్చయింపఁగా నట్టియెడన్. ౧౧౫

వ. ఆక్రోశంబుదనర నాకాశవాణి యిట్లనియె యక్షుం డొక్క
రుండొక్క మహామునిశాపంబున నిచ్చట నీవృక్షంబై నిలిచె
నీవు దొలంగిపోయిన శాపమోక్షంబు నొందెడు నీవు మర
ణోద్యోగంబు మాని నేఁ డీతరువున వసియింపు మెల్లి కనక
పురంబుఁ గనియెద వనిన నద్భుతం బంది యదియుం జూచె
దఁగాక యని యున్నంతను. ౧౧౬

క. భూపాల నాఁటిరాత్రి మ
హాపక్షులు గొన్ని వచ్చి యందలిఘనశా

ఖావంక్తి నంది యూర్చ్చ
ర్యాపాదసమున్నతోజ్జ్వలాకారమునన్. ౧౧౭

వ. అట్లుండి యమ్మహావిహంగంబు లెల్ల రేపకడఁ గదలి కనక
పురంబునకుం బోద మని తమలో మనుష్యభాషల సంభా
షించిన సంతోషించి. ౧౧౮

క. అం దొక్కపక్షిఱెక్కల
సం దల్లనఁ దూఱి నెమ్మి శయనించితి నేఁ
జెంది వసించుట యించుక
యుం దెలియకయుండె దాని కురుతనువగుటన్. ౧౧౯

క. వేవినఁ గద లెఱుఁగుచు నే
సేవికొని వసింపఁ బక్షు లెల్లను జనఁగా
నావిహగము చని కనకపు
రీవృక్షమునందు నిలువఁ బ్రియమెసలారన్. ౧౨౦

క. ఆపులుఁగుజేని ఱెక్కల
లోపల మెలపార వెడలి లోచనపర్వం
బై పూర్ణగరిమఁ దనరెడు
నాపురముం జొచ్చి వీధినరిగెడు వేళన్. ౧౨౧

క. మేడపయినుండి కనుఁగొని
వేడుక యెసలార నొక్క వెలఁది వనుపఁగాఁ
బ్రోడచెలి వచ్చి నన్నుం
దోడుకొనుచు నరిగె నవ్వధూమణికడకున్. ౧౨౨

వ. అప్పుడు. ౧౨౩

సీ. జిగిదొలఁకాడెడు చిగురాకుఁ గెమ్మోవి
పగడంపుఁదీఁగెల బాగుఁ దెగడ

నికషాలుఁగన్నుల నెఱయు క్రొమ్మించులు
దొలుకాడు మెఱుఁగుల చెలువు గెలువఁ
గెన్ను దొలంకెడు చిఱునవ్వు నెమ్మోము
నిండుఁజందురునకు నెఱసు చూప
నునుమించు పచరించు ఘనకుచయుగళంబు
కనకకుంభంబుల గారవింపఁ
బలుకనేర్చిన కనకంపుఁ బ్రతిమవోలె
రామయై యొప్పు శృంగారరసమునంగ
నఖిలమోహనమూర్తియై యతిశయిల్లు
నన్నలినగంధిఁ బొడగంటిఁ గన్నులలర. ౧౨౮

క. ననుఁ గనుఁగొని యయ్యంగన
యనురాగముఁ గౌతుకంబు నలవడ సంభా
వనము లొనరించి మదిలో
ననురాగము వెరయ నిట్టు లనియె న్నాతోన్. ౧౨౯

సీ. వీరచూడుఁ డనెడువిద్యాధరుఁడు గాంచె
వనితల నలువుర వారిలోన
నగ్రజఁ జంద్రప్రభాఖ్యయైనఁ దనరుదు
నాతోడఁ బుట్టిననలినముఖులు
పద్మరేఖయు శశిప్రభయును సుప్రభ
యును నను వారల ముని శపింప
భూమిపై జనియించి పుట్టెటింగినవారు
వారలఁ బాసినవగపుచేత
వనమునకు నేగెఁ దపసియై జనకుఁ డిప్పు
డేను జెలియంద్రరాకకు నెదురుచూచు

మున్ను దాన మనంబున నొంటఁ దలఁపు
మాని బోఁటులతోడఁ గుమారచంద్ర. ౧౨౬

క. నరుఁ డొకఁడు జాతుఁడై
నిరుపమవిలసనుఁడు వచ్చి నిన్నును వేగా
వరులను వరించు నని శాం
కరి యానతి యిచ్చె నాకుఁ గరుణ దలిర్పన్. ౧౨౭

ఉ. అంబిక యాన తిచ్చినసమగ్రవిలాసివి నేవ కాఁగ డెం
దంబున నిశ్చయించి ప్రమదంబు వహించితి నిన్నుఁ జింతు నె
య్యంబునఁ గన్యకుఁ జనకునాజ్ఞన నాథువరించు డెందము న
ర్థ్యంబుగాన తండ్రికిఁ బ్రియం బెసలారఁగఁ జెప్పివచ్చెదన్.

క. ఏ మఱిగి వచ్చుదాఁకను
నేమంబున నిచట నుండు నిశ్చలమతివై
యీ మేడమీఁదినెలవుల*
కై మఱచియుఁ బోకు మనుచు నరిగెఁ జెలులతోన్.

వ. ఇంతి యరిగినయనంతరంబ ౧౩౦

క. ఈమీఁదినెలవు చూడకు
మీ మఱచియు ననుచుఁ జెప్పి మొలఁతుక చనె నం
దే మేమి యుండునో యని
యామీఁదటినెలవు కేఁగి యాసీమమునన్. ౧౩౧

క. వరరత్నమయమునుం గడుఁ
గర మొప్పెడుసజ్జలు మూఁడు గని యందొకమం
దిరము కవాటంబు దెఱచి
పరికింపఁగ లోన నొక్కపర్యంకమునన్. ౧౩౨

*నిలువుల- అని కలదు.

వ. మునుఁ గీసినరూపంబుఁ గనుంగొని తదావరణంబు దొలఁ
గించిన. ౧౩౩

సీ. గవిసిన వ్రచ్చిన నవకాంతి సొప్పారు
వలరాజుకోదండవల్లి యనఁగఁ
పేటిక దెఱచిన బెడఁగు మీఱుచు నున్న
పూవిల్తురత్నంపుబొమ్మ యనఁగ
నొఱ వాప నందంద మెఱుఁగులు చల్లెడు
పుష్పబాణునిఖడ్గపుత్త్రి యనఁగ
నలుక నిడ్డముసుంగు దొలఁగఁబుచ్చిన నొప్పు
భావజుపట్టపుదేవి* యనఁగ
మెఱసి వెడలంగ వెలుఁ గొందు మెఱుపు వోలె
ముసుఁగు వుచ్చినఁ దనుదీప్తి ముసుఁగువడఁగఁ
జూడఁ గన్నులపండు వై సొబగు మిగులు
కామినీమణిరూపంబు గాన నయ్యె. ౧౩౪

క. ఆరూపు చూచి మదనవి
కారము మదిఁ దనర నిద్రగదిరినయది యి
న్నారీమణి నిద్ర దెలిపి
యారయఁగ సుఖాబ్ధి నోల లాడెద ననుచున్. ౧౩౫

గీ. తెలిపి తెలిపి యెట్లుఁ దెలియకయుండిన
నిద్ర గాదు దీర్ఘనిద్ర యనుచు
నట్టు నిట్టు నిట్టియసమానవిలసనం
బేల గలుగు ననుచుఁ జాల భ్రమసి. ౧౩౬

* పట్టనదేవి_ మూ.

వ. కొంతతడవునకు డెందంబునం దెలివి నొంది యూర్పు లరసి
సజీవం జని నిశ్చయించి యాశ్చర్యంబు నొంది. ౧౩౭

క. చైతన్యము లే కుండియు
చిత్తరముం జెన్ను గలిగె నింతితనువునం
జైతన్యము గలిగిన ని
నాతిచెలువ మెగడ వశమె నలువకు నైనన్. ౧౩౮

వ. అని యొప్పటియట్ల చేల గప్పి తొలఁగి వచ్చి యాసంగడి
నున్న మందిరంబుఁ బ్రవేశించి ముందటిచందంబు రూపు గ
నంగొని మునుంగు వుచ్చిన. ౧౩౯

క. చంచత్ప్రభఁ గనుపట్టె ను
దంచితకాంతిని సముజ్జ్వలాకృతితోడన్
సంచారభేదమున ని
ర్మించినశారదశశాంకరేఖయుఁ బోలెన్. ౧౪౦

క. తొంగలిఱెప్పలమెఱుఁగులు
తొంగలిగొనుమేను వదనతోయరుహంబున్
శృంగారనిద్రఁ గూరె ల
తాంగి యనుచుఁ దలఁచి చాల ననురక్తి మెయిన్. ౧౪౧

వ. తెలిపి యెట్లును దెలియకున్న మున్నింటియింతిచందం బ
గుట యెఱింగి నివ్వెఱఁ గందుచు. ౧౪౨

క. అత్తరుణి రూపురేఖయుఁ
జిత్తమునకుఁ జాల వేడ్క సేయఁగఁదొడఁగెం
జిత్తరువుచందమునను
బుత్తడిరూపుగతి రత్నపుత్రికపోల్కిన్. ౧౪౩

వ. అని యచ్చెలువచెలు వుగ్గడించి. ౧౪౪

క. అనిపలికి మునుఁ గేకి వని
దూవలి యందిడి మఱి జొచ్చి యందుసు నోకవ
ప్రావృతిరూపము మేడగని
దూవరణము వుచ్చి చూడ నాశ్చర్యముగన్. ౧౮౫

వ. వరోవకాంతిభూపాలనందనరూపం బగుట యు నాహోవక కనుం గొని విస్మయంబుఁ బొంది యుఱసి మున్ను హేమగన్న య న్నాతులయల్ల యగుటం దెలిసి యుల్లంబు జల్లన మూర్ఛిల్లి యొంతయుఁ దడవునకుం గొంత తెలివిం బొంది. ౧౮౬

శా. ఈనామాక్షి సముద్రముం గడచి యెట్లేతెంచెనో వచ్చెఁ
బో, చావంగాఁ గత మేమి ఖేచరజనస్థానంబునన్ దీనికై
చావు న్నోవును నొందుపాటువడి బల్పందంబులం జేసితిన్
దైవంబా యిటు లేలచేసితివి తంత్రంబో మఱుంజంత్రమో.*

వ. అని దైవంబు దూఱి యవ్వామనయన నుద్దేశించి. ౧౮౭

సీ. తరుణి నీకుచపర్వతము లెక్కఁగాఁ గోరి
దారుణోన్నతపర్వతంబు లెక్కి
మగువ నీముఖచంద్రమండలాకృతిఁ జూడఁ
దమకించి బహుమండలములు చూచి
యంగన నిన్నురాగాబ్ధి ముంపఁ దలంచి
యతిదుష్కరం బైనయబ్ధి మునిఁగి
జలజాక్షి నినుఁ జూపువలఁ దగుల్పఁగఁ బూని
వలుపాటు లను విధివలలఁ దగిలి
కనకపురము గాంచి కడుఁ బ్రమోదము నొంది
నిన్నుఁ జూతు ననుచు నున్నచోట

---

*చేసితివి తంత్రంబో మఱుంజంత్రమో- మూ.

నేల వచ్చి తీవటి కేల బుూదరో బొందిది
త్రేల నచ్చు నొంచె దించువసన. ౧౪౯

వ. అని విలపించుచు మదనతాపంబునం గాయకోనదేశ నాభీ
పరిభాగంబునం జరియించుచున్నంత. ౧౫౦

క. క్షితినాథ మాయతురగం
బతిరయమున మేడమీఁది కపు జెంచి సము
న్నతభూధరమునఁ బమ్మిన న
ద్భుతముగ నావక్త్రమానపురమునఁ బడితిన్. ౧౫౧

క. పడి మూర్ఛ నొంది యెంతయుఁ
దడవునకుం దెలివి నొంది తత్పుర మగుచే
ష్టపడ నెఱిఁగి నామపాలుల
గడువ మ్మగుటకును వగవంగా నవ్వేళన్. ౧౫౨

క. కనకపురిఁ గనినవారికిఁ
దనపుత్త్రికఁ గనకరేఖఁ దగుధనములతోఁ
మనుజేంద్రుఁ డొసంగెదు నని
జను లెఱుఁగఁగ నగరవీథిఁ జాటం గంటిన్. ౧౫౩

క. ఆచాటు విని కనకపురి
చూచినరూపంబు రాజసుతగా దనుచు
న్నాచిత్తము కలఁక యుడుగ
వేచని తోఁటిగతిఁ బతికి వినిపించుటయున్. ౧౫౪

క. ఆనరపతిపుత్త్రికయునుఁ
దానును నొక్కెడన యుండి తగఁ బిలిపింపం
గా నరిగినననుఁ గనుఁగొని
యానెలఁతుక తోఁటిధూర్త యని పలుకుటయున్. ౧౫౫

సీ. నాఁ డెఱుంగఁగాని నేఁ డెఱింగితిఁ జెలి
యత్యగమ్యంబైన యప్పారమున
కరిగి చంద్రప్రభ యనుకాంతఁ బొడగంటి
నది తనసోదరు లైనసతులు
మునిశాపమున మర్త్యమును బొందిరని చెప్పి
ననుపంచెద నని జనకుకడకు
నరిగిన నేను సౌధాగ్రంబునకు నేగి
మూఁడుతల్పంబుల మూఁడుయువతి
రూపములఁ గంటి నం దొక్కరూపు నీదు
రూప మై యున్న వెఱఁగంద నేపు మిగిలి
తురగ మొక్కటి నినుఁ జేర గొరిజఁ జిమ్మఁ
బడితి నిప్పురిలోపలఁ బద్మనయన. ౧౪౩

వ. అనినమాటలు విని హేమాక్షణాంబ యమ్మానిని విగతజీవ యైన నాశ్చర్యంబునొంది యంతన తెలివొంది యాకనకపురిసౌధాగ్రంబున గనినమానినీరూపంబులు మూఁడును దత్సోదరుల నైజరూపంబులు గానోపు నందు మూఁడవరూపం బీయింతిది, దీనిజీవం బచ్చటి కరిగినది నాకు నిచ్చటం దడయం బని లే దన్నలువుర వరియింపక కమలాకరమహీవరదర్శనంబును సమకూరదు గాన మున్ను చనినమార్గంబునం జనియెదం దత్తరుణీవరణంబు దైవనిర్మితం బగుట నాకు నవశ్యంబును హేమపురదర్శనంబు సిద్ధించు ననుచు నిశ్చయించి వెడలి మున్ను చనినసముద్రతీరంబున కరిగి యచ్చట.

క. జలనిధిలోపల నాఁ డట
కల మవిసిన బ్రదికి వచ్చి కడఁ జేరిన యా

చెలికాని నైశ్యమిం గని
యలరుచు నాక్రమమునఁ జెప్పె నాకుఁ బ్రీతిన్. ౧౫౯

ఉ. ఇ న్నొకయోషఁ బెట్టి జతనంబుగ వాటికలోనఁ బంచినన్
మున్నిటి దాశనాథుని కనూభవు లున్నడ కేగ నేను మున్
జన్నవిధంబుఁ దజ్జనకున న్న తెఱంగును జెప్ప నయ్యెడి
వన్నవధించి వచ్చెఁ దని పల్కుచు నెంతయుఁ బాపబుద్ధితై.

కం. చండికి బలిసేయుద మని
చండతఁ బాదములఁ జెట్టసంకెల యిడినన్
బెండుపడి వారిగృహమున
నుండఁగ నవ్వేళ దైవయోగము కతనన్. ౧౬౦

ఉ. అన్నవకౌను మించువోలెఁ గాటుకమేనను వల్దచన్నలుం
జెన్నమొగంబునుం గురులుఁ జిత్రజుతూపులఁ బోలుచూపు
లున్, నన్నలరింప నింపుమతినాఁ జను దాశనరేంద్రపుత్రి
నా, యున్ననికేతనంబునకు నొక్కతెయుం జనుదెంచి వే
డుకన్. ౧౬౧

చ. జలజదళంబులం బఱచి చంద్రమణీచుల గేలిసేయుచుం,
గలువలయొప్పులం దెగడి కాఱుమెఱుంగుల మించి కాముని
మ్ములచెలువంబు గీడ్వఱిచి ముత్తెపుజల్లులఁ బోలఁ జాలు
చూ, పుల నను గప్పి నామది నపూర్వసుఖాహాల మావ
హిల్లఁగన్. ౧౬౨

గీ. దాశరాజపుత్రి దద్దయు వేడ్కతోఁ
జెలువ మడరుచూపువలలు విచ్చి
యవ్విగ్రహమ్ములగుట నపుడ నాకన్నులం
గలుగఁ జేసెఁ దనదుకులవిధంబు. ౧౬౩

వ. అట్లు నన్నుం బరికించి తనమనంబున మిగులఁ దిగు లొందె.

క. పర్వతకూటముఁ జనవ్రజ
గర్వంబున నప్పుడ నాచిగళ మూఁడ్చి గృహాం
తర్వర్తి తెఱుంగఁగ నా
దర్వీకరహామున నన్నుఁ దగనరియించెన్. ౧౬౫

శా. అకీలానలతీతోడిలీలలఁ బ్రియుం బాకంగ నం దుండఁగా
బాలేందుం గలయంధకారముగతిం బ్రద్యోతిదంష్ట్రాంకిన
త్రోఁకలం బొక్కటి వచ్చి తత్పారమునం గోలాహలోదగ్రతం
గ్రాలంగాఁ గని విల్లు గైకొని భుజాగర్వం బఖర్వంబుగన్.

చ. చని కూడముట్టి యుజ్జ్వల
ఘనశరమున నెఱను నొవ్వఁగా నేయుటయుం
దను కొందిఁ పంది యతలం
బున కొందికి నరిగె నొక్కభూవివరమునన్. ౧౬౬

క. వెంటనె యతలమునకుఁ జని
యంటఁ దఱిమి జమునిపాలి కనిచి యచట నేఁ
గంటిఁ గొలనిదరి వాలుం
గంటి నొకతె నొంటి మెలఁగఁగా నచ్చోటన్. ౧౬౭

ఉ. అన్నగుమోమునుం జిగియు నాతెలిగన్నులక్రొమ్మెఱుంగు
లా, పెన్నెఱివేణిసీలరుచిపెంపును నాబిగిచన్నుదోయియ
త్యున్నతిసొంపు నామృదుతనూజ్జ్వలకాంతియుఁ గాంతలందు
ము, న్నెన్నఁడుఁ జూడ నేను జరియించినభూములలోన
భూవరా. ౧౬౮

వ. అమ్మోహనాకారం జేరం జనుటయు నది యి ట్లనియె.

క. ధరణీశ్వరనందన శే
ఖరి యిప్పుడే జనించె నాదు సూకర మై యి
కరమున నిహతిం బొందెను
వరియింపుము నన్ను నచిర వాంఛితకేళిన్. ౧౭౧

క. అనుపమ మగు నాతో య్యాలి
మనసిజభోగములఁ దేల్చి మచ్చికతో నిం
పెనయఁగ నావృత్తాంతము
వినిపించుటయుం బ్రమోదవికసితముఖివై. ౧౭౨

సీ. కనకరేఖయు దారకన్యయు నేను జం
ద్రప్రభాంబుజి సోదరుల మేము
మునిశాపవశమున మువ్వురమును మర్త్య
జనిఁ బొందినారము కనకపురముఁ
జూచినమనుజునిఁ జూచినఁ గనకరే
ఖకుఁ దొంటి శాపమోక్షంబు గలుగు
వానిఁ బొందఁగ దారవరతనూజకు నాకు
మనుజజన్మము మానుననియుఁ గలదు
కనకరేఖయుఁ దనమూర్తి గలసె నిన్నుఁ
బొందెఁ గావున నటుచను నిందుమతియు*
నేను నరిగెద మాతొంటిమేని కేము
పొందఁగలమింక నిను హేమపురము నందు. ౧౭౩

క. ఏ నిమేను దొఱఁగిచనఁ
గా నీవును వీక వెడలు గవ్వాక మాతో

* ఇందుమతి బిందుమతి యను రెండురూపములుఁ గలవు.

నానిజదేహము గొంది వి
మానము బుత్తేర రమ్ము మాపురమునకున్. ౧౭౪

వ. అని పలికి యాక్షణంబ మే నవలజ్వాలలం దొఱంగి యను
గుటయును నావచ్చిన మార్గంబున వెలువడి విమానంబున
కెదురుచూచుచున్నంత. ౧౭౫

క. రాజితమణిస్ఫూర్తి మెఱయఁగ
భ్రాజదమరాశ్వములు పూనిన విమానంబుం
దేజోనిధి యొక్కఁడు ఖచర
రాజాజ్ఞం దెచ్చుటయును బ్రమదం బెసఁగన్. ౧౭౬

క. ఆవరయానము నెక్కి న
భోవీథిని వేగఁ గనకపురమున కరుగం
గా వీరమాతుఁడు బహుసం
భావనము లొనర్చి యపుడు భావం బలరన్. ౧౭౭

క. శ్రీ నెఱయఁగఁ దనకన్యల
నానలువుర నొలిఁ బరిణయము చేసి లస
చ్చీనాంబరమణిభూషణ
నానావిధవస్తు లిచ్చెనం బ్రమదమునన్. ౧౭౮

వ. ఆలీలావతులతోడ నియభీష్టలీలల విహరించి మిమ్ముఁ గాంచు
తెఱం గూహించి. ౧౭౯

ఉ. మానినుల న్వరించి మఱి మానవనాథునిఁ గాంచె దంచు
నా, కానతి యిచ్చె మౌని తడయం బనిలేదు విమాన మె
క్కి యం,భోనిధిమీఁదుగా నరిగి భూస్థలి చూడఁగ నవ్వి
ధంబునం, గానఁగ నయ్యె నం చరసి గ్రక్కున నేగెద నట
దలంపునన్. ౧౮౦

వ. వచ్చి వచ్చి యిచ్చట దేవరం గాంచి కృతార్థుండ నైతి నని నందనుం బ్రమోదభరితుం డై రి పరస్పరంబు. ౧౭౧

ఉ. భట్టియుగంధరాదికవిపాలకమంత్రిమహాప్రధానసం
ఘట్టితకీర్తిధురంధర వికారవిదూరవిలాసబంధురా
పట్టపటావళీకనకభద్రమదావళభూరిభూషణా
కట్టజవాజిరత్ననికరక్రమప్రాభృతకాలకంధరా. ౧౭౨

క. శారదనీరదనారద
పారదపీనశారదాబ్జభాస్వరయశః
పూరఘనసారపూరిత
సారసగర్భాండభాండ సదవనశౌండా. ౧౭౩

మందారదామము. సంగీతసాహిత్యసారస్యలోలా
శృంగారలక్ష్మీవశీకారలీలా
అంగాధిపౌదార్యహారిప్రదానా
అంగీకృతశ్రీమదాదిప్రధానా. ౧౭౪

గద్యము. ఇది శ్రీమద్వెన్నెలకంటి సూరనామాత్యపుత్ర హరితసగోత్ర పవిత్ర సుకవిజనమైత్రీ విధేయ అన్నయనామధేయప్రణీతంబైన షోడశకుమారచరిత్రంబు నందు షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

షోడశకుమారచరిత్రము.

సప్తమాశ్వాసము.

క. శ్రీభార్గవకామందక
నైభావసహోపభార్యవాసవమంత్రి
ప్రాభవవిడంబధీగుణ
శోభితషాడ్గుణ్య యన్నసూరవరేణ్యా. ౧

చ. ఎదురుగ వచ్చి కాంచు ధరణీశుల రాజ్యము లిచ్చి నిల్పుచు
న్మదమున మాఱుకొన్న నృపమండలి నింద్రునివీటి కంచుచుం
బదవులు మార్చి దుర్నృపుల బంధనశాలలఁ బెట్టఁ బంచుచు
న్విదితబలాఢ్యుఁ డానృపుఁడు విశ్రుతలీలల వాలుచున్నెడన్.

గీ. పుత్రవర్ధన మనియెడు పురము రాజు
గాన రాఁడు దేవర నతిగర్వి యనుచుఁ
జారు లెఱిఁగింప నధికరోషమునఁ గదలి
వీఁక జని యప్పురముమీఁద విడియుటయును. ౩

క. అరదంబు లెక్కి యిద్దఱుఁ
బురము వెడలి వీఁక వచ్చి భూమి యద్రువ ను
ద్ధురగతి నార్చుచు బలములఁ
బోరిగొనఁ దొడఁగుట యు విని విభుం డలుకమెయిన్. ౪

వ. అయ్యుగ్రపన్నగం బరాజితులం జేసి పట్టితెం డని పంపఁబడు ల
గుతరమంత్రులం బంచినం బని పూని వారు సన్నద్ధు లై
తేరులు దోలుకొని యాహవంబు జేర నరిగి మారీచి య
య్యుపప్రసను దముష్టిముష్టి యు దీర్ఘబాహుండును నై
నం బరమానందంబు నొందునంత నాఖండభటామణులుం గని
యుల్లంబున నుల్లసిల్లి. ౫

—♦ దృఢముష్టిదీర్ఘబాహులకథ ♦—

క. ఆ రిపువులు సంభ్రమమునఁ
దేరులు డిగఁగా రథావతీర్ణు లయిన వే
ఆ రెండును మన్మంత్రులుఁ
జేరియుఁ బరిరంభణంబు చేసి ముదమునన్. ౬

వ. భూపాలుపాలికిం గొని చనిన నవ్విభుండు దవ్వులనే యామం
త్రులం గని యామోదంబున నెదురు చని తత్ప్రణామంబు
లాదరించి యెత్తి యిరువుర నొక్కకౌఁగిటం జేర్చి గౌరవిం
చి యుచితాసనంబుల నుండ నియోగించి సింహాసనాసీనుం
డై తదీయవదనంబులం జూడ్కి నిలిపి మీ రా రెచ్చటం జరి
యించి యిప్పురంబున కరుగుదెంచితి రని యడిగిన దీర్ఘబా
హుండు కరకమలంబులు మొగిడ్చి. ౭

గీ. వింధ్యమున నేను మిమ్మటు వెదకఁ బూని
పెక్కుభూములఁ జరియించి యొక్కనాఁడు
వరవిభవరమ్య మైనశక్తిపురముఁ జొచ్చి
యం దొకమహీసురునియింటి కరుగుటయును. ౮

వ. ఆయింటి ముదుసలి శోకవ్యాకుల యై యుండి నన్ను నాలో
కించి. ౯

శా. ఓయన్నా! జనుపిట్టకిం బయస మై యున్నాఁడు నాపట్టి
నా, కాయం బుద్భవవేదన న్నిలువ డింక న్నాథనం బేల (వో
చే యంచున్) నెలుఁ గెత్తి యేడ్చుటయు నిర్వేదంబునం
బొందితే, నాయంబు గృపఁ జేరి కన్నుఁగవని రందంద
చే నొత్తుచున్. ౧౦

వ. తత్పుత్రమరణోద్యోగంబునకుం గారణం బేమి యని య
డిగిన. ౧౧

సీ. ఈపిట్టి నా జగదేవసేనతనూజ
దుష్టలబ్ధాఖ్య యద్భుతవిలాస
సంపూర్ణయౌవనోజ్జ్వల ఫురిఁ గలయట్టి
కొమరుల నిచ్చ యొక్కరునిగాఁగ
బలిమిమై నయ్యింతి పిలిపించికొను నందుఁ
బోయినవా రెల్లఁ బొలిసిపోవ
నింతకుమున్న యనేకులు చనిరి నా
వరతనూజాతునివరుస నేఁడు
దీని వల దని మాన్పంగ దిక్కు లేదు
నింతతోడ మాసంసార మెల్లఁ దీఱె
ననుచుఁ గ్రమ్మఱ నెలుఁ గెత్తి యడలుటయును
సభయహస్తంబు నిచ్చి యి ట్లంటి నేను. ౧౨

క. నీకొడుకుఁ గాచి యీరే
యాకన్నియపాలి కేన యరిగెద నింకన్
శోకంబు మాని నెమ్మన
నాకులగతి నుండవమ్మ యని పలుకుటయున్. ౧౩

క. ఓహో యి ట్లనఁ దగునే
దేహము వడ నడఁగ సుతుఁడు దీజేనదగ ము
న్మోహమున నిన్నుఁ జంపిన
యాహాత్మ్య దొరంగు నయ్యె యుచ్ఛిభవములన్. ౧౪

ఉ. ఎవ్వరి నేమి చేసితినొ యేఁ బొలజాము నాకమారకం
డివ్విధిఁ బోయెడుం గొడుక యీజననంబున నింక నేటికిన్
నొవ్వి వెంనప్ప నోడుదుఁ దనూజుని కై నిను సద్గుణాఢ్యు
నే, నెవ్విధిఁ జావఁ జంతుఁ ధన మిచ్చెదఁ గై కొను మన్న
నావుడున్. ౧౫

క. లావును వెరవును గలుగుము
నేవిజయుఁడ నెల్లకడ నరేంద్రతనయచేఁ
జావక జయింపనొప్పుదు
నావాక్యము నెమ్మనమున నమ్ముము జననీ. ౧౬

వ. అని యూఱడం బలికి నాఁటి నిశాసమయంబున రాజకన్య
కానదనంబున కరిగి రత్నదీపప్రభాశోభితం బైన తదంతరం
బున నాకాంత హంసతూలికాతల్పంబున నున్నంత. ౧౭

క. తొలుకారు మెఱుఁగు కై వడిఁ
బులుకడిగిన మరునిశరము పోలికి నత్యు
జ్జ్వలరత్నపుత్రికాకృతిఁ
బొలఁతుక చనుదెంచె నెరను పొంపిరినోవన్. ౧౮

వ. అయ్యంతితోడనె ఘోరాకారుం డగు నొక్కరక్కసుం డ
రుగుదెంచె నయ్యవసరంబున. ౧౯

చ. జలదము పొంతఁ గ్రొమ్మెఱుఁగుచాడ్పున శైలముఁ జేరియు
న్న పుష్పలతికభంగి రాహుకడఁ జంద్రసముజ్జ్వల లక్ష్మి

పోల్కి నయ్యిలఘువిశాలప్రమోదముఁ జెలువారెడు నాసతిఁ
జూచి వానివో,ల్పుల మొకచిరకిం గొనక రాగముఁ గౌతుక
ముం దలిర్పఁగన్. ౨౦

క. తప్పక చూచుచు నుండఁగ
నప్పొలఁతియు నన్నుఁ గాంచి యనురాగముతో
తెప్పయిడక కనుఁగొనఁగా
నప్పుడు నామీఁదఁ గడఁగె నసుర యలుకమై. ౨౧

క. సురవైరిఁ జూచి యేనును
గర మలుకఁ గరాసి నెత్తికి కమలాకరభూ
వరుబంటు దీర్ఘబాహుఁడ
నుపుతరముగ నన్నుఁ జూచె దోఁచినిశాటా. ౨౨

గీ. అనిన దైత్యుంను తనయాగ్రహంబు విడిచి
యీవు కమలాకరుని బంటువేని నేను
నిదుకూరిమిచెలిమామ నిన్ను వెదక
నరుగుదెంచితి ననినఁ బ్రియంబునొంది. ౨౩

క. ఏమిత్రుమామ ననుటయు
ధీమహితుం డైనయట్టి దృఢముష్టికి నే
మామ నని చెప్పుటయు నే
నామోదతరంగితాంతరంగుఁడ నగుచున్. ౨౪

వ. అతం డేమికతంబున నీకు నల్లుం డయ్యె నిప్పు డెచ్చట నున్న
వాఁడు చెప్పవయ్య యని యడిగినఁ దద్వృత్తాంతం బతని
చేత నేవిన్నదియు నేనుం గన్నదియును వివరించెద నాక
ర్ణింపుము. ౨౫

క. సంధ్యోపాస్త్యపరాఙ్ముఖుఁడై
వింధ్యాటవి నతఁడు మిమ్ము వెదకి తిరుగుచుఁ
సంధ్యాసమయంబునఁ ద
ద్వింధ్యనిలయగృహము చేరి విధి కడలుతజేన్. ౨౬

వ. విస్తారోదారం బైన యయ్యాగారంబున నొక్కదిక్కున నర్ధరాత్రసమయంబున. ౨౭

క. సాధకుఁ డొకఁ డొక విం
బాధరఁ గొనివచ్చి యేమి యర్థించెనొ యా
మాన్యధవికి బలియొనర్చుట
కై ధృతితోఁ గదలఁ బట్టి కట్టె దెగువ మై. ౨౮

క. కరవాల మెత్తుటయు మదిఁ
గరుణ వొడమ దానిఁ జూచి గ్రక్కున వారో
ద్ధురుఁడై బలువిడి నాతని
శిరము దునిమి దేవికి బలి చేసి వినతుఁడై. ౨౯

క. ఆవనితకట్లు లూడిచి
భావము వెఱ వాయఁ బలికి పద్మనయన నే
వేవానిసుతవు నిను నీఁ
డేవిధమునఁ దెచ్చె నాకు నెఱిఁగింపు మనన్. ౩౦

వ. భయసంభ్రమంబులు మనంబున ముప్పిరిగొన నప్పయోజాను వాలోచన నేను మాణిక్యపురాధీశ్వరుం డైన రత్నకేతుని తనూభవను రత్నప్రభ యనుదానను నేఁటి సంధ్యాసమయంబున మహోత్సేధం బగు సౌధాగ్రతలంబున నిద్రింప నిదురాత్ముండు నన్ను నెత్తికొనితెచ్చి యిచ్చట నిట్లొనర్ప నిశ్చయించికొని యున్నవాఁ డింతలో నీవు నాపాలిభాగ్యదేవతవు

నీవె వచ్చి నా ప్రాణంబులు గాచితివి, నీయధీనంబ నైతి
నీచిత్తంబుకొలఁది నడపఁగలవాఁడ వని విన్నవించిన నతండు.

క. నిను దోడుకొనుచుఁ జని నీ
జనకున కొప్పించి యిచ్చెఁ జనియెద నని య
వ్వనజాయతలోచనఁ దో
డ్కొని తెలతెల వేగునంతకును బురి కరిగెన్. ౩౨

వ. అరిగి రాజమందిరద్వారంబున నిలిచి యాకాంత నంతఃపు
రంబులోపలికిం బనిచిన శోకవేగంబున బలవించుచున్న త
జ్జననీజనకులపాలికిం జని తన వృత్తాంతం బంతయు నెఱింగిం
చిన సంభ్రమించి. ౩౩

క. మనమున నత్యద్భుతమును
ఘనమోదము నుల్లసిల్లఁగా నప్పుడ యా
తని దోడితెచ్చి గౌరవ
మెనయఁగ నర్హాసనమున నిడికొని ప్రీతిన్. ౩౪

వ. తద్వృత్తాంతం బడిగి యతండు చెప్ప నంత యు నాకర్ణించి
కులపౌరుషంబుల నధికుంగా నెఱింగి యుల్లంబున నుల్లసిల్లి.

గీ. ప్రాణదానం బొసంగితి వట్లుగాన
నాసుతకు నీవ తగుప్రాణనాయకుండ
వఖిలగుణములయందు సత్యాధికుండ
వరుఁడు నీకంటెఁగలఁడె యీవనజముఖికి. ౩౬

వ. కావున నీరాజవదన వరియించి నారాజ్యలక్ష్మి కధ్యక్షుండ
వై యుండు మని యత్యంత ప్రియపూర్వకముగాఁ బ్రా
ర్థించిన. ౩౭

చ సమయము గాదు నా కిపుడు శాశ్వతభోగము లందఁ దమా
మహేంద్రసమానుని మిత్రవర్గము ఖగాస్థలి నాకసి కాంచి శి
వ్నటు, స్సముచితవృత్తి నేమువరకుండుఁ జెందిలి రైయ యభీ
ష్టభోగముల సుఖింతు నే ననిఁ గ్రమ్మఱ నాతఁడు వచ్చు
వేడుకన్. ౬౮

క. నానాదేశములకుఁ దగు
మానిసులం బనిచి సఖసమాజంబును మా
మానవపతి నరయించెద
దీనత మైఁ గుందు లేకుఁ దిరుగఁగనేలా. ౬౯

వ. అని సమ్మతంబుగాఁ బలికి పలికినయట్లు వెరవరు లగు భృ
త్యుల నానాదేశంబులకుం నరయం బనిచి యొక్కశుభల
గ్నంబున నత్యంతవిభవంబునం దన కన్నియ వివాహం బొన
రించి సకలసంపదలు నిచ్చిన నచ్చెలువతో నభిమతక్రీడావి
నోదంబులం దేలుచుండి యొక్కనాఁటి నిశాసమయంబునం
దత్పురోపకంఠంబున నొక్క యార్తనాదంబు వీతెంచిన.

క. దృఢముష్టి వెడలె ఖడ్గము
దృఢముష్టి నమర్చి దాని తెఱఁ గెఱుఁగుటకై
దృఢముగ బలవితరణపరి
వృఢుఁ డార్తులఁ గావ నెట్టివేళలఁ గడఁగున్. ౭౦

వ. ఇట్లు వెడలి చని యయ్యార్తనాదంబు చక్కటికి నరుగు
నప్పుడు. ౭౧

క. అలఘుతరదివ్యభూషలు
వెలుఁగంగా నొర్తు హృదయవేదన దోఁపం

బలుమూఁకలను నెలుఁగకరఁగఁ
బలవించుచు నతఁడు గని ప్రబలసైన్యమునన్. ౪౩

మ. నెఱితేఁ గోర్వనివారిమాటలకునై నేఁ డారెకు ల్మత్పతిం
గొఱఁతం బెట్టిరి దప్పిఁ దూలెడుఁ గడుం గొఱ్ఱుందనిం జా
లఁ ద,త్తఱముం బొందెద నిజలం బోసఁగు చందం బెద్ది
నాకంచుఁ బ,ల్మ్రుకు దుఃఖించుచు వేఁడినం గరుణ యాత్మం
బర్వ ధైర్యంబునన్. ౪౪

సీ. నాభుజం బెక్కి నీప్రాణనాయకునకు
సి గోసఁగు మంచు నాకొఱ్ఱుఁ జేర నరిగి
యాతఁ డెక్కించుకొన మెలపడర నెక్కి
మూఁపులందుఁ బదంబులు మోపి నిలిచి. ౪౫

గీ. కొఱత్తిపై నున్న చోరుని విఱిచినములఁ
బలలఖండంబు లిలమీఁదఁబడినఁ జూచి
వెఱక రక్కసిగా మదినెఱిఁగి యచటఁ
గదలిపోవక నిశ్చల హృదయుఁ డగుచు. ౪౬

చ. సురుచిరదివ్యరత్నపరిశోభితనూపురరమ్య మైన త
చ్చరణము నంటఁబట్టుటయుఁ జయ్యనఁ దానది యూడిపో
వుడుం, గరములఁ దత్పదాంగదము గ్రక్కునఁ జిక్కినఁ జూ
చి మెచ్చులం, బొరయుచు వేడ్కఁ బట్టుకొని పోయి నరేం
ద్రతనూజ కిచ్చినన్. ౪౭

క. మనుజులకు బ్రాఁతియగు న
య్యనుపమ భూషణముఁ జూచి యయ్యింతి ప్రియం
బున దీనితోడియందియ
యును దొరకొనుభాగ్యమబ్బు నొకొ నాకనినన్. ౪౮

వ. అతఁడుఁ దొత్తింబు గోడికి పాదంబు గొండిం బుతలంపున నమ్మ
అనాటియర్ధరాత్రిసమయంబున నిద్రింపక దుఃఖసహాయుం
డై పరేతవనంబునఁ గదిసి యనంతరంబున నల్లనల్లన వసి
యించుచు. ౪౯

క. పినతాహారంబులఁ బ్రి
య్పనయుఁ గల మనుజమాంస మిదె యమ్మఁగ వ
చ్చినవాఁడఁ గొని యిచ్చెదఁ
గొనవలసినవారు వచ్చి కొనరో యనినన్. ౫౦

క. అందియ గోల్పడిపోయిన
ముందటి దానికి సభిసమూహముతో నిం
పొంద విని చేరఁగాఁ జని
మందరనగధీర నాకొమరుఁ గని వేడ్కన్. ౫౧

వ. అన్నెలవునకు వినోదార్థంబు వచ్చి యొక్కయెడనున్న నాక
డకుం బఱతెంచి. ౫౨

క. మారాకారుఁడు మిక్కిలి
శూరుఁడు నగువాని కీర్తి సుత నం దెవ్వనిన్
మారాకారుఁడు మిక్కిలి
శూరుఁడు నగువాఁడు గలిగెఁ జూపెద రమ్మా. ౫౩

వ. ఏను నిన్న నతనిపౌరుషం బంతయుం జూచితి నని తద్వృ
త్తాంతంబు వివరించి నేఁడును నన్ను బ్రమయించి పట్టి తో
డీయందియం బుచ్చుకొని పోవు తలంపున వచ్చి తిరుగుచు
న్నవాఁ డని చెప్పిన నతనిం జేర నరిగి. ౫౪

శా. భూతప్రేతపిశాచరాక్షసగణస్ఫూర్తిక జనశ్రేణికిన్
భీతింబర్వఁగఁ జేయు నిన్నెలవున భీమాంధకారంబున

స్వాతంత్ర్యంకత నీవు ద్రిమ్మరుటకుఁ దొడంగుట నెఱింగి సం
ప్రీతిం బొందితి వేఁడు మిప్పుడు మనోభీష్టంబుల న్నావుడున్.

తే. నిన్ను నొకయందె చేకొని నిన్నె లవున
నాకు నీతోడియందియుకై కడంగి
యరుగుదెంచితి నిచటి కయ్యెందె నాకు
నిచ్చుట యభీష్ట మనవుడు నిచ్చ నలరి. ౫౬

క. వెనుకదెస నున్న దానవిఁ
గనుఁగొనుటయు నందెవ్వచ్చి క్రమ్మఱ నాకి
చ్చిన నేనాతనికిఁ బ్రియం
బెనయఁగా నిచ్చి మైత్రి యొసకంబెసఁగన్. ౫౭

వ. ఏ నదుగం దనబాల్యంబు మొదలుకొని నిన్నుఁ గన్నదితుది
గా నిజవృత్తాంతం బంతయు నెఱింగించిన నీచెలిమాటలకు
మోదించి మమ్ముఁ జూచి యరుగుదు గాని ర మ్మని మ
త్పురంబునకుం దోడ్కొనిపోయి మదీయంబు లగుసకల సం
పద్విభవంబులుం జూపి వివిధసంభావనంబు లొనరించి.

చ. అవిరళకాంతికాంతనవయౌవనరూపవిలాసభాసురన్
యువతిలలామ నాతనయ నుత్సవమారఁగఁ బెండ్లి చేసిన
న్భువనమనోజ్ఞభోగములఁ బొందుచుఁ గొన్నిదినంబు లుండి
భూధవసుతపాలి కేగి ప్రమదంబున నందియ యిచ్చి మ
చ్చికన్. ౫౮

వ. అచ్చట నచ్చపలనయన నిష్టోపభోగంబులం దేల్చి క్రమ్మఱ
మత్పురంబున కరుదెంచి మిమ్ముం బొడగను నుపాయంబు
చింతింపుచుండ నొక్కనాఁడు శుక్రశిష్యుండు మహామతి య
నువిప్రుండు మాసదనంబున కరుగుదెంచిన నితండు త్రికాల

వేఁడి యని యెంతయుం జెప్ప నేనప్పుడు శిరసువంచి యతనికిం బ్రణా
మిల్లి మీరాజుం గడిగిన నామహానుభావుండు నావదనం బవ
లోకించి. ౬౦

సీ. పుత్రవర్ధననామపురము నేలెడురాజు
తనకూఁతుఁ బరదేశమునకు నొసఁగఁ
జాలక యాసరోజాతలోచనఁ జూచి
యిప్పురికొమరుల నెల్ల నడుగ
నీకడ కరుదేర నియమంబు సేసిన
నందులో నీమెచ్చునట్టివాని
హృదయేశుఁగా వరియింపుము నీ వని
నేఁడు చెప్పినవాఁడ నీ వచటికిఁ
దీవ్రగతి నేగి దాని కదృశ్యుఁడ వయి
రాత్రు లరుదెంచి తత్కుమారికల నోలి
ననుదినంబు నాహారంబు గొనుచు నుండు
మతనిచెలి యొకఁ డొక్కనాఁ డరుగుదెంచు. ౬౧

వ. ఆతండు కేవలపురుషుండు గాఁడు గావున నీభావంబుం గనుం
గొని పేరువాఁడి నీమీఁదం గవియునప్పుడు నీవృత్తాంతంబుఁ
జెప్పి యిరువురం గూర్పుము నీవు గూర్చినవెనుకఁ గతిపయ
దినంబుల మీఁదం దమరాజును జెలులం గలసెద రని పలికి ని
జేచ్ఛ నరిగె నతనివచనప్రకారంబున నిన్నుం బొడగాంచి
కృతార్థుండ నైతి నెల్లి నీనెచ్చెలి నిచ్చటికిం దోకొని వచ్చె
ద ననినం బరమానందభరితమానసుండ నై యాదనుజపుం
గవుం గవుంగిలించుకొని యతిశయంబునం దోడ్కొని క
మ్మని పనిచిన నతండు నతిత్వరితగతిం జని తద్వృత్తాం

తం బంతయు దృష్టముష్టికిం జెప్పిన నద్భుతప్రమోదరసాయ
త్తచిత్తుం డై కేతంబున నానెచ్చెలివృత్తాంతం బంతయు
నెఱింగితి నని యతని వినుతించి వివిధవస్తువాహనంబులతో
నారక్షకుండు దోడ్కొనిపోవఁ బత్నీసమేతుండై పుత్రవ
ర్ధననామనగరంబునకు వచ్చి నన్నుం గాంచి యన్యోన్యస్నే
హపూర్వకంబుగా నాలింగనకుశలప్రశ్నాదివిధానంబు లా
చరించి దాని వరించి యభిమతక్రీడావినోదంబులసుఖం బను
భవించుచుం గొన్నినా ళ్లుండునంత. ౬౨

క. పుత్రకులు లేమి నపుడా
ధాత్రీపతి రాజ్యభరముఁ దమయుం దిడి స
న్మంత్రి దగ నునిచి పరమప
విత్రత వని కరిగి నియమవిధి వర్తిల్లెన్. ౬౩

వ. మేమును భవద్దర్శనంబు గోరుచు నిందుండ మాభాగ్యవశం
బున దేవరం బొడగని కృతార్థుల మైతి మని విన్నవించుట
యు నమ్మహీవల్లభుండు సంతసిల్లి వారల నుచితప్రకారంబున
సంభావించి హంసావళియందలి యనురాగంబునకు ననుగు
ణోద్యోగంబుగా దిగ్విజయయాత్ర నెపంబున విదిశాపురం
బున కరిగి తత్పురోద్యానంబున వేత్రవతీతీరంబున విడిసి మే
ఘమాలమహీపాలునకుం దమ రాక యెఱింగించి పుత్తెంచిన.

గీ. అతఁడు సకలవస్తువితతులు కానుకగాఁ
గొనుచు నేగుదెంచి వినతుఁ డగుచు
నానృపాలుఁ గాంచి యత్యంతబహుమాన
లీలఁ జెంది మైత్రి గీలుకొనఁగ. ౬౪

వ. ఇష్టగోష్ఠీవినోదంబున నున్నయనంతర మమ్మహీకాంతునకు నం
తనం బొడసూప దేశావిభాకరుం డను ప్రభాకరుం డిట్లనియె.

క. సీతనయనను సర్వశుభా
న్వితనయ కౌనంగనలయు నీ నృపతికి సు
వ్యక్తితకౌతుక మొసఁగ మ
హీతలవర యనుచు నానతేశ్వరుఁ డంతన్. ౬౭

వ. సంతుష్టాంతరంగుండై యొంతయుం దెలిసొంది వినయం
బునం గరకమలంబులు మొగిడించి యుచితప్రియపూర్వకం
బుగా నమ్మహీవల్లభున కిట్లనియె. ౬౮

క. హంసావళిలో నెల్లను
హంసావళిఁ బోలు నిమ్మహాతేజమునన్
హంసావళికిని గనిజిత
హంసావళి నీవ తగినయధిపతి వధిపా. ౬౯

క. ఆకన్యారత్నంబును
నీకే తగు దిక్కులందు నిఖిలంబున సు
శ్లోకుండవై వరింపు ప్ర
భాకరలగ్నమున నవ్వరానన నెమ్మిన్. ౭౦

వ. అని పలుకుటయుం బుడమిఱేనికొలువున నున్న మహాహా
ద్రికు తెల్లింటివిశాసమయంబున విశేషలగ్నంబు గల దని వి
న్నవించుటయు నుల్లసిల్లి మేఘమాలభరణీవల్లభుండు నత్తె
ఱంగున కియ్యకొని సముచితప్రకారంబున వివాహాని యుఁగి
యమ్మహోత్సవంబున కుత్సహించిన. ౭౧

క. తనరారెడు నవ్వార్తలు
విని హంసావళి కరంబు వేడుక నేఁ గో

దినకమలాకరుఁడో యు
జ్జనపతి వే డోకఁడో యనుచు సంశయ మడరన్. ౭౩

వ. తనచెలి యగుకమలమంజరి కేకతంబున ని ట్లనియె. ౭౩

క. మనభూపతి కమలాకరుఁ
డనునృపతికి నన్ను నిత్తు ననినాఁడఁట యా
తనియున్న వేలమునకుం
జని తద్విధ మెల్లఁ దెలిసి చనుదె మ్మనినన్. ౭౪

సీ. తావులు వెదచల్లు పూవు లన్నియుఁ బుచ్చి
కచముల జడముడిగా నొనర్చి
కట్టిన వెలిపట్టుపుట్టంబు సడలించి
కరమొప్పు ప్రాఁతచెంగావి గట్టి
చందనమృగనాభిచర్చలు వోఁజేసి
మృదులనిర్మలభూతి మేన నలఁది
ధవళముక్తామయ తాటంకములు పుచ్చి
ప్రవిమలస్ఫటికము ల్చెవులఁ బూని
తొడవు లూడిచి రుద్రాక్షతొడవు వెట్టి
వరతపస్విని రమ్యభావంబుతోడ
నితరు లెవ్వరుఁ దా నని యెఱుఁగకుండ
నంబుజానన యన్నగరంబు వెడలి. ౭౫

వ. వేత్రవతీతీరంబున నత్యంతవిస్తారోదారం బగు కమలాకర
స్కంధావారంబు దరియం జొచ్చి పేరోలగంబున సింహాసన
నాసీనుండును సేవాగతానేకభూవల్లభకిరీటరత్నదీపికావిరా
జితపదారవిందుండును జామరగ్రాహిణీకరచామీకరచామ

రసాంచలాంచలితకుంతలుండును నై యొప్పారు నమ్మహీవల్ల
భుఁ డల్లనఁ జేరం జని. ౮౬

క. అగణితవిలాసుఁ డగు నా
జగతీపతిమూర్తి మానసంబున జూపుఁ
బగులంగ వసంతరాజ్యం
బగుఁగాక యటంచు భూతి యల్లన నొసఁగెన్. ౮౭

ఆ. భూతి యిచ్చునప్పుడు భూపాలనందను
కరసరోరుహమునఁ గరము గదియ
నెఱకు లాడ నేసె మెఱుంగుబాణంబులు
గ్రొత్తబిత్తురాలిఁ గుసుమశరుఁడు. ౮౮

క. చెలువ యిటు పుష్పనాయక
దళితహృదయ యయ్యెఁ దనవిదగ్ధతకతనం
బులకలుఁ జెమరుం గంపము
వెలయంగ నీదయ్యె నప్పుడు పెంపెసలారన్. ౮౯

వ. అవ్విభుం డాభూతిఁ బుచ్చుకొని సముచితాసీనంగావించి యె
చ్చటినుండివచ్చితని యడిగిన నది క్రమ్మఱ దీవించి. ౯౦

క. ఏను బహుదేశచారిణి
నీనిఖిలముఁ దెలియ నాకు నిష్టం బగుటన్
శ్రీనిధి నిను దర్శింపం
గా నరుదెంచితి ననినను గౌతుక మెసఁగన్. ౯౧

క. అనవుడు నాదరమున నా
జననాయకచంద్రుఁ డుచితసత్కారము లిం
పొనర నిడి వీడుకొల్పిన
మనసిజదందహ్యమానమానస యగుచున్. ౯౨

వ. చనుదెంచునప్పుడు దన యంతరంగంబున. ౮౩

ఉ. ఈసరసాక్షి శ్రీమహిమ యీయమవికారత యీవిలాస మీ
హాసిని యీయుదారత ధరావరు లెవ్వరియందుఁ గల్గునే
యేసుకృతంబు చేసినమృగేక్షణ కబ్బునొ భూతలంబుపై
నీసొబగుండు నాథుఁడుగ నింపులఁదేలెడు నిత్యధన్యతల్.

వ. అని యభినందించి యొక్కకపటోపాయంబుఁ జింతించి హంసావళీకన్యకు నతనిమీఁద ననుచిప్పుట్టునట్లుగాఁ బలికి మహోపాయంబున నిక్షుభుని నేన వరియించెద రాత్రి లగ్నం బగుట నా కవ్విధంబు సిద్ధించు నని నిశ్చయించి యబ్బాలికపాలికిం జని యేకతంబున ని ట్లనియె. ౮౫

కం. కమలాక్షి భవన్మానస
కమలాకరమిత్రుఁ డైన కమలాకరభూ
రమణుండు గాఁడు దన్నా
మమువాఁ డీతండు రాజమర్కట మరయన్. ౮౬

గీ. వికృతవేషి మఱియు వృద్ధు క్రూరాత్ముండు
పాపకర్ముఁ డధికచాపలుండు
కుఱుచ తెవులుగొంటు పలికగడ్డమువాఁడు
గదలఁ డేమిచెప్పఁ గమలవదన. ౮౭

కం. కడవతల గొగ్గిపండ్లును
మిడిగ్రుడ్లును బల్లపల్లమీసంబులు దే
గడచెవులు గూనిమూఁపులు
బడగ బడుగు వానిఁ జెప్పఁ బనిలేదు చెలీ. ౮౮

శా. చెల్లంబో నిను వీని కీఁ దలఁచె లక్ష్మీమహాని క్షోణ్యాంగ లే
కల్లం బన్నరనాథచంద్రునకు రాయో కాక నీ యట్టియు

త్ఫుల్లాంభోరుహనేత్రకు నృగుండై యామహాత్ముఁడు సేయుంచు
న్నో, తల్లి యాతనిఁ జూచి గుండె పగిలెనా దయ్యాంబా యు
త్పత్తిచేసె. ౮౯

క. తనుమగనికి నీచచిత్తము
పనిఁ బగఁ బనుమాత్రమైనఁ బను నొసఁగంగా
మగఁడొంతి యైనఁ బొడవగుఁ
బగునే తగఁ కన్య నొసఁగ భరతేశునకున్. ౯౦

క. గారా మైనదినాభవ
నారకు బూచెడుగుముదుక కొసఁగెదు నని యీ
యూరెల్లను వెలఁ బొందెను
సిరాజున కేల బుద్ధి యిటు లయ్యెనొకో. ౯౧

గీ. ఏమి చేయుదాన నెక్కడఁ జొత్తు నే
నితనిఁ బొందు నిన్ను నెట్లు చూతు
ననుచు మాయజంత యశ్రులు నించిన
నమ్మ సొమ్మసిల్లె నళినవదన. ౯౨

వ. ఇట్లు మూర్ఛ మునిఁగి హంసావళి యజ్జలధి తన్నుఁ దెలుపఁ
దెలిసి యిట్లనియె. ౯౩

ఉ. కామిని యట్టిరూపుఁ బొడగాంచినఁ బ్రాణము విడ్తు నప్డ
నా, కా మగఁ డేల యట్టి వికృతాకృతి కిచ్చెడు తండ్రి యే
ల నీ, వేమెయినైన రాత్రి నను నిచ్చటు పాపి మదీయవేష
ముఁ, శ్రీమెయిఁ దాల్చి యాతని వరింపఁగదే యని యత్తి
వేఁడినన్. ౯౪

క. తనతలఁచినట్ల యగుటకు
ననుమోదముఁ బొంది ప్రమద మానసపద్మం

బునఁ బోఁపఁగ నేటికి నిటు
నను వేఁడఁగ పిదుపను హానక్ఁ బెడఁ జెలియా. ౯౫

క. కూరిమి చెలికిం దానొక
పోరామికిఁ గానిబోటి బోటియె నిను నే
వారికిఁ దప్పించి తగ
స్త్రీరూపముఁ దాల్చి యూశని వరింతు ధృతిన్. ౯౬

క. అనుటయును మాయ దెలియక
యనుకూలతగాఁ దలంచి హంసావళి చ
య్యనఁ దనచీరలుఁ దొడవులుఁ
దననెలవును దాని కిచ్చి తద్దయు భీతిన్. ౯౭

వ. నన్ను నెక్కడ దాఁచె దనుట యు సంధ్యాసమయానంతరంబ
యంధకారంబున నయ్యుత్పలగంధిం బురంబువెలికిం గొని
చని యొక్కపూఁదోఁటలోపల నత్యంతవిస్తారం బైన తనరు
బూరువృక్షానికోటరంబున నునిచి వేగుజామునప్పు డాకమ
లాకరు వంచించి నీపాలికిం జనుదెంచెద వెఱవకుండు మని
యూఱడించె. ౯౮

సీ.........యక్షణాలంకృతం బైన
సముదీర్ణభద్రగజంబు నెక్కి
కుంజరాందోళికాఘోటకారూఢు లై
ప్రాణమిత్రులు తమ్ము బలసి కొలువఁ
బౌరకనికురుంబపరనరవంబులు
గర్ణామృతంబు లై కరము మెఱయ
ముందట నెలకొన్న సందడిఁ దొలఁగించు
నురువేత్రహస్తులయుటెది చెలఁగఁ

జాయతఁదదీపికాసహస్రములు వెలుఁగఁ
బెండ్లిశృంగారమునఁ జాలఁ బెంపు నొంది
యఖిలకమలాకరుండు కమలాకరుండు
రమణ మీఱంగ విదిశాపురంబు సొచ్చె. ౧౦౯

వ. అయ్యవసరంబున. ౧౧౦

క. మదగజఘంటికములతో
మృదుపాఠకరవము చెలఁగ మే నలరంగా
నెదురుకొనియెఁ దనయల్లుని
విదిశాపురనాయకుండు విభవం బెసఁగన్. ౧౧౧

వ. ఇట్లెదురుకొని తోడ్కొని చని దైవయోగంబున హంసా
వళీభావంబు గలిగె నా దని యెఱుంగరాని కమలమంజరిని
మహావైభవంబున వివాహంబు గావించుటయు నాఁడె వి
శేషశుభదినం బగుట నశోకకళికతోడ నయ్యంబువదనం
దోడ్కొని కరదీపికాసహస్రంబులు ప్రజ్వరిల్లం గమలాకరుం
డు శిబిరంబున కరుగునప్పుడు కుంజరంబుమీఁద నన్నరేంద్ర
కుంజరువెనుక నున్న కృత్తికహంసావళి తాను రాజనందన
ననిచి వచ్చిన శాల్మలీపాదపంబుఁ గనుంగొని యత్తరుని
తా నత్తరువు దహించునుపాయం బూహించి మొదలికి వ
డంకు దెచ్చుకొని పతిం గాఁగిలించిన. ౧౧౨

క. మలఁగి కనుంగొని ధరణీ
తలవిభుఁ డిది యేమి యనినఁ దాఁ బలుకక క
న్నులు మోడ్చి యుండెఁ బలుమఱుఁ
దెలుపంగ నొకకొంతవడికిఁ దెలిసినభంగిన్. ౧౧౩

వ. కన్ను లాకించుక తెఱచి యీరెలుంగున నతనికి వినవచ్చు
నట్లుగా ని ట్లనియె. ౧౦౪

మ. అలభూజంబుననుండి దైత్యపతి యత్యాభీలభంగిన్ దృగం
చలముల్ నిప్పులవెల్లి గొల్పి ననుఁ దా జంకించినన్ భీతిమై
నులుకం గన్నులు మోడ్చి భ్రాంతమతి నై యున్నంత నా
మ్రోల నుజ్జ్వలవిప్రాకృతిఁ దోఁచి యి ట్లనియె వాత్సల్యం
బు దీపింపఁగన్. ౧౦౫

ఉ. ఇక్కుజ మగ్నిదేవునకు నిప్పుడ యాహుతి చేయఁ ద్రుంగు
న్, రక్కసుఁ ద్రుంపకున్న నిది రాసుతుతో మననీదు నిన్ను
ని, వెక్కుడుభీతిమైఁ గలఁగ నేటికి నీపతితోడ నింతయున్
ద్రుక్కక చెప్పు మం చరిగె సోఁకును బాయఁ దొడంగె నం
తటన్. ౧౦౬

క. నావుడు నే నవ్విధమును
వేవే చేయింతు నీవు వెఱవకు మని దం
తావళము నిలుపఁ బంచి మ
హీవిభుఁ డయ్యింతి మ్రోల నిడుకొని కడకన్. ౧౦౭

క. భటకోటిఁ జూచి మీ రీ
విటపిని దహియింపుఁ డనిన వెసఁ గాష్ఠము లో
క్కట మొదల నొంటి యం దు
త్కటముగ నలుదెసల నగ్గి దరికొల్పి రొగిన్. ౧౦౮

సీ. అంతకముందర యయ్యగకోటరంబున
నురగభయంబుచే నుండ నోడి
హంసావళి తొలంగి యత్తోఁటయం దొక్క
చో నొకపాదరింటిలోన నుండి

యమ్మహీజము గాలి నడఁచు పెన్మ్రాఁకులఁ
బగిలింటఁగలి దీప్తి పరఁగుటయును
బహుళాతపకరదీపపంక్తులు వెలుఁగొంద
భద్రగజంబులపైఁ బ్రజ్వరిల్లఁ
గమలమంజరిప్రోల పక్షులై వసింప
నతిమనోహరమగు శ్రీఁ బెంపొందియున్న
చెలువుఁ గమలాకరుని గన్ను లలరఁ జూచి
యచ్చెరువు రాగశోకంబు లాత్మఁ దనర. ౧౦౯

క. రాచిలుక ముక్కు వ్రాసిన
యాచిత్రము గజము మీఁది కదియించిన యా
ట్లే చూపులపండువ యగు
నాచెలువునిచెలువ మాత్మ నలరింపంగన్. ౧౧౦

శా. ఈరా జాశుకరాజు చెప్పినతెఱం గా నీచెల్వ చెల్వంబుఁ గ
న్నారం గన్గొని కాముబారిఁ బడి మాయల్వన్ని నన్నాపి నే
ర్పారంగా నటియించె నన్నిఁకఁ గి నాహారంబు నాపించె నెం
పార న్నాకొఱకై శుకంబు నిటు సేయం బంచెఁ బాపాత్మ యై.

సీ. ఈవసు మదిఁగోరి యిటుటి కేతెంచిన
నెదలోన ననుమాన మేల పుట్టె
వరునియున్నెడకు జవ్వనిఁ బంపఁ దగ దన
కేల పంపితి దీని సితనికడకు
నితని నిందించిన నిట్టివాఁడు నృపాలుఁ
డే యనుబుద్ధి నాకేలపుట్టె
హీనభావునకు నన్నీఁదని యొకిఁగియు
నాతండ్రి మది నేల నమ్మనైతి

నిష్టీపాతకిఁ జెలిఁ జేసినట్టి బ్రహ్మ
యిన్ని విధములఁ దెలియంగ నేలయిచ్చు
నిన్నియును నేల యతఁడు ప్రాణేశ్వరుఁడుగ
నోము నే నోమఁగాక తొల్బ్బమునందు. ౧౧౨

క. ఈయింతి తలఁచినట్లుగ
నీయగ్నిం గాలనైతి నీభూజముతోఁ
గాయజువహ్నుల నిచ్చలు
నేయనువునఁ గాలుదాన నింకిట విధియా. ౧౧౩

వ. అనుచుఁ గన్నీరు వెల్లిగొన నన్నీరజనయన బహుప్రకారం
బులం బలవించుచుండె నంత నమ్మహామహీరుహంబు హం
సాశనుని కశనంబు చేసినదాన సంతుష్టహృదయ యైన య
య్యింతితో శిబిరంబున కరిగియున్నంత. ౧౧౪

క. కమలాకరమై దైవకృ
తమునం బ్రబలజ్వరంబు దనుకొందుటఁ గృ
త్రిమహంసావళి తనచి
త్తమునం జింతింపఁ దొడఁగెఁ దద్దయు భీతిన్. ౧౧౫

గీ. శిరమునందు హంసావళి కరము వెట్ట
జ్వర మతితీవ్రగతి మాను జనుల కనుచు
విన్నవాఁడిప్డు నన్ను నివ్విధముచేయఁ
బనిచి బొంకైన ననుమాన పడు విభుండు. ౧౧౬

క. నాచెలి యశోకకలికయు
నాచేసిన చేతతెఱఁగు నరపతి యడుగన్
వే చెప్పెనేని నక్కట
యేచంద మొనర్చుదాన నేనిటమీఁదన్. ౧౧౭

వ. అని చింతించి యనంతరంబ యొక్కతెఱంగు గాంచి దేవస్థ
లింగంబున భాగీరథ్యభిషేకంబును దివ్యాంగపూజనంబును
నరబలియు నొనర్చిన నుపశాంతి యగునను ముక్కోకతోఁగ
నేనే యింటి నని యశోకకలికతోఁ నరబలి ప్రకారంబు చెప్పక
తక్కినవిధంబు చెప్పి శివలింగస్థానంబునకుం బోకొని చని
హోమ మొనరించి వధియించి యాయాపద నిగ్రహించెద నని ని
శ్చయించి యప్పాలంతితోఁ గం జెప్పవలయు వార్తలు చెప్పి
ప్రతీహారపాలాధ్యక్షుం డగు వృద్ధు రావించె. ౧౧౮

సీ. వసుమతీశ్వరునకు జ్వరము మానంగ ర
క్షావిధికృత్యముల్ సలుపవలయు
నర్ధరాత్రమునప్డు గాఁడునా రెవ్వరు
వెడలివచ్చిన వద్దు పడకుఁ డనుచుఁ
జెప్పి పోవఁగఁ బంచి చెలియును దానును
భాగపూజాద్రవ్యచయముఁ గొనుచు
నసిహస్తయై శూన్యహరగృహమ్మున కేగి
యజరక్తమజ్జనం బాచరించి
యప్ప్రతివ శంభుపూజ సేయఁగఁ బంచి
తత్పరతఁ బూజ యొనరించు దానిఁ జేరి
తద్గళము వ్రేయుటయు హేతిధారదప్పి
దైవవశమున నడ్డంబు దాఁకుటయును. ౧౧౯

వ. అశోకకళికయు బెగ్గిలి యగ్గలంపు హాహారవంబు లెసంగ
గుడివెడలి పఱవందొడంగిన. ౧౨౦

క. తలయును జీరయు విడఁగ
బలుబూతము పోలె వెంటఁ బడి చనుదేరం

దలఁకుచు నశోకకళికయు
నెలుఁగెత్తి విషాద మడర నిట్లని పలికెన్. ౧౨౧

గీ. పాడుగుడిలోని భూతము గూడముట్టి
వెన్నడింపఁగఁ బోఁగఁ బెనో యన్నలార
కంటిరే యని మొఱవెట్టఁగాఁ బోడంగ
నయ్యెలుఁగు విని తలవరు లడ్డగించి. ౧౨౨

వ. వస్త్రాపహరణయు నాలంబకేశభారయు నాభీలకరవాలహస్త
యునై దానివెంటం బఱతేర వారలు గనుంగొని భూతం
బనుచుం బొదివి పలుతునియలు గావించిన. ౧౨౩

గీ. అయ్యశోకకళిక యార్తనిర్ముక్తయై
యంతిపురము సొచ్చి సంతలోన
శంభుపూజకతన జ్వరముక్తుఁడై యున్న
మనుజవిభునిఁ జేరి వినత యగుచు. ౧౨౪

వ. కమలమంజరి చేసిన కపటకృత్యం బెఱింగించిన నరసి వెఱఁ
గుపడి హంసావళివలని బలవంతంబైన వలవంత నొందుచు
నాక్షణంబున మంత్రుల రావించిన నందఱుం జింతాక్రాం
తులై యున్నసమయంబున భీమభటుండు జ్యోతిశ్శాస్త్ర
పారగుండైన వసంతకు నాలోకించి ప్రశ్నం బడిగిన.

గీ. అనలనిహతిఁ బడదు హంసావళీకన్య
సేమమున నరేంద్రుఁ జేరు ననిన
మదిఁ దలంకు మాలి మాళవాధిపున క
వ్వార్తఁ జెప్పెఁ దగినవారిఁ బనిచి. ౧౨౬

వ. భీమభటుండు దిగ్గన లేచి మననేర్చువిధంబున మాళవేంద్ర

కన్య నరయుంతము రం డని చెలులం బోవుకొని యుత్సాహ
సంభ్రమంబునం జని. ౧౨౬

మ. సవనానందన సత్కళాగమపరిష్కారక్రియాకందార భా
స్వరనానారసభావనిర్మథనభోజప్రాజ్ఞ విద్యానికం
తరంగోక్తిజగదేకమల్ల బహుశాస్త్రగ్రంథసిద్ధాంతవి
స్తరపూర్ణానకవిత్వరత్నకలనాసర్వజ్ఞసోమేశ్వరా. ౧౨౭

క. పితావాదనపలపలి
వేశీశేశప్రసూనవిహారసన్మధుప
శ్రీశేశానాకర్ణన
స్తోత్రీకృతనేత్ర హరితగోత్రపవిత్రా. ౧౨౮

లయగ్రాహి.
చంద్రరుచిరానన మహేంద్రబహుభోగ భుజ
గేంద్రమృదుభాషణ దినేంద్రసమతేజా
నాంద్రశుభలక్షణ ధనేంద్రధనవైభవ మృ
గేంద్రపటువిక్రమ గిరీంద్రనిభధైర్యా
మంద్రజయఘోషణ ఖగేంద్రజవవాహన శి
ఖీంద్రఘనదాన మనుజేంద్రహితకృత్యా
సంద్రమతిజృంభణ రతీంద్రలలితాంగక గ
జేంద్రబలబంధుర కవీంద్రనుతకీర్తీ.

గద్యము. ఇది శ్రీమద్వెన్నెలకంటి సూరనామాత్యపుత్ర హరి
తసగోత్ర పవిత్ర సుకవిజనమైత్రీ విధేయ అన్నయనామధే
యప్రణీతం బైన షోడశకుమారచరిత్రంబు నందు సప్తమా
శ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

షోడశకుమారచరిత్రము.

అష్టమాశ్వాసము.

క. శ్రీభాసమానసానా
వైభవ జయలాభ.........సనితాంత
స్వాభా......తసౌరభ
శోభితపాండిత్య యన్నసూరామాత్యా. ౧

వ. ....మంబులు గడపి విరహతాపోపశమనార్థంబు మహీతలనాథుండు శీతలచ్ఛాయ నొక్కరుండును నాసీనుండై యుండి యశోకకలిక నచ్చటికిం బిలువం బంచి సమీపంబున నునిచికొని హంసావళి యే మయ్యె......... ౨

క. భూనాథ కమలమంజరి
తో నాఁ డటు నేను నరిగి తుదముట్టంగా
మానుగ నవ్విధ మంతయు
నే నెఱుఁగుదు విన్నవింతు నేర్పడ నీకున్. ౩

వ. సకలలోకాభిరామం బగునారామారత్నం బొక్కనాఁడు రత్నాగారంబున కరిగి తదీయమణికుడ్యభాగంబునందు. ౪

చ. నరవరముఖ్య నీ దయిన నవ్యమనోహర మైనరూపు చిత్తరువున వ్రాసి యున్నఁ గని తద్దయు వేడ్కలు నివ్వటిల్లఁ

గా, నరులున జెప్పనెట్టక చలాకృతిగుం......శేషుజానుజి
త్తరువున బోతె నుండి వనితామణి రాగసమోహితమగ్న యై.

వ. అప్పుడు—

సీ. సుదతి యారూపంబు చూచినయప్పుడె
లీలమై కెప్పులు వ్రాలనైచు
భామ యారూపంబు పలికినయప్పుడె
నేటుక మాటలు వినఁగఁ గోరు
ఇంతి యారూపు దన్నెలయించినప్పుడె
నక్కిఁ జేరఁగఁ జని సప్పళించుఁ
గాంత యారూపంబు గనిసినయప్పుడె
నాలింగనము సేయ నాససేయు
నిర్విఘ్నమునఁ జిత్త మెంతయుఁ దగిలినఁ
దన్ను మఱచి యుండె దవళనయన
లలితచిత్ర మగుటఁ దెలిసియుఁ దెలియక
మరుఁడు దన్ను మిగుల మరులుకొలుప. ౭

వ. ఇట్లత్యంతసుందరం బగు నచ్చిత్రరూపంబుఁ జూచి యిచ్చు
ట నీరూపం బెవ్వరు వ్రాసి రని యడిగిన సకలవిద్యావిశార
దత్వంబు... ... ... ౮

చ. ....
... ... నొప్పెసలార రక్తచం
దనమున వ్రాసి యింతి మఱునాఁడు ప్రమోదము నివ్వటి
ల్లఁగన్. ౯

క. చిలుకఁ బిలిపించి రసవ
త్ఫలములు పసదనము నిచ్చి తథ్యానువర్ణో
జ్జ్వలచేల మొసఁగి సద్గుణ
కలితా పురుషార్థనిధివి గమ్మని పలికెన్. ౧౦

క. ఆర్యనతిపాత్ర మగున
య్యార్యఁ జదివి చూచి మెచ్చి యాశుకమును దూ
పార్య వగునీకు శిక్షచం
ద్రార్యమనయనసము నమ్మహాత్మునిఁ దెత్తున్. ౧౧

వ. అని పలికి సముచితప్రకారంబున వీడుకొని రాజశుకంబు చ
నుటయు నది యవశ్యంబు నిన్నుఁ దెచ్చు ననునాస నూఱ
డి యనేకదివసంబు లెదురుచూచి రాక తడసిన నొక్కనాఁ
డమ్మంజువాణి కమలమంజరిదెసఁ గనుంగొని. ౧౨

క. ఆచిత్రాకృతి పతి దృ
గ్గోచరుఁ డగుటయు ను గల దొకో యొకనాఁ డా
రాచూలిని నిట్లన వల
రాచయురులఁ బెట్టు నొక్కొ రాచిలుక చెలీ. ౧౩

క. మెచ్చు నొకొ యార్య యిచ్చకు
వచ్చు నొకో రాజశుకమువాక్యము లతనిం
దెచ్చు నొకొ చిలుక యెంతకుఁ
దెచ్చు నొకో మరుఁడు నన్నుఁ బతిఁ దే కున్నన్. ౧౪

వ. అనినఁ గమలమంజరి యిట్లనియె. ౧౫

క. నీచెలువము రసికాగ్రణి
యాచిలుక నుతింప మిగుల నరయక యుండఁ

నిచిత్రమునాఁడే పతి
మోహించి యిటు లేల చింత నొందఁగ నేలన్. ౧౭

వ. అనిన నమ్మాటలకు నెమ్మనమున నమ్మిక జనింపకున్న నమ్మె లఁత నెచ్చెలి నాలోకించి. ౧౮

ఉ. ఓజలజాక్షి నీవు నను నూఱడఁ బల్కెదు గాక నమ్మునే
రాజకుమారు, డిక్కడికి రమ్మనిన న్నను నేల, నమ్మికా
రాజున కిప్డు గూర్చి యిటు రా మన నెక్కడ నాతఁ డెక్క
డే, యోజఘటించుఁ గార్యము శుకోక్తుల నెట్టి యుపాయ నె
ట్టునో. ౧౯

క. అని పలుమఱుఁ బలపోయఁగ
దినదినమున కంగజుండు ధృతి మాలింపన్
మనమునఁ గలఁగుచుఁ దేఱుచు
ఘనవిరహాతాపంబుచేతఁ గ్రాఁగఁబొడంగెన్. ౨౦

మ. ప్రిదిలెం జేతులకంకణంబులు నటబ్బృందంబుపై మచ్చికల్
వదలె న్మత్తమధుప్రలాపనముల న్వాసంతికావహ్నిచే
నదలెన్ ధైర్యము చిత్తసంభవశరవ్యాపై మనోజ్ఞంబు గ్ర
క్కదలెన్ మైఁబరితాపవహ్నిపొదలెం గంజాతపత్త్రాక్షికిన్.

వ. అవ్విధంబు గనుంగొని కమలమంజరి చిత్తంబునఁ జలింప నె
చ్చెలి నవలోకించి. ౨౧

గీ. చిలుకవెంటన వలరాచపిమ్ము దరిలి
యకట పక్షిఁడు వల్లిన నాశపోదు
పుష్పధూళి పైఁ బోసినఁ బొనుఁగుపడదు
కొమ్మ నేఁడియ నోముదు నమ్మలార. ౨౨

గీ. ఇందులోన నెవ్వారికి నెఱుక లేద
యకట పూని కాన్పు చేసెద ననుచుఁ దెచ్చి
భావసంభవునమ్ములపాన్పుమీఁద
మఱిదిఁ బెట్టినవారలు మోసపోయి. ౨౩

వ. అని యయ్యింతివలవంతనూచి నెచ్చెలులు పలుమాటల వ
లరాజు నుద్దేశించి. ౨౪

గీ. పద్మభవునిమీఁదఁ బంకజోదరుమీఁద
హరునిమీఁద వేసినట్టిశరము
నబలమీఁదఁ జాల నదయత నేయంగఁ
బంచబాణ నీకుఁ బాడి యగునె. ౨౫

వ. అని పలికి యేమిట నమ్మగువమేన నుద్దీపించిన మదనతాపం
బు వాయకున్న ని ట్లనియె. ౨౬

చ. హరునిటలాగ్ని రూపఱియు నంగజుఁ డప్పుడ పుట్టె రాహు
వే,శ్వరుఁడు శపించినం బెకరవంబులు గ్రమ్మఱఁ గల్గె రా
హు ని,ష్ఠురగతిఁ బట్టి మ్రింగినను సోముఁడు వెల్వడివచ్చెఁ
జెల్లఁబో, విరహులఁ బొందియున్నశని పీడియు వీడద యేమి
సేయుదున్. ౨౭

వ. అని పలికి యిందువదనకు మనసేయు చలిమందుల మదన
తాపంబు దీపించె నింక నివి వల దని శిశిరోపచారంబుల పని
చాలించి చింతింపం దొడంగిన నక్కమలమంజరిం జేరం జని.

మ. తరుణీ నే నొకసిద్ధపుంగవుని నత్యంతంబు సేవించి యే
నరు లేరూపులు సూడ నర్థిపడినం దద్భావము ల్గొంతసే
పరుదారం బొడసూపవచ్చువరవిద్య న్వేఁడికొన్న న్మనో
హరభావస్ఫురదింద్రజాలవరవిద్య న్నాకు నిచ్చెక్ దయన్.

క. ఈపోలంతికిఁ గమలాకర
రూపముఁ దద్దివ్యవేశ్మ రూపితలాకఁ
జూపుచుఁ దాన మనస్థి
తాపంబు శమించుఁ దెలిపి దలకొను దరినన్. ౩౦

క. ఆచెలువుని చిత్రాకృతి
చూచినయట్టిన రూపుచూచిన మదిచే
నేచందమగునొ మాన్ప న
గోచరము న్నాదస్తృత్తి గూరినయేనిన్. ౩౧

క. అనుచుంటటఁ గమలాకరుఁ
డనుభూపతి వాహినీచయంబులతోఁ దాఁ
పెనయఁగ వేత్రవతీవా
హినిదరి విడిసె నని పౌరు లెల్లఁ బొగడన్. ౩౨

క. నీ వరుగుదెంచి తని హం
సావళి దెలిపొందుటయును నానందలస
ద్భావమున నంతిపురమున
నావెలఁదిని గొనుచు బోటు లరిగెడు నంతన్. ౩౩

గీ. అడుగఁ బుత్తెంచుటయుఁ గమలాకరునకుఁ
బుత్రి నని నిశ్చయము చేసె భూమిపాలుఁ
డనుచుఁ బరిచారికలు చెప్పికొనఁగ వడంగ
సతికి విధికృతి నాత్మ సంశయము పుట్టె. ౩౪

క. ఆకీరము చెప్పిన కమ
లాకరుఁడో యున్న రేంద్రుఁ డన్యుఁడో యని చిం
తాకులతఁ గమలమంజరి
నికడకుం బనుప మరుఁడు వికృతి యొనర్చెన్. ౩౫

క. కమలాక్షికిఁ బ్రాణము బ్రా
ణము తత్పుత్రికసేయునా తలఁపఁగ సె
కమనీయమూర్తి విభవము
కమలాననబాము మాన్పఁగలిగెఁ గుమారా. ౩౬

క. నీవిడిచియున్నయది హం
సావళి విహరించు తోఁట యనవరతంబుగ్
భూవల్లభ యం దాడుదు
మావనితయు మేముఁ జాల ననుమోదమునన్. ౩౭

సీ. ఈచంపకముపొంత నీమావిక్రీనీడ
మానినీరత్నంబు మరుని నోఁచె
నీమాధవీలత నీయశోకముతోడ
నబ్జలోచన వివాహంబు చేసె
నీకేళికుళిలోన నెలనాఁగ ప్రోదిరా
యంచలకవల నిందించి యాడె
నీపువ్వుఁబొదలలో నీరత్నవేదిపైఁ
జెలువ బొమ్మలపెండ్లి చేసె మున్న
భూపనందన యీసారపొన్నపొంత
ముత్తియంబులపందిరి ముదిత వెట్టెఁ
బ్రేమ నాడెడుచోట నీచామ చూపె
మానవేంద్రునిహృదయంబు మరులుకొనఁగ. ౩౮

సీ. ఈహంసయానంబు నింతయొప్పయి యున్నె
యతివ యిక్కడ గెడయాడెనేని
యీపుష్పములతావి యింతలెస్సయి యున్నె
సుందరిమైతావి సుడిసెనేని

యీచిలుకలమాట లింతయుం బయి యున్నె
నెలఁదికిన్నెరపలుకు లింటిమేని
యీతేఁటిగమిచాయ యింతయొప్పయి యున్నె
సుదతివేనలి చూచి చూతుమేని

ప్రావ్రుఁబోఁడి హంసావళి యీవనమున
వేడ్కఁ విహరింపకుండుట విని కెల్ల
నింపు సమకూరెఁగాక యయ్యింతి యున్న
మనకు నింపుఁ జేయునొ యిది మానవేంద్ర. ౭౯

వ. అనినమాటలు విని యనురాగంబు నివ్వటిల్ల. ౮౦

సీ. పొలఁతి కౌఁగిటఁ జేర్పఁ జూచి నెత్తావుల
క్రోవి యైనదియె యీక్రోవి యొకొ
మానినిగండూషమధువుపోఁకనఁ జూచి
పొగడ నొప్పినది యీపొగడ యొకొ
నలినాక్షిపదతాడనంబునఁ జూచి శు
శోక మైనదియె యశోక మొకొ
యెలనాఁగ మెఱుఁగుఁజూపులఁ జూచి భూజాత
తిలక మైనదియె యీతిలక మొకొ

యివ్వనములోన నిన్నియు నెఱుఁగకున్నఁ
దరుణికౌఁగిటఁ జేర్చిన కురవకంబు
నాకుఁ జూపినఁ బరిరంభణంబు చేసి
నట్టు లైనఁ గృతార్థుఁడ నగుదు నబల. ౮౧

క. అని యంత మదనతాపము
ఘన మగుటయు సైఁపలేక కాంతా సేనే

ర్చినయింద్రజాలవిద్యకు
వనజాననరూపు చూప వలయు ననుటయున్. ౭౨

వ. తనవిద్యాప్రభావంబున రాజకన్యమోహనాకారంబు దృగ్గో
చరంబు గావించిన, ౭౩

క. వనజాస్యమోహనాకృతి
కనుఁగవ కతికౌతుకంబు గావించుటయున్
మనమున మాయారూపం
బని తెలియఁగ మఱచి చాల ననురక్తుండై. ౭౪

చ. తళతళఁ బర్వ క్రొమ్మెఱుంగుఁదండములం బురణించుమేని
నుం, దళమునందుఁ(?) జూపులు మనంబునఁ జిక్కనఁ గ్ర
మ్మఱింపలే, కలికుల వేణి తప్ప యిడ కానరపాలుఁడు సూ
చుచుండె ని,శ్చలమతిఁ గాముతూపులకు జానుగ నిల్చిన దె
ప్పమో యనన్. ౭౫

సీ. నెత్తమ్మిరేకుల నెచ్చెలులై యొప్పు
మృదుపదంబులమీఁద మెలఁగిమెలఁగి
నునుమంచు మించునం గనకకుంభమ్ముల
కెనయైనచనుఁగవ యెక్కియెక్కి
కందని యిందుని యందంబు నొందిన
చిఱునవ్వు నెమ్మోముఁ జెందిచెంది
మెఱచినతొలుకారు మెఱుఁగులకవలైన
చెలువుఁజూపుల మీఁదఁ బొలసిపొలసి
ముదితయనుపమానమోహనాకారంబు
చాల మరగి యానృపాలుచూడ్కి

త్రిపురములు బుచ్చి దేవియు బ్రోలి పు
త్త్రికి కదల నున్న కీలుబొమ్మె. ౯౨

వ. ఇవ్విధంబున నంగజాతునకుం దైన యమ్మాయ నేఁ బ్రమసి.

సీ. వనజాక్షి కెంగేలు వనకేలఁ గీలించి
కేళికిఁ దిరియంగ లీలఁ గడఁగ
సంగనామణిమోహనాంగవల్లికఁ జాల
నాలింగనముసేయ నప్పళించు
జెలువతీవా రెమ్మపికవాకుఁ గెమ్మోవి
నాదట గముపంగ వాసనేయ
నెలనాగమొలపాపనిజేదమ్ముగవకాంతి
సరసోక్తిఁ గబళించ నర్తించు
నివ్విధమునఁ దమక మెంతయు మిగులంగ
సతివఁ జేరఁ గోరునవసరమునఁ
దోయజాక్షిరూపు మాయమై పోయినఁ
జాల జేష్టవడు నృపాలసుతుఁడు. ౯౩

వ. అయింద్రజాలకలితమాయారూపం బని యెఱుంగనేరక మద
నావేశంబుకతంబున హంసావళియ కా నిశ్చయించి యూర
మణి నన్ను గారవింపం గాఁ దలంచి యన్యసంబునఁ దాఁగె
నని యూహించి పూఁబొదల నోలంబుల వెదకి వెదకి యు
న్మాదంబుం బొందె. ౯౪

సీ. అదె నాకు నెలుఁగిచ్చె నంగన యని యేగి
కలకంఠ మదియైనఁ గళవళించు
నదె మాటలాడెఁ జంద్రానన యని చేరి
శుకభాషణము లైన సొలపు నొందు

నదె తల చూపె నీలాలక యని డాసి
తుమ్మెదపొద యైనఁ దూలవోవు
నదె చీరెఁ జేసన్న నబ్జాక్షి యని చేరి
యెలమావి చిగురైన నిచ్చఁ గలఁగుఁ
దడవి కానని చోటను దడవఁబోవు
నేల పొడసూపి మాయమై యివ్విధమున
నలఁపఁదగునె హంసావళి యనుమదాళి
భావజన్మండు గాసింప భూవిభుండు. ౫౦

వ. ఇవ్విధంబున మన్మథోన్మదబాణవిదారితమానసుండగుచుఁ గొంతతడవు నవ్వనాంతరంబున జరించినంత నత్యంతసంభ్రమంబున వసంతకుం డచ్చటికిం బఱతెంచి హంసావళీకన్య యున్నది యనుపలుకు మున్నుగా నన్నరనాథునితో ని ట్లనియె.

సీ. అధిప హంసావళి యాబూరుగున నుండ
కొకపుర్వుఁ బొదలోన నుండి రాత్రి
యనలంబుచేత నేయాపదఁ బొందక
బ్రదికియుండంగఁ బ్రభాతవేళఁ
బూవులకై పుష్పలావిక లేగి యా
కోమలిఁ గాంచి తోకొనుచుఁ బోయి
యంతఃపురంబున నడలెడుతల్లియు
జనకుండు నున్నెడ కేఁగుటయును
వార లెంతయు వెఱఁగంది వచ్చి గ్రుచ్చి
యెత్తి కౌఁగిటఁ జేర్చి యందంద పేర్చి
క్రమ్మఁ గన్నీటితోడుత నుమ్మలించి
యమ్మ బ్రదికి యేగతి వచ్చితమ్మ యనుచు. ౫౧

గీ. కన్య సేస మఱచి కన్నియ మాతాళ్ళి
పాపజాతి బోటిపాటఁ జెప్పి
నేఁడు పెండ్లి యంచు నెమ్మి వ్రుట్టఁగఁ బల్కు
వాఁడెమనకుఁ జెప్ప వచ్చె ననిన. ౫౩

వ. ఆనందకందళితమానస యయ్యెను నప్పుడ మేల్ముఖమాలనైరం
భ్రమంబు విభవంబున నక్కుమారాననం దోతెంచె. ౫౪

క. తొడవులు తనువున నునిచిన
గడమ నొప్పయి యుండి తొంటికంటెను నచిత్రోఁ
బడఁతుక యంగము తొడవులు
తొడవని మొదు పలుకుపలుకఁ బోదనై మెఱయున్. ౫౫

వ. ఇవ్విధంబున నచ్చెలు లచ్చెలువకు శృంగారంబు చేసి రయ్య
వసరంబున నక్కడ. ౫౬

సీ. వాహనినికరుంజవల్లికాజ్యంభిత
కాంచనకింకిణీక్వణనములును
మాణిక్యమండనమండితగాణిక్య
మంజులమంజీరశింజితమును
వాంశికవైణికవందిబృందానేక
వేణువీణాస్తుతక్వాణములును
లాసికమోహనలాస్యలీలోచిత
మర్దళమురజాదిమహితరవముఁ
గర్ణచామరసౌవర్ణకర్ణలలిత
వర్ణకంబళభూషణవ్రాతకలిత
దంతిఘంటారవంబులుం దనరుచుండఁ
గదలెఁ బెండిలికొడుకు వేడ్కలు దలిర్ప. ౫౭

ఉ. అంతఁ బేరంటికాజనము లల్లన వచ్చిరి రాజు ముందటం
గ్రంతకు నైనవస్తువులఁ గాంచనపాత్రలఁ గొంచు సంతతా
తాంతలతాంతకోరకవిలాసమనోహరపల్లవావళీ
కాంతిఫలావలుల్ దనరఁ గామమనోహరవల్లికాకృతిన్.

సీ. ధమ్మిల్లములఁ బువ్వుదండలచెలువంబు
సూసకప్రభలును సొబగు నొంద
నలికకస్తూరికాతిలకవిభ్రమములఁ
గుంతలరోచులఁ గొమరుమిగుల
రంగార నలఁదిన యంగరాగంబులఁ
జీనాంబరంబులుం జెలువుమిగుల
భాసురమోహనాపాంగమరీచులఁ
గర్ణభూషణములుం గలసి బెరయ
సంగదీప్తులఁ దొడవులు నసఁగి పెనఁగి
విదితపార్వతీకల్యాణవిభవవినుత
గానములు కర్ణపర్వము ల్గాఁగ నడచు
పేరటాండ్రయందంబులు బెడఁగుఁ జేసె. ౫౯

వ. ఇవ్విధంబున విభవంబులు మెఱయఁ బురంబుం బ్రవేశించిన
వైభవసురేంద్రుం డైన మాళవేంద్రుండు మించినవేడ్క నె
దురు చనుదెంచి తోడ్కొని పోవం దదీయమందిరంబు ప్రవే
శించిన యనంతరంబున సర్వజనంబు లయ్యేలనాఁగ వివాహ
వేదికాతలంబున నునిచి గండపడం బెత్తించి యయ్యేడకు
నక్కుమారుం దోడ్కొని యరిగిన. ౬౦

క. ఉండిరి కాంతయుఁ బతియును
గండపడము మాటునందుఁ గడునింపులతో

నిండిన వేడ్కలు దనరఁగ
నొండొరులం జూడఁ గన్ను లుప్పొంగారన్. ౬౧

వ. అంతం బురోహితముఖ్యాచార్యాంతరంబు పాణిగ్రహ
ణ త్రిశోభముహూర్తంబునఁ దెరయెత్తించిన. ౬౨

సీ. లజ్జఁ గొంకొకసేపు లలనస్మృతాలముల్
జెప్పలలోనన యుప్పతిల్లు
విచ్చులవిడిఁబడ్డ విభునివీక్షణములు
మొలకతమోహానమూర్తి మీఁదఁ బర్వఁ
దనరెడు వేడుకఁ దన్వంగి చూపులు
చెలువునిమోముపైఁ జాలసి మగుడఁ
జూపులు దార్కొన సుదతీలలామంబు
లలితంపు సిగ్గునఁ గళవళించు
నప్పుడు వదనచందములు చూచి యలరుప్రోడ
యలరుఁబోఁడుల సరసోక్తు లమృతరసము
సోన లొలికించె నెంతయు సొబగుమిగిలి
తమకు నప్పుడు చెవుల కుత్సవ మొనర్ప. ౬౩

సీ. పల్లెరంబుల నున్న బ్రాలు దోయిట ముంచి
పాణిపద్మంబులు భ్రమలు నింప
సేసలు వెట్టంగఁ జేతు లెత్తెడుచోటఁ
గరమూలరోచులు గ్రమ్ముదేర
చే(తెం)ప్లు దెచ్చుచో సితకటాక్షంబుల
మించి నెరెండల ముంచికొనఁగఁ
దలఁబ్రాలసందడిఁ జెలువపయ్యెద వాసి
యిఱచన్నుఁగవకాంతి గిఱికొనఁగఁ

దానఁ జయ్యన ధవళాక్షతలు ధరించి
పాలఁతిమ్రాళ్ళపై నినుపారఁ బోయ మిగులఁ
బాటలాసితసితహరిత్ప్రభలు దనరఁ
బాటవము లేక పతి తొట్రుపాటు నొందె. ౬౪

క. తలఁబ్రాలు వోయఁ దత్కర
జలజంబులపొందు పతికి జలజాననకున్
దళముగ సకలాంగములను
బులకాంకురవితతి నారు వోయుచు నుండెన్. ౬౫

వ. ఇవ్విధంబున మహోత్సవానందకందళితమానసు లైన యా దంపతులకు హోమానంతరంబ మాళవేశ్వరుం డనేకకరితురగరత్నభూషణచీనాంబరాదిమనోహరధనం బరణం బిచ్చి వందిమాగధాదిజనంబుల కభీష్టధనంబు లొసంగి యుండఁ బన్నపానాదులం బరితృప్తులం జేసి దంపతుల నర్హామందిరంబుల ననిచె నయ్యవసరంబున. ౬౬

సీ. అబ్ధిశుసాంధ్యసేవాభిషేకమునకు
జలధి ముంచిన హేమకలశ మనఁగ
జలధియుద్యానభూజంబున రాలిన
బంధురపరిపక్వఫల మనంగ
నంబుదదంతి గోరాడ నంబుధిఁ బడ్డ
యపరాద్రి ధాతురాగాశ్మ మనఁగ
వరుణకుటుంబినీకరతలంబునఁ దప్పి
పడినమాణిక్యపుబంతి యనఁగ
వారుణీసక్తుఁ డై జాఱి వనజబంధుఁ
డపరగిరిమీఁదఁ గాల్జాఱి నబ్ధిఁ బడియె

వారు సేసక్తులై పెఱవారలెల్ల
చక్కఁ నిలువంగ నేర్తురె నిక్క మరయ. ౬౭

క. దినలక్ష్మి యినుఁడు వరుటయు
ననుగమనము సేయఁ బక్షి నారావములన్ గొ
ల్చినరొదయమంటలపోలిక
ఘనసంధ్యారాగరుచులు గడు నొప్పారెన్. ౬౮

గీ. మించె నెఱసంజ లపుడె యామినీదఁ దార
లల్లనల్లనఁ దోతెంచె నెల్ల నాఁగ
మాలినంబుగ నంబరానోకహంబు
చిగురు నిండారఁ బెట్టి పూచెనో యనంగ. ౬౯

గీ. జలరుహములు సూర్యబల మేమియును లేమిఁ
జంద్రుఁ డొప్పుకుచికిఁ జాలఁ గుందె
గ్రహబలంబు లేనికాలంబు నెంతటి
సిరులు గలుగువారుఁ జిక్కు వడరె. ౭౦

సీ. మధుపసంఘంబులు మట్టి మల్లాడుచుఁ
గువలయంబులు చూఱఁగొనఁదొడంగె
ద్విజకోటి సన్మార్గవిహారణంబులు దక్కి
యడఁగి కుజాతుల నాశ్రయించెఁ
బతులచేరువ లేనిభామల డగ్గఱి
మారుండు భీతి నిండారఁ జేసెఁ
గులశీలవిధములఁ దలఁపంగనేరక
జారచోరావలి సంచరించె
మహి వివేకులు ఘనతమోమార్గులైరి
యొకవర్ణత వాటిల్లె లోకమునకు

నధికతేజస్వి యగునినుఁ డస్తమింప
దివి యరాజకమై యున్న యవసరమున. 20

ఉ. కాంతము లైనతామరలకావులు సేవలు దక్కి పోవఁగా
నంతట వచ్చి చొచ్చె మధుపావళి క్రోలుచు సోలుచుండఁ
గాఁ, గాంతవనాంతరాంతరనికామనివాసవిజృంభమాణసా
యంతనమల్లికాకుసుమహారిమనోహరసౌరభావలుల్. 21

సీ. ఇది చనుదెంచెనే నేగరా దనియొక్క
తోయజబంధుండు తొలఁగిపోయె
నిది తను రూపఱఁ బొదలెడు ననియొక్క
రాజు రయంబున రాక తడసె
నిది వెనుదగిలిన నేగరా దనియొక్క
చుక్కలు దీనిలోఁ జొచ్చి వెలసె
నిది మ్రింగు ననియొక్క యిప్పుడు దీపరూ
పమున నిండులు సొచ్చెఁ బవనబంధుఁ
డనఁగ దెస లెల్లఁ గస్తూరి నలఁదినట్లు
మింట నెల్లను గాటుక మెత్తినట్లు
నుర్వి గలయంతయును నీలి నూంచినట్లు
నంతకంతకు నగ్గల మయ్యెఁ దమము. 23

వ. అయ్యవసరంబున. 24

సీ. సిరితోడఁబుట్టువు చెంగల్వచెలిపొందు
ప్రొద్దుసంగడము తన్పునకు నెలవు
చీఁకటిమూఁకలఁ జెండెడిజెఱరాతు
మున్నీటి నబ్బించు ముద్దుఁబట్టి

యమునపాలికన్ను పున్నమఱేఁడు వెన్నెల
వియ్యంబు తామరవిరులతోఁడ
ముకుళితలపూవు ముకుళరేఖలిక
వెన్నెలకందువు వేల్పుటన్న
కూడి పాసినవారలకుం జెదిగులు
పాసి కలసినవారలపాలియింపు
పొడుపుఁగొండపైన నిండియు బెడఁగు నొందె
మన్మథునిమామ యగుచందమామ పొడిచె. ౨౪

గీ. పూర్వగిరి పానవట్టమై పొలుపు మిగులఁ
బన్నగాగలింగము సోమేఁ బ్రబలె రాజు
పూజ చేసినవకంపుఁబూవు లట్టు
లుపరితలమునఁ దారక లొప్పు మిగిలె. ౨౫

చ. సలలితలీలఁ బ్రాగ్వనితఁ జాలఁగ రాగముఁ బొందఁ జేసి
యిం, పొలయఁ గుముద్వతీసతికి నుల్లసనం బొదవంగఁ జే
యుచు, స్ఖలసితతారకాంగనల వెన్నెలగందపుఁబూఁతచే
తఁ బె, ల్లలరఁగఁ జేసె నప్పు డమృతాంశుఁడు దక్షిణా
యకాకృతిన్. ౨౬

(గ్రంథపాతము)

... సంతోషంబు నిగుడుచుండ
వైభవముతోడ శృంగారవనము సొచ్చి

సీ. మంజీరమంజుల శింజితంబు సెలంగ

... ...

... ... లవిందులుచేసి
పూవుఁదీఁగెలపొంతఁ బొలసిపొలసి

నెనుపార నింపువెన్నెలచల్లు చూపుల
సొంపార మాయిళ్ళ చూచిచూచి
... విరులు వేడుకఁ గోయఁ
గరము ... ...
... టలోఁ గరము వేడ్కఁ
దిరుగుచున్నట్టి నిర్జరతరుణు లనఁగ
నవవికాసంబు గతులకు నవక మొసఁగ
వనములోపలఁ దిరిగిరి వనజముఖులు. ౭౮

సీ. పొగడంగ ... ...
... ... డు చూవారు
నోపాటలాధర యీపాటలము నీవు
ముట్టకు మని యొట్టు వెట్టువారు
రాజాన యనుచు నీరాజానన దొలంగ
దటుచూడు దీని ... ...
... ... లేవె
చెలు లిందు రండని చీరువారు
మెరయుపువ్వులు గనుఁగొని మెచ్చువారుఁ
జిలుకబోదలఁ బట్టంగఁ జేరువారు
నగుచు నెంతయు వేడ్కల నతిశయిల్ల
... ... ౭౯

సీ. ... నొకకొంత మోపి నిక్కుటయును
మంజీరములు తొలిమాటసలుప
వామకరంబుల వరశాఖ లూఁదిన
మణిముద్రికలదీప్తి మాఱుమలయఁ

బూవులకంపునవంబో ...

... ...

గరములల్లన యెత్తి విరులు గోయఁగఁబూన
దోహ్లలరోమలు తొంగలింపఁ
కుచములొకటి నొకట్టి మీఁది క్రొత్తసెగయు

... ...

వలుల జాడలు గనుపట్టి వెలయుచుండ
... ... కేలిసలిపిరప్పుడు. ౮౨

ఉ. సన్నపుఁగానమీఁద వలిసన్నలఁబ్రేఁగు ఘనంబు నెవ్వడిం
దన్నకు మమ్మ మోహికచతామరసానన యంచు లేతతోఁ
దన్మొకబోటి ... ...
... ... ధజనతాకృతశోకమునయ్యశోకమున్.

సీ. ఎఱసంజపన్నె నదేలకో యెఱసంజ
గాదిది చిగురాకుగముల పెల్లు
చిగురాకుపైఁ దమ్రుకేశి యిట్లడరునే
తమముగా ... ...
... ... దునే
తారక ల్గావివి కోరకములు
కలికలమీఁద వెన్నెల లుద్భవించునే
వెన్నెల గాదిది విరులసొబగు
లనుచు ముగ్ధలు వలుకంగ నతివిదగ్ధ
లల్ల నవ్వుచుఁ దెలుపుదు ర ...
... ...
... లు దిక్కులనుం జూపువజపునప్పుడు. ౮౩

క. డోలాలీల లొనర్చుచుఁ
గేళీసదనంబులందుఁ గ్రీడింపుచుఁ గ్రీ
డాలాపములకు మెచ్చుచు
నాలేమయుఁ బతియు ౮౩

సీ. (నీకటాక్షంబులు నెర)సిన యెడలెల్లఁ
గలువలు పూచిన కరణిదోఁచు
నీమేని నెత్తావి నెగడిన నేపూవు
లైనను మంచి వైనట్లు దోఁచు
నీయంగములకాంతి నిండిన లతలెల్లఁ
గనకంపులతికల (కరణి నెలయు)
... ...
... జిగురుల పోల్కినుండుఁ
దెలిసి తెలిసి కోయనకాని యలరులెపుడు
గోరి విచ్చలవిడిమాకుఁ గోయరాదు
నెలఁత నీపొత్తు గలయుము నేఁటి కనుచుఁ
బోలఁతినొక్కతె ౮౪

గీ. ... ... కాలువ ద్రాఁటి దాఁటి
యొసఁగు పుష్పాడితిట్టల నెక్కి యెక్కి
కోరి దవ్వుల పువ్వులు గోసి కోసి
యలసియూను మానకు... ౮౫

ఉ. ... ...కమలాకరుఁ డావనకేళి నూని యు
ప్పొంగెడు వేడ్కతోడఁ బువ్వుఁబోఁడులుఁ దానును గూడి
భృంగచక్రాంగరథాంగముఖ్యవిహగావృతముం...
... ... ౮౬

ఉ. చేరఁగఁ బోయి సొమ్ములును జీరలుఁ బీఁటములుఁ బెట్టె
నో, కర్పూరపు వక్కపాకులు వెట్టి తనమ్ముపై నిట్లనిల్లన
న్నాయతిభీకరస్థలి లనిరానితనఁ భ్రమనొందున్ .
... ... ౧౭

చ. ... ... చ్చిరిత్యపరిప్రాజ్ఞమనోరథుఁ డామ వైభవ
స్ఫురణ దలిర్పఁగా నెలమిఁ బుత్రులుఁ బౌత్రులుఁ జాలఁగల్గ
నుపస్థిరకమనీయభోగము
... ...నిష్టపేట్లఁగన్. ౧౮

క. ఈకథలు వ్రాయఁ జదివిన
నాకర్ణన మొనరఁ జేయ నాయువు శ్రీయుం
జేకుఱఁగ సుఖింతురు శు
శ్లోకు లన... ... ... ౧౯

ఉ. ప్రతిమానదానవి
ద్యామహనీయవైభవకృతార్థితనుతఃఖిరాజమత్సరో
ద్దామవిరోధిమంత్రిజనతాదృఢమంత్రరహస్య
... ... ౨౦

క. ... ...
నాటకముఖకోహళాదినాట్యరహస్యో
ద్ఘాటననిపుణప్రజ్ఞా
పాటవచాతుర్య నూత్నభరతాచార్యా. ౨౧

... ... కౌశల్యవాదా
ప్రాసక్తార్థిప్రకర ర్థనాతీతదానా
హాసాంకూరస్ఫుటజయ— ౯౭

గద్యము. ఇది శ్రీమద్వెన్నెలకంటి సూరనామాత్యపుత్ర హారి తసగోత్ర పవిత్ర సుకవిజనమైత్రీ విధేయ అన్నయనామధే యప్రణీతం బైన షోడశకుమారచరిత్రంబునందు సర్వంబు సప్తమాశ్వాసము.

సిటీప్రెస్, కాకినాడ— 1934

కాకినాడ

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్కార్యాలయమున దొరకు

కొన్ని పద్యకావ్యములు.

1.	విప్రనారాయణచరిత్రము. చదలువాడ మల్లయ్యకవి.	రు 0	8	0
2.	చంపూరామాయణము. ఋగ్వేదికవి వేంకటాచలపతికవి.	... 1	0	0
3.	చంద్రభానుచరిత్రము. తరిగొప్పుల మల్లనకవి.	... 1	0	0
4.	శివతత్త్వసారము. మల్లికార్జునపండితారాధ్యులు.	... 0	12	0
5.	శివరాత్రిమాహాత్మ్యము. శ్రీనాథమహాకవి.	... 0	12	0
6.	నారసింహపురాణము. (ఉత్తరభాగము) హరిభట్టు.	1	0	0
7.	కాళిందీకన్యాపరిణయము. (2 భాగములు) అహోబలపతికవి.	1	4	0
8.	సింహాసనద్వాత్రింశిక. కొరవి గోపరాజు.	... 0	12	0
9.	శాసనపద్యమంజరి.	... 0	12	0
10.	సాంబోపాఖ్యానము. రామరాజు రంగప్పరాజు.	... 1	0	0